

האוניברסיטה הפתוחה
המחלקה לסוציולוגיה, מדע המדינה ותקשורת

הקלון החברתי המושט על נשים בזנות בישראל – טיבו והשלכותיו

The social infamy of women in prostitution in Israel –

Its nature and implications

לינוי אבן-כסף

עבודה זו נכתבה בהנחייתן של פרופ' שולמית אלמוג וד"ר דנה גרוסוירט קחטן

תזה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בתוכנית ללימודי דמוקרטיה בין-תחומיים

באוניברסיטה הפתוחה

המחלקה לסוציולוגיה, מדע המדינה ותקשורת

ינואר 2018

תודות

עם סיום כתיבתו של המחקר אני רוצה להודות לכמה אנשים וגופים אשר ללא תמיכתם הוא לא היה מתאפשר.

בראש ובראשונה ברצוני להודות לכל המרואיינות, אשר אפשרו לי הצצה לעולמן הפנימי והחיצוני, וחלקו עימי את חוויותיהן ואת ניסיון האישי.

אני מודה מעומק ליבי לפרופ' שולמית אלמוג ולד"ר דנה גרוסוירט קחטן, אשר העניקו לי בדרכן המיוחדת הנחיה מקצועית ומסורה, עם תמיכה נפשית, שיתוף-פעולה וליווי לאורך כל המחקר. הן האמינו בחשיבותו של נושא המחקר ובי כחוקרת, נתנו לי את הכוח לעמוד מול הקשיים והאתגרים, ופתחו לפניי הזדמנויות שאינן מובנות מאליהן.

תודתי שלוחה גם למוסדות ולארגונים על הסיוע במחקר בדרכים שונות: פרויקט יזהר, משרד הרווחה, "סלעית", "אשה לאשה" ומרפאת לוינסקי.

על עזרה בהפניית מרואיינות אני מודה גם לד"ר שלומית ליר, לניצן סניור ולטלי קורל. תודה מיוחדת לעו"ד לידור פוגל אורן, על עזרתה בהפניה ובגיוס של מרואיינות, כמו-גם בליווי בסיוור שטח.

לבסוף, ברצוני להודות למשפחתי היקרה, שהייתה שם בשבילי, ובמיוחד לבעלי האהוב, אשר האמין בי ובנושא המחקר, חיזק את ידי ותמך בי נפשית ופיזית.

תוכן עניינים

3	תקציר
4	מבוא
8	רקע תיאורטי
9	תופעת הזנות
9	מהגדרות ועד לנזקים
15	מתפיסות למדיניות טיפול
20	דימויה ומעמדה החברתי של האישה בזנות
20	דימוי שלילי
22	מעמד חברתי
23	הקלון החברתי המושת על נשים בזנות
23	מס הקלון החברתי
26	קלון חברתי וסטיגמה
29	מתודולוגיה
29	שיטת המחקר
30	כלי המחקר
31	מדגם ושיטת המדגם
33	קשיים מתודולוגיים במחקר
35	תהליך ניתוח הממצאים
37	היבטי אתיקה במחקר
38	חוויותיי כחוקרת
40	ממצאי המחקר
40	תפיסת יחסה של החברה
40	תפיסות וסטריאוטיפים שליליים
47	יחס החברה בפועל
55	תפיסת יחסה של הסביבה הקרובה
55	היחס מצד הסרסורים
57	היחס מצד הלקוחות

62	היחס מצד מכרים וקרובים
65	היחס מצד המשפחה
69	תפיסת יחסו של הממסד
69	יחסו של הממסד
72	קשר עם הממסד
74	התפיסה העצמית
74	הערכה עצמית נמוכה
77	רגשות ותחושות שליליים
84	יחס שלילי לעצמן
88	אסטרטגיות התמודדות
88	הסתרה
94	שקרים
97	התייחסות לאלימות
98	בריחה
101	דיון
107	סיכום
109	תרומת המחקר
109	כיווני פעולה עתידיים
110	מקורות
115	נספחים

תקציר

"רק מי שחווה על בשרו את החיים

בזנות יוכל לתארם בצורה המהימנה

ביותר."

מכון תודעה¹

זנות היא תופעה הגורמת נזקים רבים לנשים בזנות.² לצד הנזקים הפרטניים השונים הנגרמים לכל אחת מאותן נשים, קיים נזק משמעותי הנגרם לכולן, והוא מס הקלון החברתי. מס הקלון החברתי הוא מינוח שנטבע על ידי שולמית אלמוג (אלמוג, 2008) על מנת להמשיג בעזרתו את המחיר החברתי והקשה המהווה חלק בלתי-נפרד ממציאות חייהן של נשים בזנות כנזק המושת על כל אישה בזנות. מחקר זה מבקש לאתר את הקלון החברתי³ במציאות חייהן של נשים בזנות, ולבחון את השפעותיו עליהן ואת הנזקים שהוא מסב להן, בהתבסס על חוויותיהן האישיות וניסיוןן.

המחקר התמקד בעולמן החברתי, המשפחתי והאישי של נשים בזנות, בתוך מעגל הזנות ומחוץ לו, וכלל ראיונות-עומק חצי-מוֹבְּנִים עם שתיים-עשרה נשים בזנות או נשים שחוו זנות. המחקר מצא כי הקלון החברתי מהווה חלק מרכזי מחווית החיים בזנות, וכי הוא תוצר של תפיסות וסטריאוטיפים חברתיים שליליים, אשר השפעתם על הנשים בזנות קשה ופוגעת בגופן ובנפשן. כפי שיפורט, מחובתנו כחברה לפתח מודעות לקלון החברתי ולתוצאותיו באמצעות קולן של הנשים, שהינו בעל חשיבות מרכזית בהתמודדות עם התופעה ובשינוי המדיניות ביחס אליה, ולעמידה בחובה זו מבקש המחקר לתרום.

---

1 מכון תודעה (אין תאריך). על אודות הזנות – עדויות של נשים בזנות. נדלה מתוך

http://todaango.org.il/?page_id=400

2 בחרתי, לאורך כל העבודה, במונח "אישה בזנות" (זאת למעט הקשרים מסויימים בהם ראיתי צורך לעשות שימוש מכון במונח "זונה"), במגמה להבדילו מהמילה "זונה", המשמשת מילת-גנאי בעברית כמו גם בשפות רבות אחרות בעולם.

3 המונח "קלון חברתי" שונה מהמונח "סטיגמה", כפי שאפרט ברקע התיאורטי בפרק הדין בקלון החברתי וסטיגמה.

מבוא

זנות היא תופעה הנקשרת למס של קלון חברתי. מס הקלון החברתי, כתווית שלילית וסטיגמטית, הוא אחת הבעיות הרציניות והמשמעותיות ביותר בתופעת הזנות, והשלכותיו קשות וחמורות, כפי שעולה מנקודת-מבטן של הנשים בזנות (Weitzer, 2017). מס הקלון החברתי הוא מינוח שנטבע על ידי שולמית אלמוג על מנת להמשיג בעזרתו את מהות הנזק המהווה חלק בלתי-נפרד ממציאיות חייהן של נשים בזנות (אלמוג, 2008). הקלון החברתי נוגע לקשת רחבה של משמעויות ערכיות שליליות המציגות את האישה בזנות כנחותה ונטולת כבוד חברתי (אלמוג, 2008). הקלון החברתי המושת על הנשים בזנות קיים מעצם הגדרותיה המילוניות הרבות של המילה "זונה", המציגות ערכים שליליים כגון מופקרת, בזויה, מושפלת, לא-מכובדת, סוטה, מלוכלכת, מגעילה, רמאית ולא-שפויה. מהשימוש הלשוני במילה "זונה" כבקללה מהדהדת התפיסה על פיה מכירת מין הינה לא-מוסרית, בזויה ומשפילה (Tomura, 2009; Tomura, 2011).

המונח "זונה" טומן אם כן בחובו התייחסות שיש עימה קלון ובושה (Pheterson, 1996). בושה זו לובשת צורות רבות – הן מבחינת המוסר החברתי והן מבחינת הנורמות והעמדות הפנימיות של האישה בזנות עצמה (Månsson & Hedin, 1999). הקלון החברתי משמעו פסילה גורפת של זו הנושאת אותו, ותיוגה כבלתי-מקובלת (Campbell & Deacon, 2006), כלא-מוסרית, כאישה מסוכנת שמאיימת על הנשיות הנורמלית (O'Neill, 1997). בשל האופי האובליגטורי שיש לקלון החברתי וחוסר היכולת לחמוק ממנו, כינתה אותו אלמוג "מס" (Almog, 2010). מס הקלון החברתי מייצג נזק בלתי-הפיך: גם כאשר תצא האישה ממעגל הזנות, היא לא תוכל לחזור לזהותה הקודמת, הנורמטיבית והמכובדת, אלא אם דבר היותה אישה בזנות ייוותר עלום (אלמוג, 2015; Cornish, 2006); "פעם זונה תמיד זונה" (Sallmann, 2010, p. 154). זאת ועוד, ממחקרים קיימים עולה כי האישה בזנות מכפיפה עצמה לדימויה השלילי – היא מרגישה שהיא

אכן מה שאנשים אומרים עליה (Tomura, 2009), ומשלימה עם דימויה (Tomura, 2011).

"מס הקלון החברתי" אם כן הינו חלק בלתי-נפרד ממציאיות חייהן של נשים בזנות, שכן המוסכמות החברתיות קובעות כי עצם עיסוקן של נשים בזנות אינו מכובד, משפיל וראוי להסתרה (אלמוג, 2008). גם להסתרת העיסוק בזנות נילוה מחיר כבד הנקשר למוות חברתי (Frederiksen, 2012) - חיים בחשש מתמיד מפני חשיפה, תחושה של ניכור וכן בידוד מהחברה הנחשבת נורמטיבית (אלמוג, 2009). האישה בזנות נאלצת לשקר באשר לעיסוקה ולהסתירו

(Wong, Holroyd & Bingham, 2011), וזאת לא רק כדי להגן על עצמה, אלא גם בשל החשש שהקלון החברתי יפגע גם במשפחתה ובילדיה (Cornish, 2006). העובדה שהנשים בזנות מסתירות את עיסוקן מאפשרת לגורמים הקשורים לעיסוקן לנצלן (Fick, 2005), וחושפת אותן ביתר שאת להתעללות או לאלימות מילולית ופיזית – הן מכיוונם של לקוחות והן מהציבור הסובב אותן (Wong et al., 2011). האלימות המופעלת כלפי נשים בזנות הינה ברמה קיצונית, וכוללת ניסיונות רצח, חניקה, מכות, אלימות מילולית, השפלה, פציעה, שוד ואונס (לוטן, 2006). נשים בזנות נופלות קורבן לאונס אלים בערך אחת לשבוע (Farley, 2004a).

מחירי ההסתרה והשקר הכרוך בקלון החברתי וההיחשפות לאלימות פיזית כרונית הנגרמת בעטיו משפיעים באופן שלילי גם על בריאותה הנפשית של האישה בזנות, ומסיבים לה פגיעות טראומטיות (אלמוג, 2009; לוטן, 2006; קופמן, 2009). הפגיעות הטראומטיות – כגון פוסט-טראומה, הפרעת דחק פוסט-טראומטית מורכבת ודיסוציאציה – מהוות נזקים נפשיים קשים, אשר לקלון החברתי יש חלק גדול ביצירתם, מכיוון שהוא משפיע על הדרך שבה הנשים בזנות תופסות את עצמן. הקלון החברתי מחליש אותן, מעצים את נזקי הטראומה שהן חוות, ומערער את יכולתן לדרוש הגנה מהחברה. בכך הקלון החברתי מנציח את הטראומות שהן חוות (אלמוג, 2015).

קשה לחלוק על הקביעה על פיה "אחד התפקידים המרכזיים של המדינה הוא למנוע נזק מבניה ובנותיה, או לצמצם אותו ככל האפשר" (אלמוג, 2015, עמ' 107). והנה, למרות זאת, במדינת-ישראל – הן בחברה החיה בה והן במשפט הנוהג בה – חסרה המודעות לנזקי הקלון החברתי של הנשים בזנות, ולכך שאיפשר קיומם אינו מתיישב עם זכויות האדם המוענקות ומוגנות במדינה דמוקרטית. החברה אינה מכירה בקיומו או בתוצאותיו של הקלון, וזה נותר בפועל שקוף. בפועל, החברה והמשפט בישראל מאפשרים לנשים בזנות לסחור במין, אך מתעלמים מהקלון החברתי המושג עליהן ומהנזקים הנגרמים להן (אלמוג, 2009).

מחקרים בנוגע לתופעת הזנות בישראל המתמקדים בנשים דנים בשאלות מי הן אותן נשים, מדוע הן נכנסו לזנות, וכיצד חייהן במעגל הזנות נראים (גור, 2004). המחקר הנוכחי מוסיף פן חדש הקשור לנזקי התופעה, המתייחס לחווייתן האישית ולניסיוןן של הנשים בסוגי זנות שונים גם מחוץ למעגל הזנות. טענתי היא כי הקלון החברתי המושג על הנשים בזנות גורם נזק משמעותי אשר טרם נחקר דיו מבחינה תיאורטית ומבחינה מעשית. המחקר בוחן את השפעותיו ונזקיו של הקלון החברתי על הנשים בזנות, דרך חוויותיהן האישיות וניסיוןן, ומתמקד בעולמן החברתי,

המשפחתי והאישי בתוך מעגל הזנות ומחוץ לו, במגמה להנכיחו. בכך המחקר ירחיב בידע נוסף את הספרות המחקרית בישראל המתמקדת בנשים בזנות תוך השענות על המונח קלון חברתי הנמצא מתאים יותר לנזקי תופעת הזנות ביחס לנשים, כאשר שאר המחקרים בעולם נשענים על המונח סטיגמה שהינו מונח כללי. בדרך זו תיווצר אפשרות לעורר מודעות ציבורית וחברתית לקיומו של הקלון החברתי ולהשלכותיו הקשות, ולהשמיע את קולן של הנשים בזנות, אשר נעדר מהשיח האקדמי והחקיקתי בישראל מודעות לקיומו של הקלון החברתי ולתוצאותיו חשובה במיוחד לצורך הבנת השלכותיה של החקיקה הנוגעת בזנות. החוק עוסק ביחסים חברתיים, וכדי להיטיב את פועלה של החקיקה הנוגעת בזנות, עלינו להבין את החוויות היומיומיות הכרוכות בה, ובכלל זה את חוויית הקלון החברתי, שהיא מרכזית לזנות (Levine & Mellema, 2011). לנוכח הבנה זו עשויה להתבקש בחינה מחדש של החקיקה בעניין הזנות, באופן שיביא בחשבון את נזקי הקלון החברתי.

לפיכך בעבודה זו אבקש לאתר את הקלון החברתי במציאות חייהן של נשים בזנות בישראל, ולבחון את טיבו, מאפייניו והשלכותיו מנקודת-מבטן.

בפרק שיפתח את העבודה אציג רקע תיאורטי, שאותו אחלק לשלושה חלקים מרכזיים. החלק הראשון יסקור את תופעת הזנות בעולם ובארץ. הסעיף הראשון של חלק זה יעסוק בהגדרותיה השונות של הזנות, במאפייניה המרכזיים ובנזקים הפיזיים והנפשיים שהיא גורמת לנשים בזנות. ההתמקדות בנשים בזנות מתבססת על תפיסה העולה בקנה אחד עם האסכולה שלפיה נשים בזנות נקלעות למציאות חיים קשה זו וחוות סוגים שונים של ניצול מיני, פיזי, רגשי וכלכלי. סעיפו השני של החלק הראשון יסקור את התפיסות והמודלים הנורמטיביים המשפיעים על עקרונותיה של מדיניות הטיפול בנשים בזנות. החלק השני של הרקע התיאורטי יתמקד בהצגת דמותה של האישה בזנות דרך דימויה השלילי ומעמדה החברתי הנמוך; והחלק השלישי יציג את הקלון החברתי המושת על נשים בזנות ואת מחירו הכבד.

בפרק השני של העבודה אציג את מתודולוגיית המחקר, אשר נערך כמחקר איכותני ברוח הפרדיגמה הפנומנולוגית. בחרתי במחקר איכותני מכיוון שהוא פעילות סיטואציונית המעניקה נקודת תצפית על הנשים בזנות מנקודת-המבט שלהן כצופות על העולם. במחקר איכותני יש דגש פרשני, אשר בהקשר כאן מאפשר ללמוד על הקלון החברתי בסביבתו הטבעית באמצעות המשמעויות שהנשים בזנות עצמן מייחסות לו. לצורך כך ראייתי שתיים-עשרה נשים בזנות או נשים שחוו זנות, אשר עוסקות או עסקו ברוב סוגי הזנות הקיימים בישראל. הראיונות התקיימו

במתכונת של ראיונות-עומק חצי-מוֹבְנִים, שמאחוריהם עמד הרצון להבין את עולמן של הנשים מנקודת-המבט שלהן ואת המשמעות שהן עצמן מייחסות לחוויית הקלון החברתי.

בפרק השלישי של העבודה אציג את ממצאי המחקר, כפי שעלו מהראיונות עם נשים בזנות ונשים שחוו זנות, על-פי תמות מרכזיות שעלו בתהליך הניתוח. ממצאי המחקר יוצגו באופן האותנטי ביותר דרך עדויות רלוונטיות בנוגע לקלון החברתי שנגזרו מתמלול הראיונות, והבאת תימוכין לאותן עדויות ממחקרים מהספרות העולמית המתמקדים בנשים בזנות.

בפרק הרביעי והאחרון של העבודה אציג את הדיון, שבו יונכחו באופן מובהק הקלון החברתי ועוצמתו, על-ידי תיאור האופן בו התימות שעלו בראיונות חושפות את קיומו של הקלון החברתי, ואת מאפייניו והשלכותיו הקשות על חייהן של הנשים בזנות כמו-גם על חייהן של נשים שיצאו ממעגל הזנות. פרק זה יסכם את תרומת המחקר, וידון בצורך בהמשך מחקר בנושא.

רקע תיאורטי

הספרות המקצועית אשר דנה בתופעת הזנות ומתמקדת בנשים בזנות עסקה בעבר בעיקר במכלול הרעות החולות של הזנות הפוגעות בחברה (פייג וישניא, 2005), ובראשן העברת מחלות מין ומחלות מידבקות, כגון איידס, באמצעות הזנות (גור, 2004). בשנות השמונים והתשעים של המאה העשרים עסקו מחקרים, בעיקר מתחום הפסיכולוגיה, במאפיינים הנפשיים של הנשים בזנות, אשר הוגדרו כבעלות פתולוגיה נפשית (סנטו וברגר, 2015). כיום הספרות המקצועית העוסקת בנשים בזנות מתמקדת בעיקר בשאלות מי הן אותן נשים ומדוע הן נכנסו לזנות. בישראל שאלות ביחס לאורח חייהן של נשים בזנות לא נחקרו כמעט (גור, 2004).

הרוב הגדול של מספקי שירותי הזנות הם נשים (אלמוג, 2008; סנטו וכרמלי, 2016).⁴ ההתמקדות בהן מתבססת על תפיסה העולה בקנה אחד עם האסכולה שלפיה נשים בזנות נקלעות למציאות חיים קשה זו וחוות סוגים שונים של ניצול מיני, פיזי, רגשי וכלכלי (הרמל, מאיר וקופפר, 2010). נשים בזנות מסתכנות בהיחשפות רציפה לאלימות מילולית ופיזית (אלמוג, 2009), אשר גורמת נזקים עצומים לנפשן ולגופן, כגון ניכור עצמי, ערך עצמי ירוד, נטייה לקהות חושים, כאב נפשי, פציעות, מחלות מין, בעיות גינקולוגיות, בעיות בבריאות הפה ועוד (אלמוג, 2015). נזקים אלה הם פרטניים, במובן זה שהופעתם ועוצמתם תלויות בנסיבות האישיות ובמבנה הנפשי של כל אישה. סוג נוסף של נזק, הנגרם לכל הנשים בזנות, הומשג על ידי אלמוג כמס הקלון החברתי, שהינו נזק אובייקטיבי אשר שהעיסוק במהותו ובמתחייב ממנו זוכה לייצוג חסר בחלקים ניכרים מהעיסוק התיאורטי-המחקרי בזנות (אלמוג, 2009).

הרקע התיאורטי שיוצג כאן, המבקש להאיר את תופעת הזנות, יתמקד בנשים בזנות. חלקו הראשון של הפרק יסקור את תופעת הזנות בעולם ובארץ: הסעיף הראשון של חלק זה יעסוק בהגדרותיה השונות של הזנות, במאפייניה המרכזיים ובנזקים הפיזיים והנפשיים שהיא גורמת לנשים בזנות; ואילו הסעיף השני יציג את התפיסות הרווחות על הזנות ואת המודלים הנורמטיביים בעולם ובארץ המשפיעים על מדיניות הטיפול בנשים בזנות. חלקו השני של הרקע התיאורטי יתמקד בדימויה של האישה בזנות ובמעמדה בחברה. בחלק השלישי והאחרון של הרקע התיאורטי יוצג הקלון החברתי של האישה בזנות. חלק זה יסביר את ההבחנה בין קלון חברתי לסטיגמה, שנחקרה רבות בספרות העולמית, ויספק הסבר לשימוש במושג "קלון חברתי" כמתווה בסיסי לעבודה כולה.

4 על-פי הסקר הלאומי על תופעת הזנות בישראל, שנערך בשנת 2014, 95% מהנמצאים במעגל הזנות הם נשים (סנטו וכרמלי, 2016).

תופעת הזנות

תופעת הזנות מורכבת, רבת פנים וחובקת-עולם. חלק זה יסקור את תופעת הזנות בעולם ובארץ, החל בהגדרותיה השונות, המשך במאפייניה המרכזיים, וכלה בנזקים הפיזיים והנפשיים שהיא גורמת לנשים בזנות.

מהגדרות ועד לנזקים

זנות מוגדרת בדרכים רבות ומנקודות-מבט שונות. רוב ההגדרות הינן פונקציונליות באופיין, וכוללות שלושה מרכיבים עיקריים: הפקרות, העדר מעורבות רגשית בין השותפים ותשלום בעבור שירותי המין (פייג וישניא, 2005). ההגדרות מתחלקות להגדרות משפטיות ולהגדרות חברתיות (אלמוג, 2008; גור, 2004). ההגדרות החברתיות מתייחסות לזנות כאל יחסי מין שכוללים באופן זה או אחר תשלום כספי או סחר חליפין, ואשר מתאפיינים בהפקרות ו/או בהעדר אמפתיה רגשית (גור, 2004). בסקר הלאומי האחרון שנערך על תופעת הזנות בישראל אומצה הגדרת הזנות הבאה: "הזנות היא: מכירת פעילות מינית, בין לפחות שני אנשים, לשם גירוי מיני באמצעות מגע, באופן מתמשך ולמגוון של לקוחות" (סנטו וכרמלי, 2016, עמ' 19).

מבחינה משפטית הזנות נתפסת כעסקה חוזית שבמרכזה סחר חליפין חופשי בין לקוח לבין אישה המספקת שירותי מין (אלמוג, 2008). ההגדרות המשפטיות המדויקות של הזנות משתנות ממדינה למדינה (גור, 2004). בארצות-הברית ההגדרה המשפטית של הזנות מתייחסת בדרך-כלל למגע פיזי של פרט עם אדם אחר או אנשים אחרים תמורת פיצוי כספי או דברים אחרים בעלי ערך (Tomura, 2009). בגרמניה חוק המדינה מגדיר את הזנות כעבודה לכל דבר. הזנות נחשבת שם מקצוע שיש לשלם בגינו מס. גם בהולנד הזנות מוגדרת כעבודה, אבל לא כעבודה רגילה, אלא כעבודה המחייבת כישורים מיוחדים, ביניהם גם כאלה נפשיים (לבנקרון, 2007). בישראל אין הגדרה משפטית לזנות (אלמוג, 2008). עם זאת, בתי-המשפט בישראל התייחסו לאורך השנים לזנות כאל תופעה שלילית שהיא לא-מוסרית ומזיקה כאחד (אלמוג, 2009).

בהגדרות החברתיות והמשפטיות של הזנות, בעברית כמו-גם בשפות רבות אחרות, יש שימוש במילים נרדפות למילה "זנות", כגון "פריצות", "זימה", "ניאוף", "הפקר", "הוללות" ו"חילול" (אלמוג, 2008). למילה "זנות" יש גם כינויים מרומזים שונים, כגון "המקצוע העתיק בעולם" (Tomura, 2009) או "המקצוע העתיק מבין העתיקים", כפי שאוזכר במשפט הישראלי (אלמוג, 2008). למן שנות השמונים של המאה העשרים החלו להשתמש במונח "תעשיית מין" במקום "זנות", וכיום קיימות הצעות להחליף את המונח "זנות" במונח "עבודת מין", המוגדרת

כ"חילופים מיידיים וברורים של שירותי מין תמורת רווח כספי", וזאת על-מנת להימנע מהסטיגמה החברתית הקשה שדבקה במונח "זנות" (גור, 2004, עמ' 2). מונחים אלה, אשר באמצעותם מבקשים להקנות לזנות מעמד לגיטימי, מהווים לטענת אלמוג שימוש מלאכותי בלשון מחופשת. על פי גישה זו, מדובר באיפמיזם (euphemism), המבקש לסמן את הזנות כעבודה או כתעשייה, תוך התעלמות ממס הקלון החברתי המונע מהותית סימון שכזה (אלמוג, 2008).

ההגדרות, המילים הנרדפות והכינויים הרבים לזנות שתוארו עד כה הציגו שתי נקודות-מבט הפוכות: לפי האחת, הזנות היא פריצות מוסרית; ולפי האחרת, היא מקצוע או עיסוק לגיטימי. אולם קיימת נקודת-מבט נוספת שעל-פיה הזנות אינה פריצות אך גם לא מקצוע, אלא בראש ובראשונה פרקטיקה של אלימות, ניצול והשפלה המופעלת בעיקר כלפי נשים (אלמוג, 2009). פרלי מגדירה את הזנות כאלימות מינית נגד נשים (Farley, 2004b). קופמן (2009, בסעיף "מהי זנות") גורסת כי "הזנות אינה רעיון מופשט, מהות הזנות היא שימוש בגוף של נשים על ידי גברים לצורכי מין; הפה, הנרתיק, ופי הטבעת נחדרים על ידי פין, ידיים וחפצים, על ידי גבר אחד ועוד אחד ועוד אחד". אי-אפשר להפריד בין זנות לאלימות (Farley, 2004b).

נשים בזנות נחשפות לרמה קיצונית של אלימות הן מצד הסרסורים והן מצד הלקוחות (לוטן, 2006). האלימות קיימת בכל סוגי הזנות – בבתי-בושת, במכוני-ליווי, בבתי-מלון, ברחוב או בדירות דיסקרטיות – ואי-אפשר להפרידה מהזנות (קופמן, 2009). מחקרם של פרלי ושותפיה, שנערך בתשע מדינות (קנדה, קולומביה, גרמניה, מקסיקו, דרום-אפריקה, תאילנד, טורקיה, ארצות-הברית וזמביה), מצא כי 95% מהנשים בזנות נפלו קורבן לאלימות פיזית, ו-88% נחשפו לאלימות מילולית ולביזוי חברתי. בין 60%-ל-90% מהנשים בזנות חוו אונס (Farley et al., 2004). גם מחקר קודם שערכו פרלי ושותפיה, שנערך בחמש מדינות (דרום-אפריקה, תאילנד, טורקיה, ארצות-הברית וזמביה), מצא כי נשים בזנות נחשפו לאלימות קשה ביותר בשיעורים עצומים: 83% חוו איום פיזי עם נשק, 80% דיווחו על תקיפות אלימות מצד סרסורים ולקוחות שהסתיימו בפציעות קשות (כגון פגיעות מירי, מדקירות סכין, מניסיונות בריחה ועוד), 95% חוו תקיפה מינית אשר בכל הקשר אחר הייתה עילה לתביעה משפטית, ו-62% דיווחו על אונס (Farley, Baral, Kiremire & Sezgin, 1998). נשים בזנות נופלות קורבן לאונס אלים בערך אחת לשבוע. רוב מעשי האונס הללו מבוצעים על-ידי לקוחות (Farley, 2004a). אף שנתונים אלה

מציגים באופן סטטיסטי את האלימות שבזנות, אין הם מסוגלים להמחיש את הוויית האלימות שבזנות, את חומרתה, ואת האימה שהאישה בזנות שרויה בה (קופמן, 2009).

החיים בצל האלימות היומיומית חושפים נשים בזנות גם לניצול (הרמל ואחרים, 2010). ניצול הנשים בזנות נובע ממצוקותיהן, ומתחלק לרבדים השונים המרכיבים את חייהן (סנטו וברגר, 2015). אחד מביטוייו המרכזיים הוא ניצול כלכלי של נשים שיש להן סרסור או מָדָם אשר שולטים בפעולותיהן ובחייהן (Williamson, 2002), נוטלים אחוזים מהכנסותיהן באופן שרירותי, ולעיתים כופים עליהן קיום יחסי מין עם לקוחות (סנטו וברגר, 2015). ברוב המקרים נשים בזנות סובלות מניצול כלכלי, ואינן משיגות עצמאות כלכלית (הרמל ואחרים, 2010). הניצול יכול לבוא לידי ביטוי גם במפגש עם רשויות האכיפה, דוגמת המשטרה: נשים בזנות מתלוננות על מעצרים לא-מוצדקים, על שוחד ששוטרים מקבלים ממנהלי בתי-בושת, על אי-היענות של המשטרה לתלונותיהן, על יחס משפיל ומבזה בעת ניסיון להוציא הודאה על מעשה זנות, ואף על ניצול מיני על-ידי שוטרים (סנטו וברגר, 2015). "זנות היא ניצול וקירבון של נשים" (אלמוג, 2009, עמ' 108).

הצגת הזנות בלשון נקייה כסחר חליפין חופשי בין לקוח לבין אישה המספקת שירותי מין נותנת בפועל הֶכְשֵׁר, לטענת אלמוג, לא להתקשרויות הוגנות המבוססות על הסכמה הדדית ומפגש רצונות או להגנה על האוטונומיה של הפרט, "אלא לניצול ודיכוי הלובשים אצטלה של לגיטימיות באמצעות ההסתמכות המיתממת על דיני החוזים" (אלמוג, 2008, עמ' 59).

בספרות המקצועית קיים גוף ידע נרחב המתעד את גורמי הכניסה של נשים לעולם הזנות. עד שנות השבעים והשמונים של המאה העשרים הציגו חוקרים בתחום הפסיכולוגיה שלל מאפיינים פסיכולוגיים כסיבה ישירה לעיסוק בזנות, כגון אינטליגנציה נמוכה, הפרעות רגשיות וכולי (סנטו וברגר, 2015). אולם במהלך המחצית השנייה של המאה העשרים נהפכה התעללות מינית בילדות לגורם מרכזי בהסברת כניסתן של נשים לתחום הזנות (גור, 2004). רוב הנשים מתחילות לעסוק בזנות במהלך גיל ההתבגרות, ורובן מגיעות לכך כתוצאה מפגיעה מינית בילדות, הכוללת התעללויות ותקיפות מיניות (מזרחי, 2013).⁵ היסטוריה של ריבוי תוקפים והתעללות חוזרת ומתמשכת שכיחה מאוד בקרב נשים בזנות, אשר רבות מהן נאנסו על-ידי אביהן או דמות אב בחייהן. הימצאות במעגל הזנות הינה אחת מתוצאות-הלוואי הישירות של גילוי-עריות (גור, 2004). התעללות מינית בילדות תוארה כסיבה מרכזית לזנות קטינים ככלל, אולם בקרב נשים בזנות התגלו שיעורים גבוהים במיוחד של התעללות מינית בילדותן, המגיעים לפי חלק מהמחקרים עד ליותר מ-60% (סנטו וברגר, 2015).

5 בין 70% ל-90% מהנשים העובדות בזנות עברו התעללות מינית ותקיפות מיניות בילדותן (קופמן, 2009).

גורם אחר המוצג כסיבה לכניסה למעגל הזנות הוא התמכרות לסמים. אולם סביב סיבה זו אין קונסנזוס, מכיוון שיש הטוענים כי צריכת סמים על-ידי נשים בזנות היא תוצאה של ניצולן, וכי השימוש בסמים עוזר להן להקהות רגשות הקשורים לעיסוקן (סנטו וברגר, 2015). הסבר נוסף לכניסה למעגל הזנות מתייחס לגורמים כלכליים. כך, העיסוק בזנות יכול להיות לצורך מימון התמכרות, כגון שימוש בסמים, לצורך מימון צורכי קיום בסיסיים ("מין הישרדותי") או כדי לשפר את המצב הכלכלי (סנטו וברגר, 2015).

בסקר הלאומי האחרון שנערך בישראל ציינו 66% מהנשים כי כניסתן לזנות נבעה ממצוקה כלכלית. כ-9% מן הנשים ציינו כי כניסתן לזנות נבעה מהתמכרות לסמים, לאלכוהול או להימורים, 9% ציינו שידול מצד אדם אחר, ו-5% ציינו כי כניסתן לזנות נבעה מפגיעה מינית (סנטו וכרמלי, 2016).

האלימות, הניצול וגורמי הכניסה למעגל הזנות מהווים כאמור מאפיינים מרכזיים בתופעת הזנות, אשר השלכותיהם קשות מנשוא ומתועדות בספרות המחקרית כנזקים פיזיים ונפשיים הנגרמים לנשים במעגל זה. נזקים אלה ממחישים בפועל את מצוקתן הקשה של הנשים בזנות (הרמל ואחרים, 2010).

רבות מן הבעיות הבריאותיות של נשים בזנות הן תוצאה ישירה של האלימות שהן סופגות (קופמן, 2009). נשים בזנות רבות חוות הפלות, דקירות סכין, איבוד הכרה ופגיעות ראש. בקרב הנשים בזנות יש גם שכיחויות גבוהות של נשאות של נגיף הכשל החיסוני האנושי (HIV), איידס, סרטן צוואר הרחם, דלקת כבד נגיפית מסוג B, דימומים (חיצוניים ופנימיים), שטפי דם וקרעים באיברי המין ובאזור האגן (Farley et al., 1998). נמצא גם כי נשים בזנות ששירתו לקוחות רבים יותר דיווחו על מחלות רפואיות ובעיות פיזיות חמורות רבות יותר. כן נמצא כי ככל שנשים עוסקות בזנות תקופה ארוכה יותר, מספר המחלות המיניות שהן לוקות בהן עולה (Farley, 2004a). אחוז גבוה מקרב הנשים בזנות לוקות במחלות מין כרוניות, כגון זיבה, עגבת, כלמידיה, הרפס, טריכומונס, דלקות נרתיקיות (וגינליות) ויבלות באיברי המין (קופמן, 2009).

נזק פיזי נוסף ששכיח בקרב נשים בזנות הוא פגיעה מוחית טראומטית (TBI) המתרחשת כתוצאה ממכות, חנק או הטחת ראש על עצמים נוקשים. סיבוכים שדווחו על-ידי נשים במחקרה של פרלי ואשר ניתן לייחסם בסבירות גבוהה ל-TBI כללו קושי להתרכז, בעיות זיכרון, כאבי ראש, כאבים או חוסר תחושה בכפות-הידיים ובכפות-הרגליים, בעיות ראייה, סחרחורת, בעיות של שיווי-משקל ובעיות שמיעה (Farley, 2004a).

כעולה מהמחקרים שנסקרו, אין נשים בזנות רבות העשויות שלא להינזק לאחר השימוש שנעשה בגופן (מרמלשטיין, 2007). אכן, אין זה מפתיע שתוחלת החיים של נשים בזנות קצרה משמעותית והיקף התמותה בקרב נשים ונערות בזנות גדול פי 40 מאשר בקרב שאר האוכלוסייה.

בין היתר הן מתות ממנות-יתר, ממחלות ומאלימות (Farley, 2004b; Farley et al., 1998). האלימות הקבועה שנשים בזנות חוות רוויה טראומה פיזית ומינית, אשר פוגעת בהן נפשית (אלמוג, 2009; לוטן, 2006; קופמן, 2009). הנזקים הנפשיים הנגרמים לאישה בזנות מתקשרים לעיסוק בזנות כטראומה. מרמלשטיין טוענת כי יש כמה התייחסויות לכך שעיסוק בזנות כרוך ברצף מתמשך של ניצול מיני ואלימות, המתחילים בתקיפה מינית או בזנות בילדות. בהעדר מקורות תמיכה רגילים זמינים, אנשים עלולים לפנות דווקא אל אלה המענים אותם. ילדים ומבוגרים כאחד עלולים לפתח קשרים רגשיים חזקים עם אובייקטים שמטרידים אותם, מכים אותם ומאיימים עליהם לסירוגין. דפוס פעולה זה, בשילוב עם תופעת החזרה הכפייתית על הטרומה, יוצרים מעגל-קסמים שאינו ניתן לפריצה כמעט (מרמלשטיין, 2007).

נזקים נפשיים שכיחים נוספים בקרב נשים בזנות, המתקשרים לשיעורי האלימות הגבוהים שהן חוות, הם הפרעת דחק פוסט-טראומטית והפרעות דיסוציאטיביות (Lindeland, 2010). במחקרם של פרלי ושותפיה, שבחן את התוצאות הנפשיות של זנות, נמצא כי 67% (2/3 מהמדגם) ענו על אמות-המידה האבחנתיות של הפרעת דחק פוסט-טראומטית (Post-Traumatic Stress Disorder – PTSD) או בשמה המקוצר "פוסט-טראומה" (Farley et al., 1998). פוסט-טראומה היא הפרעת דחק פסיכולוגית המתרחשת אחרי חוויה קשה ומפחידה, כגון ניצול מיני, התעללות, קרב וכיוצא בהם (אלמוג, 2015). שיעור גבוה מקרב הנשים העוסקות בזנות עברו התעללות מינית בילדותן, הן חוות אלימות מינית ופיזית מתמשכת בחייהן בזנות, וקיימים תסמינים דיסוציאטיביים המקושרים להפרעה זו בתיאוריהן על החיים בזנות (מרמלשטיין, 2007). התסמינים של PTSD מתחלקים לשלוש קטגוריות:

1. **חוויה מחדש** – אנשים עם PTSD חווים פלשבקים של הטרומה כאילו היא מתרחשת שוב ושוב. פרלי מצאה כי החוויה מחדש מאפיינת 65% מהנשים בזנות. קטגוריה זו כללה חוויות חוזרות ונשנות של האירועים הטרומטיים שנשים בזנות חוות בדרכים שונות (Farley et al., 1998).

2. **הימנעות** – אנשים עם PTSD מנסים בכל מיני דרכים להימנע מכל דבר שעלול להזכיר להם

את האירוע הטראומטי, ובתוך כך משתמשים במנגנוני הגנה פסיכולוגיים (Farley et al., 1998). אחד המנגנונים הללו הוא דיסוציאציה – עזיבת הגוף באופן רגשי כאשר אין אפשרות לעזוב מקום מסוים באופן פיזי. זוהי תגובה מתועדת היטב על טראומה ומנגנון התמודדות שכיח אצל נשים בזנות. כפי שציין קוי במחקרו, נשים בזנות מעידות כי הן מתנתקות מגופן בזמן הפעילות ומעמידות פנים שהן אינן שם, ותגובה זו נהפכת עם הזמן לאוטומטית, להרגל קבוע (Coy, 2009). רק בשנים האחרונות אובחנו הפרעות דיסוציאטיביות בקרב נשים שעוסקות בזנות. אחת ההפרעות האופייניות לנשים בזנות היא אמנזיה דיסוציאטיבית, אשר באה לידי ביטוי בשכחה מוחלטת או חלקית, במיוחד של האירועים הטראומטיים שהן חוות. תחושות חוזרות וקיצוניות של ניתוק מגופן ומן העצמי שלהן אופייניות גם הן לנשים בזנות (קופמן, 2009). דרך נוספת להשכיח זיכרונות או רגשות הקשורים לטראומה היא שימוש בסמים ובאלכוהול (Young, Boyd & Hubbell, 2000). אצל נשים בזנות קיימת סבירות גבוהה להיסטוריה טראומטית, עקב האלימות הכרונית שהן חוות. סמים ואלכוהול משמשים להן כלים להימנעות מהזיכרונות הכואבים של העבר הטראומטי או לחסימתם, והם עוזרים להן גם להקהות את פחדן (Lindeland, 2010).

3. **עוררות-יתר** – תסמינים של עוררות פסיכולוגית ופיזיולוגית שכיחים אצל אנשים עם פוסט-טראומה. לטענת פרלי ושותפיה, PTSD היא תופעה נורמלית בקרב נשים בזנות. חומרתה קשורה ישירות לתקיפות האונס שחוו הנשים בזנות, והיא למעשה חלק בלתי-נפרד מהזנות (Farley et al., 1998).

נזק נפשי נוסף בתופעת הזנות הוא הפרעת דחק פוסט-טראומטית מורכבת (Complex PTSD), אשר תוצאותיה ארוכות-טווח. אצל נשים בזנות ניכרים שינויים ארוכי-טווח בוויסות הרגשות, בתודעה, בתפיסה העצמית, ביחסים עם אנשים אחרים ובמערכת ההבנה של הסביבה באופן כללי. השינויים האישיותיים הללו נובעים מהיחשפות מתמשכת לסביבה אלימה וטראומטית (קופמן, 2009). גם התקפות מילוליות, אשר נפוצות בכל סוגי הזנות, צפויות לגרום תסמינים פסיכולוגיים חריפים לטווח ארוך (Farley, 2004a).

נזק נפשי אחר בתופעת הזנות הוא הפרעת אישיות גבולית (Borderline Personality Disorder), המאופיינת בחוסר יציבות בקשר אנושי, ברגש ובדימוי העצמי. נשים רבות אשר היו

או נמצאות בזנות סובלות משיתוק איברים או מתסמינים גופניים לא-רצויים אשר אינם ניתנים להסברה אלא כנובעים מתוך מצוקה נפשית עמוקה (קופמן, 2009).

הנזקים הפיזיים והנפשיים שתוארו לעיל הם פרטניים. ניתן אומנם לאתרם אצל רוב הנשים בזנות, אולם הופעתם ועוצמתם תלויות בנסיבות האישיות ובמבנה הנפשי של כל אישה (אלמוג, 2009). עם זאת, נזקים אלה אינם תלויים במקום שבו מתרחשת הזנות; הם חובקי-עולם וקיימים בכל חברה (קופמן, 2009). למעשה, החברה הבנתה את הזנות באופן שגורם נזקים פיזיים ונפשיים לנשים בזנות (אלמוג, 2009).

מתפיסות למדיניות טיפול

ההבניה החברתית של זנות מורכבת מהתפיסות החברתיות בנוגע אליה. זנות נתפסת על-ידי הציבור הרחב כלא-מכובדת מכל ההיבטים והכיוונים (Tomura, 2011), אולם קיימת מחלוקת בין תפיסות מרכזיות שונות הרווחות בעולם בנוגע להתייחסות החברתית הראויה אליה:

- **התפיסה הדתית-השמרנית** רואה בזנות תופעה לא-מוסרית, תועבה מזיקה שיש למגרר על-ידי אכיפה בלתי-מתפשרת של החוק הפלילי. לכן נטייתם של המחזיקים בתפיסה זו היא לתמוך בהפללת כל המעורבים בזנות (לבנקרון, 2007).
- **התפיסה הפמיניסטית הרדיקלית** רואה בזנות דפוס נצלני ומשפיל שראוי למגרר בדרכים שונות (קופמן, 2009). תפיסה זו רואה בנשים בזנות קורבנות של אלימות ודיכוי, ומתמקדת בהשלכותיה השליליות של הזנות על הנשים הנמצאות בה. התפיסה גם רואה בזנות אמצעי להנצחת דימוין של נשים כאובייקט מיני ולשימור אי-השוויון בין גברים לנשים. הנצחת הדימוי נובעת מכך שהזנות נותנת הֶכֶשֶׁר לכך שנשים ימכרו את גופן לגברים, ושימור אי-השוויון נובע מכך שהסיכוי שנשים יעסקו בזנות בשל מצוקה כלכלית גבוה לאין שיעור מהסיכוי לכך בקרב גברים (סנטו וברגר, 2015).
- **התפיסה הפמיניסטית הליברלית** רואה נשים בזנות כעובדות מתוך רצון והכרה מלאה. תפיסה זו רואה את הזנות כשליטה וכוח נשיים, כביטוי של בחירה עצמאית. רכישה של שירותי מין, על-פי תפיסה זו, כמוה כרכישת כל שירות אחר בשוק השירותים האישיים. כל עוד העיסוק בזנות נעשה מדעת, קרי מבחירה חופשית של אדם בוגר, אין למונעו (סנטו וברגר, 2015).
- **התפיסה הליברלית** רואה בזנות פעילות לגיטימית והכרחית מבחינה חברתית (קופמן, 2009), מכיוון שהיא נועדה לספק צורך טבעי של גברים שיש לתת לו מענה כל עוד הדבר נעשה ללא

כפייה. תפיסה זו מקבלת את קיומה של הזנות, רואה בה עבודה לגיטימית, ומדגישה את זכותן של נשים לבחור לעסוק בה (לבנקרון, 2007).

מתוך התפיסות החברתיות השונות צמחו ברחבי העולם ובארץ מודלים נורמטיביים המשקפים מדיניות ביחס לתופעת הזנות (לבנקרון, 2007). קיימים ארבעה מודלים נורמטיביים המשמשים בסיס למדיניות דה-פקטו:

- **מודל הקרימינליזציה של הזנות** – על-פי מודל זה, הזנות פסולה ואסורה מיסודה, וכל המעורבים בה עוברים עבירה פלילית (אלמוג, 2008; לבנקרון, 2007; סנטו וברגר, 2015). מצדדי הקרימינליזציה של הזנות גורסים כי אין נשים שבוחרות לעסוק בזנות מרצון. טענה אחרת בזכות הקרימינליזציה של הזנות היא חוסר המוסריות שבמכירת שירותי מין (סחייק, 2004). גישה זו מתייחסת אל הזנות עצמה כאל עבירה קלה יחסית מסוג עוון, ואל הסרסרות כאל עבירה חמורה יותר מסוג פשע.

המדיניות הנהוגה ברוב מדינות ארצות-הברית נשענת על מודל זה, והחוק הפלילי בהן מגדיר את כל המשתתפים במעשה הזנות כעוברים על החוק (סחייק, 2004).

- **מודל הגישה האבולוציוניסטית** – על-פי מודל זה, הזנות אסורה, ומוטלת אחריות פלילית על כל המעורבים, למעט הנשים (סנטו וברגר, 2015). מודל זה משקף את התפיסה שעל-פיה זנות היא אקט של אלימות, וממקם את הזנות ברצף של התנהגויות אלימות אחרות כלפי נשים (אלמוג, 2008). מודל זה מייצג תפיסה מהפכנית שבמסגרתה החברה נוטלת אחריות לתופעה, ורואה נשים בזנות כ"צד החלש המנוצל בידי מי שחפצים בסיפוק הדחפים המיניים שלהם" (אלמוג, 2008, עמ' 110). על-מנת להתמודד עם ניצולן של הנשים, יש להפליל את המנצלים (סנטו וברגר, 2015).

מודל זה קיים בשוודיה, וחל על כל הסוגים של שירותי מין, בין שהם נרכשים ברחוב ובין שהם נרכשים בבתי-בושת, במועדונים או בכל מקום אחר. החוק בשוודיה מפליל לקוחות, ומהווה חלק מהחוק העוסק באלימות כלפי נשים (אלמוג, 2009).

- **מודל אחר רואה את הזנות עצמה כמותרת** אבל את מכלול הפעילויות המקיפות אותה כבלתי-חוקיות. הזנות עצמה אינה מנוגדת לחוק, אבל החוק הפלילי אוסר סרסרות, שידול לזנות, החזקת מקום לשם עיסוק בזנות ועוד (לוטן, 2006). בפועל האכיפה נעשית רק במקרים שבהם הזנות מהווה מטרד לציבור (אלמוג, 2008). מודל זה נשען על עקרון האוטונומיה של הפרט, וגורס כי יש להשאיר בידי כל אחד ואחת את החירות והחופש לפעול לפי הרצון החופשי, מבלי שהשלטון יתערב. מכאן עולה שככל שנשים בוחרות ומסכימות לעסוק בזנות, יש לאפשר את

הדבר. כן יש לאפשר לכל לקוח לצרוך שירותי זנות, ולממש בכך את בחירתו ורצונו (אלמוג, 2009).

מודל זה קיים בדנמרק. מכירת שירותי מין וקנייתם הן חוקיות שם, למעט במקרה של קטינים מתחת לגיל שמונה-עשרה, אך הסרסרות אסורה. התרת הזנות תוך הפלת גורמים אחרים המנסים להפיק רווחים מעבודתן נועדה לאפשר לנשים לעבוד במסגרת נקייה מניצול ומכפייה. עם זאת, הזנות אינה נחשבת עיסוק חוקי בכל הקשור לקבלת שירותי בריאות והטבות סוציאליות הנהוגות בשוק העבודה. לדוגמה, אישה בזנות אינה זכאית לדמי אבטלה או לימי מחלה (סחייק, 2004).

מודל זה מתקיים באופן דומה גם בישראל. הזנות כשלעצמה אינה עבירה פלילית בארץ, אבל פעולות הקשורות לזנות – כגון סרסרות, שידול לזנות וכדומה – מוגדרות כעבירות. גם בארץ הזנות אינה מהווה "משלח-יד" או "עיסוק" לצורך קבלת תנאים סוציאליים.

• **מודל הרגולציה של הזנות** – על-פי מודל זה, הזנות מותרת, והמדינה ורשויותיה דואגות למשטר אותה ולפקח על התנהלותה. במודל זה קיימים סוגים שונים של משטור והסדרה (אלמוג, 2008), המתירים זנות תוך הגבלתה, מתוך תפיסתה כרע הכרחי שיש לשלוט בו ככל שניתן. המסר העולה ממודל זה הוא שזנות היא עיסוק מקובל מבחינה חברתית (סחייק, 2004). מודל זה הינו הנפוץ ביותר בעולם. במדינת ויקטוריה שבאוסטרליה, לדוגמה, הרגולציה מתייחסת רק לאינטרס הציבורי, משמע, המיסוד נועד להשיג שליטה ופיקוח על הזנות, להגן על ילדים מפני ניצול מיני, להגן על הקהילה, למנוע מעורבות של עבריינים, להבטיח שבת-הבוסת לא ימצאו באזורי מגורים, ולהגביר את ההגנה מפני מחלות מין. במדינת ניוודה שבארצות-הברית המצב המשפטי בנוגע לזנות עומד בניגוד מוחלט למצב המשפטי בשאר מדינות ארצות-הברית. בנוודה הזנות מותרת ברוב מחוזות המדינה, ומותנית בקיומה בבית-בושת ובכך שגילן של הנשים יהיה מעל עשרים ואחת. גם שידול לזנות וסרסרות הם חוקיים, כל עוד הם נעשים במסגרת התנאים הקבועים בחוק (לבנקרון, 2007). התייחסות זו לזנות נובעת מהרצון לשמר דפוסים מדינתיים מסורתיים והמשכיות היסטורית (Almog, 2010), וזאת עקב תפיסתה של הזנות כחלק בלתי-נפרד מן ההיסטוריה המקומית, אשר תרמה ליחס הסובלני כלפיה (לבנקרון, 2007).

כל אחד מהמודלים שתוארו לעיל מהווה בסיס למדיניות ביחס לתופעת הזנות – מדיניות הנשענת גם על תנאים פוליטיים, כלכליים וחברתיים (לבנקרון, 2007). אחד התחומים המרכזיים בגיבוש המדיניות ביחס לתופעת הזנות מתמקד בעקרונות של מדיניות הטיפול בנשים בזנות (סנטו

וברגר, 2015). העקרונות הנהוגים בעולם ובישראל באשר למדיניות הטיפול בנשים בזנות מתבססים על העובדה שנשים בזנות זקוקות נואשות לתמיכה חברתית ומקצועית. לנוכח זאת, שירותי הטיפול חייבים להיות ערוכים להציע שירותים מדורגים ונגישים לצורך מזעור נזקים, גמילה מהתמכרות ושיקום אישי ותעסוקתי. במסגרת התהליך הטיפולי-השיקומי יש לשים דגש במתן פתרונות דיור זמניים וקבועים, שכן לנשים רבות אין מקום מגורים בטוח לחזור אליו עם סיום הטיפול, וכן במציאת פתרונות תעסוקה וביצירת רשתות תמיכה חברתיות בעבור הנשים. שלושת ההיבטים הללו חיוניים להצלחת תהליך היציאה ממעגל הזנות (מזרחי, 2013).

קיימים שני מודלים מובילים של תוכניות טיפול לנשים המבקשות לצאת ממעגל הזנות. המודל האחד מורכב מרצף של שירותים ותוכניות המספקים מענה בשלבים שונים של היציאה מהזנות ובתחומי התמודדות מגוונים: Women's Program – אבחון של נשים במעגל הזנות וטיפול ראשוני בהן; Sisters of Survival – תוכנית-המשך, לאחר שלב המשבר הראשוני, הנמשכת עשרה שבועות, שבמהלכם הנשים עוברות תהליכי החלמה וגמילה מהתמכרויות, ומאמצות נקודת-מבט חדשה על הזנות כמוסד משעבד ופוגעני; Journey to Success – מפגשים קבוצתיים סדירים שבמהלכם נבנים מחדש הדימוי העצמי, תחושת העצמאות והמסוגלות הזוגית; Relapse Prevention Group – שבה הנשים מתמודדות עם הגורמים המאיימים להשיבן אל מסלול ההתמכרויות לסמים ולאכזריות; Internship Program – שבמהלכה נשים אשר מעולם לא התנסו בעבודה אחרת מחוץ לזנות מקבלות הכשרות המקנות להן יכולות מקצועיות ותעסוקתיות; Housing Program – המאפשרת לנשים ולילדיהן לקבל דיור זמני בחינם (הרמל ואחרים, 2010).

המודל האחר, שנבנה על-ידי הארגון המכונה SAGE, מבוסס על עקרונות ייחודיים של טיפול בנשים במעגל הזנות, ביניהם נקיטת עמדה תומכת – ולא עמדה ניטרלית – ביחס למטופלות; התייחסות להקשר החברתי, הפוליטי והכלכלי של הניצול בזנות; מתן מענה לצרכים מיידיים, לרבות דיור, תכנון פיננסי ויצירת סביבה בטוחה; ומתן טיפול (מזרחי, 2013). הטיפול ניתן על-ידי נשים שהצליחו לצאת ממעגל הזנות ולשקם את חייהן, ואשר עברו הכשרה לצורך מתן תמיכה וסיוע לנשים המצויות עדיין במעגל הזנות (לוטן, 2006). מודל זה מעודד נשים לבצע ניתוק הדרגתי ממעגל הזנות, תוך קבלת סיוע, טיפול, זמן להתארגנות והכשרות רלוונטיות, על-מנת לאפשר להן לשקם את חייהן.

שני המודלים מבוססים על עקרונות טיפוליים המשמשים זה זמן רב בסיס להתערבויות טיפוליות מוצלחות בנשים המנוצלות בזנות בארצות-הברית ובאירופה. גם בישראל גובשה בשנים האחרונות תוכנית עם מאפיינים דומים לטיפול בנשים במעגל הזנות (מזרחי, 2013). בישראל מטרתה של תוכנית הטיפול בנשים בזנות הן צמצום ומניעה של הזנות ונזקה בחברה הישראלית; שיקומן וקידום החלמתן של נשים שורדות-זנות; הפסקת מעגל הניצול וההדרה החברתית של האוכלוסייה האמורה; סיוע בפיתוח אמון והערכה עצמית בקרב אותן נשים, והחזרת השליטה בגורלן לידיהן; והענקת טיפול-חירום ו/או טיפול מתמשך לנשים בזנות.

התוכנית הישראלית לטיפול בנשים בזנות החלה לפעול בשנת 2008/2009, וכללה שיתוף-פעולה של כמה משרדי ממשלה, רשויות מקומיות, ארגונים ועמותות. במסגרת התוכנית הוקמו שלושה פרויקטים עירוניים: "סלעית" בתל-אביב, "אופק נשי" בחיפה ו"בשבילך" בבאר-שבע. התוכנית מופעלת בצורה חלקית גם באילת (הרמל ואחרים, 2010; מזרחי, 2013).

התוכנית פועלת בשני מסלולים מרכזיים. המסלול האחד הוא מזעור נזקים. מסלול זה פותח מתוך הבנה שבשלבם הראשוניים של יצירת הקשר עם האישה אי-אפשר לצפות לשיקום, לגמילה או ליציאה מהזנות, ואף-על-פי-כן יש מקום לספק לה מענה ושירותים. מסלול זה כולל דירות-חירום, המספקות מענה מיידי לנשים ולצעירות בזנות, בדמות מזון וביגוד, לינה, הגנה, בדיקות, טיפול רפואי, וכן ליווי של עובדת סוציאלית; מרפאה ניידת, המופעלת בשיתוף משרד הבריאות, אשר מסיירת במקומות שבהם נמצאות נערות ונשים בזנות ומספקת להן סיוע רפואי ראשוני – כגון בדיקות דם, חיסונים וחלוקת קונדומים – וכן מזון ושתייה; וקו סיוע טלפוני, אשר מופעל על-ידי "סלעית", ומספק מענה טלפוני עשירים וארבע שעות ביממה במטרה להעניק תמיכה ומענה ראשוני למתקשרות. במסגרת קו הסיוע נערכות גם שיחות טלפון יזומות עם נשים, והן מופנות לגורמי הטיפול המתאימים (הרמל ואחרים, 2010).

המסלול האחר הוא מערך של מסגרות לשיקום נערות ונשים המעוניינות לצאת ממעגל הזנות. אחת המסגרות הללו היא הוסטלים המיועדים לנשים ולצעירות מתחת לגיל שמונה-עשרה שזקוקות לסיוע מקיף, הכולל קורת-גג לתקופת זמן של עד שנה. ההוסטלים פועלים בתל-אביב ובחיפה, ומהווים מסגרת מובנית המאפשרת לנשים להתמודד עם המשברים בשלב היציאה ממעגל הזנות, על-ידי הספקת דיור, חינוך להרגלי חיים נורמטיביים, שיקום תעסוקתי וכדומה. מרכזי-יום ומרכזי-ערב מהווים מסגרת טיפולית יומיומית לנשים ולצעירות הנמצאות בשלבים שונים של יציאה ממעגל הזנות. במסגרת המרכזים הללו הנשים מקבלות טיפול נפשי פרטני וקבוצתי, סיוע ברכישת מיומנויות מקצועיות בסיסיות, השלמת השכלה וכדומה. במסגרת זו קיים

גם מסלול אמבולטורי, שהחל לפעול בשנת 2011, ואשר מיועד לנשים שאינן מעוניינות בטיפול אינטנסיבי או אינן זקוקות לו, לנשים שנמצאות בשלב הראשוני של הקשר הטיפולי ובמקביל עוסקות עדיין בזנות פעילה, וכן לבוגרות ההוסטלים ומרכזי-היום שזקוקות להמשך ליווי וקשר טיפולי. מסלול זה כולל טיפול פרטני או קבוצתי וכן פעילויות העשרה וקורסים מקצועיים (מזרחי, 2013).

לסיכום, תופעת הזנות בחברה המערבית הינה מורכבת ורב-ממדית, והשלכותיה באות לידי ביטוי בתחום הסוציאלי, המתמקד בעיקר בטיפול בנשים בזנות ובשיקומן (הרמל ואחרים, 2010). למרות היחס הדו-ערכי כלפי הזנות, היא מקובלת, מהבחינה המשפטית, ברוב החברות המערביות. עם זאת, האישה בזנות אינה מקובלת כלל וכלל ומסומנת כבזוייה חברתית (O'Neill, 1997).

דימויה ומעמדה החברתי של האישה בזנות

דימוי שלילי

מבחינה היסטורית האישה בזנות מציגה דמות בעלת ערכים שליליים. בחברה היוונית העתיקה הוצמד לאישה בזנות הכינוי "פורנה", שמשמעותו לסחור או למכור (אוסטינובה, 2005), והיא הייתה מושא לגינוי, לקלון ולהוקעה (רימלט, 2010). בתקופת המקרא כונתה אישה בזנות "זונה" או "קדשה" – מונחים שמשמעם אישה שמקיימת יחסי מין עם גברים ואשר אין בינה לבנים אלא קשר עסקי, והיא מוכרת מין למי שמעניק לה בעבורו מתנה ("אתנן") כלשהי. מתוך כך כונתה האישה בזנות גם "מופקרת לכול". "זונה" שימשה גם מילה נרדפת לנואפת, כלומר, לאישה הבוגדת בבעלה (גרובר, 2005).

מאוחר יותר, כאשר צמחה הנצרות הפרוטסטנטית, נהפכו נשים בזנות לבנות רעות וחוטאות, והיוו ניגוד לאידיאל של הרעיה והאם הטובות (O'Neill, 1997). הכנסייה הנוצרית הדגישה את ההיבט הכמותי, כלומר, את העובדה שזונה מתעסקת עם גברים רבים (גור, 2004).

בהמשך, בשל העוני הכלכלי הקשה והמעמד הנשי הנמוך שאפיינו את התקופה הוויקטוריאנית, וחרף אידיאל הטוהר החברתי והמוסרי שרווח באותה תקופה, החלו יותר ויותר נשים להיות מעורבות במכירת סקס (O'Neill, 1997). שיח שהתקיים בסוגיית המין המסחרי בצרפת ובאנגליה במאה התשע-עשרה מתאר את החקיקה בנושא הזנות סביב שלוש סוגיות מרכזיות: הצורך להגן על המוסר הציבורי, הצורך לאפשר פורקן של היצר הגברי, והצורך להגן על בריאות

הציבור (רימלט, 2010). על רקע זה הושרשו בצרפת בסוגיות אלה חמש תמונות-מפתח לדמות האישה בזנות: ראשית, לאישה בזנות יש ריח גוף רע; שנית, האישה בזנות היא שסתום-הבטיחות של החברה, המאפשר לגוף החברתי להפריש את נוזל הזרע העודף, אשר מצחין ומרקיב אותה; שלישית, האישה בזנות, כגוף רקוב, קשורה באופן סמלי לגופות, למוות; רביעית, האישה בזנות מסומלת כלוקה במחלת העגבת; חמישית, האישה בזנות מייצגת את המעמד הנשי הנמוך הכבול לצרכים הפיזיים האינסטינקטיביים של המעמד הזכרי העליון. נשים בזנות הוצגו אם כן כנשים מסוכנות, שיש לבדוד אותן ולהרחיקן ממקומות ציבוריים.

דימויה השלילי של האישה בזנות נשמר עד עצם היום הזה (O'Neill, 1997), ובא לידי ביטוי בהצגתה כבעלת אישיות חולה ואופי רעוע, כמזוכיסטית, כנוטלת סיכונים בפזיזות, כסוטה וכפתולוגית (סנטו וברגר, 2015). עוד היא מתוארת כלא-מחונכת, כמכורה לסמים, כמלוכלכת, כמגעילה, כגנבת וכלא-שפויה (Tomura, 2011).

דימויה השלילי של האישה בזנות משתקף בעצם הגדרתה של המילה "זונה", אשר מכילה ומשמרת ערכים שליליים. "זונה", לפי מילון אוקספורד, משמעה פרוצה, אישה המציעה את גופה לקיום יחסי מין ללא הבחנה. המילה "זונה" מוגדרת גם כפועל: לזנות פירושו למכור את כבודו של אדם למטרות רווח או להציע את יכולותיו של אדם לשימוש ידוע לשמצה. הגדרת שם-העצם כוללת גם בושה, קלון וחוסר ערך עצמי (Pheterson, 1996).

זונה מוגדרת גם כאישה מופקרת, כאדם שהוא כישלון חרוץ, כעבד, כאדם שמתנהג בצורה בזויה או מושחתת למטרות רווח, כמי שמוכר את כבודו, כמי שמוכן להתחייב לכל מעשה משפיל (Pheterson, 1996; Tomura, 2009). זאת ועוד, המילה "זונה", כך מלמדנו מילון סלנג עדכני, היא כינוי לאדם מרושע ומושחת, והיא נהפכה לקללה רווחת שמטרתה להשפיל אישה, כל אישה (אלמוג, 2008). זנות הייתה מאז ומעולם פרקטיקה שעסקו בה בעיקר נשים, ומאז ומתמיד נתפסה האישה בזנות כאנטיתזה של מהוגנות נשית (רימלט, 2010) וכמפְּרה טבו חזק (Koken, 2012). בחוק הנשים בזנות מוגדרות על-ידי התנהגות (משכב עם גברים רבים וזרים, וזו בעצם הפרת טבו בנושא המין), מה שהופך כל אישה הנחשדת בהתנהגות כזו לאישה בזנות (Pheterson, 1996).

לסיכום, בתרבות המערבית האישה בזנות מתויגת בצורה שלילית ביותר, ונשפטת בחומרה רבה מבחינה חברתית (Koken, 2012). הגדרותיה השליליות של האישה בזנות מכילות ומשמרות מטענים קשים, הבאים לידי ביטוי בדימויה השלילי, אשר משליך על מעמדה בחברה, שהיה בתחתית הסולם החברתי לכל אורך ההיסטוריה ונותר כזה גם כיום.

מעמד חברתי

בעולם העתיק היו רוב הנשים בזנות שפחות-לשעבר אשר קנו את חירותן בכספים שהרוויחו מעבודתן בזנות והמשיכו בעיסוקן זה גם כנשים חופשיות, בעיקר בשל עוני ומחסור שנגרמו כתוצאה מן העובדה שהן היו "לא-מכובדות" מבחינה חברתית או אף מנודות (אוסטינובה, 2005). נשים בזנות בעולם העתיק היו כנועות, חסרות מעמד וחסרות הגנה, וככאלה הן חיו בשולי החברה (פייג וישניא, 2005). במקרא התבטאה ההערכה השלילית באיסור שחל על כוהן להתחתן עם זונה ובאיסור שחל על הבאת אתנן זונה כקורבן לבית-המקדש (גרובר, 2005).

לאורך רוב ההיסטוריה האירופית נדרשו נשים בזנות לענוד סמל גופני כאות-קלון על-מנת להציג לעיני כול את מצבן המביש. במהלך ימי-הביניים נדרשו נשים בזנות בלייפציג ללבוש מעיל צהוב, בווינה הן נדרשו לענוד סרט ירוק, בברן ובציריך היה עליהן לחבוש כומתות אדומות, לבישת חלוקים לבנים הייתה הדרישה בפרמה, גלימות שחורות נדרשו מהן במילנו, ברדסים מפוספסים ציינו אותן בבריסטול ובלונדון, ובאביניון ובפריז היה זה קשר מסרט אדום על הכתף שסימן את הנשים בזנות (Tomura, 2011).

כיום, כמו בעבר, המונחים השליליים המצורפים למילה "זונה" – בזויה, מושחתת, שפלה ולא-מכובדת – מעידים על מעמדן החברתי הנמוך, וכך גם המונח "עבד" הכלול בחלק מההגדרות השונות של האישה בזנות, אשר מרמז כי נשים בזנות הן נשים המשרתות אחרים ללא תחושה של אוטונומיה, שליטה בגורלן או זכויות אדם בסיסיות. נשים בזנות, לפי מילון אוקספורד, הן "נשים שעוסקות בפעילויות בלתי-הולמות מבחינה מינית, מבחינה מוסרית ומבחינה חברתית, ואשר אינן ראויות לכבוד אדם" (Tomura, 2009, p. 52).

"הקטגוריה זונה מבוססת על ייצוגים סמליים ומשפטיים של האישה הרעה או הפרוצה יותר מאשר על מערך ממשי של מאפיינים בקרב אוכלוסייה של בני-אדם" (Pheterson, 1990, p. 397). ייצוגים סמליים ומשפטיים שליליים של האישה בזנות ממקמים אותה במעמד חברתי נמוך ונחות, כנגזר מכבלים וממוסכמות תרבותיים וחברתיים (אלמוג, 2008) הנשענים על מיתוסים וכוללים אמונות חברתיות שנשים בזנות הן חסרות חשיבות, שלא נגרם נזק כאשר אונסים אישה בזנות, שלנשים בזנות מגיע יחס אלים, ושכל הנשים בזנות הן אותו דבר (Sallmann, 2010). יתרה מזו, השפה משמשת סמן ראשוני למיקומה החברתי של האישה בזנות, בהטעינה את המונח "זונה" במשמעויות נלוות של גנאי ובוז. המילה "זונה", וכמוה גם המילים הנרדפות שלה "יצאנית", "נפקנית" ו"פרוצה", משמשות הן לציון מעמדה החברתי של האישה המקבלת כסף

תמורת שירותי מין והן כקללה נפוצה, הנחשבת גסה ופוגעת במיוחד (אלמוג, 2008). סמן נוסף למיקומה החברתי של האישה בזנות הוא מרכיבי ההתנהגות המיוחסים לנשים בזנות: מין עם זרים; מין עם שותפים רבים; אישה הנוטלת יוזמה מינית; אישה ששולטת במפגשים מיניים; מומחית למין; מספקת תאוה מינית; אישה שמסתובבת לבד בלילה ברחובות חשוכים, לבושה באופן מיני חשוף ומוצהר; אישה שנמצאת עם גברים גסים, שיכורים או אלימים – אם היא יכולה להתמודד עימם, היא תיחשב אישה וולגרית, ואם היא אינה יכולה להתמודד עימם, היא תיחשב קורבן (Pheterson, 1996).

דימויה השלילי של האישה בזנות, המורכב מהגדרות שפה והתנהגות שהינם חובקי-עולם, משקפת את סממן הקלון החברתי העמוק הטבוע בנשים אלה (אלמוג, 2008; Pheterson, 1996). הקלון החברתי הנובע מהדימוי השלילי והסטיגמטי של הנשים בזנות מהווה את "הצל האפל הנלווה לתופעה" (אלמוג, 2009, עמ' 21).

הקלון החברתי המושת על נשים בזנות

הקלון החברתי הנובע מהדימוי השלילי של הנשים בזנות הוא אחת הבעיות המרכזיות הקשורות בתופעת הזנות, והשלכותיו קשות (Weitzer, 2017; Huschke et al., 2014). הקלון החברתי המושת על הנשים בזנות מתייגן באופן שלילי ופוגע בכבוד האדם שלהן (אלמוג, 2015). ברוח דומה, פטרסון טוען כי המונח "זונה" טומן בחובו התייחסות שיש עימה קלון ובושה (Pheterson, 1996). האישה בזנות נאלצת לנהל מאבק כפול – הן נגד העמדות המגנות בסביבתה והן נגד הבוז העצמי שלה. הנשים בזנות עצמן מתארות צורות שונות של הטלת קלון חברתי מצד הסובבים אותן, החל בסלידה שקטה ובהימנעות ממגע, המשך בהפצת שמועות, וכלה בהוצאת דיבה, במעשי הפליה וכדומה (Månsson & Hedin, 1999). הקלון החברתי פוסל את זו הנושאת אותו ומתייגה כבלתי-מקובלת (Campbell & Deacon, 2006), כלא-מוסרית, כאישה מסוכנת שמאיימת על הנשיות ה"נורמלית" (O'Neill, 1997).

מס הקלון החברתי

לקלון החברתי מתלווה מחיר חברתי ותדמייתי כבד ביותר, שכל אישה בזנות נתבעת לשלמו, ואשר כונה על-ידי אלמוג "מס הקלון החברתי" (Almog, 2010). מס הקלון החברתי הינו חלק בלתי-

נפרד ממצואות חייהן של נשים בזנות, שכן המוסכמות החברתיות קובעות כי עצם עיסוקן של נשים בזנות אינו מכובד, משפיל וראוי להסתרה (אלמוג, 2008). המחיר הכבד הוא חיים בחשש מתמיד מפני חשיפה, תחושה של ניכור וכן בידוד מהחברה הנחשבת נורמטיבית (אלמוג, 2009). הזנות נקשרת למוות חברתי (Frederiksen, 2012). בשל התיוג השלילי וכוחו הרב, האישה בזנות משקרת באשר לעיסוקה ומסתירה אותו (Tomura, 2009; Wong et al., 2011), וזאת לא רק כדי להגן על עצמה, אלא גם בשל החשש שהקלון החברתי יפגע גם במשפחתה ובילדיה (Cornish, 2006). אלה ימשיכו לשלם את מס הקלון החברתי גם אם האישה עצמה תחדל להיות במעגל הזנות (אלמוג, 2015). נשים בזנות מדגישות אפוא את האופי רב הפנים של חייהן, במאמצן למדר את עבודתן למקום מסוים, שבו זהותן האמיתית לא תיחשף. המסכה שהן עוטות שומרת על זהותן העצמית, אך לשמירה זו יש מחיר משלה. חייה האישיים של האישה בזנות נהפכים לחלק מעיסוקה, ולא להפך. השקר נוצר בשל התיוג השלילי של העיסוק, שעיקרו צריכה של הגוף, ובשל השקר הזה האישה מסתכנת באובדן זהותה העצמית (Brewis & Linstead, 2000).

תווית שלילית לא רק מודבקת לאנשים מבחוץ, אלא גם מופנמת על-ידיהם. מידת ההפנמה היא המידה שבה אנשים מאמינים כי הסטריאוטיפים השליליים המיוחסים להם עשויים להיות נכונים (Overstreet & Quinn, 2013). לטענת טומורה, האישה בזנות מקבלת על עצמה את דימויה השלילי – היא מרגישה שהיא אכן מה שאנשים אומרים עליה (Tomura, 2009). הדימוי השלילי המופנם מצביע על תפיסות של האחר המשפיעות על תפיסתנו העצמית. "ברגע שהתווית נהפכת לחלק מהשקפת-עולמו של האדם, הדבר משפיע על הדרכים שבהן אותו אדם מתקשר עם העולם, ובכלל זה על ציפייתו להפליה על-ידי אחרים" (Sallmann, 2010, p. 154). הקלון החברתי הצפוי מעורר אצל הנשים בזנות את הדאגה מהתוצאות השליליות שייגרמו אם זהותן תיחשף לפני אחרים (Overstreet & Quinn, 2013). הקלון החברתי אף גורם להמרת הזהות האישית הפרטית בזהות החד-ממדית של הזונה, אשר בולעת אל תוכה את הזהות האישית (אלמוג, 2015). זאת ועוד, תיוג זה אינו הפיך, שכן האישה בזנות לעולם לא תוכל לחזור לזהותה הקודמת (אלמוג, 2015), לזהות מכובדת (Cornish, 2006). כלומר, גם אם האישה תשנה את התנהגותה ותפסיק לעסוק בזנות, מעמדה לא ישתנה (Pheterson, 1990). כפי שציינה סלמן, "פעם זונה תמיד זונה" (Sallmann, 2010, p. 154).

התיוג השלילי של נשים בזנות, שבעטיו הן מסתירות את עיסוקן מהאנשים בחייהן, חוסם לא פעם את גישתן לשני מקורות תמיכה: האחד פורמלי – שירותי הבריאות; והאחר לא-פורמלי – החברים ובני המשפחה (Cornish, 2006; Koken, 2012). מקורות אלה נחשבים מפנייהן מכיוון שהן נוטות להתרחק חברתית ומשפחתית, ולהימנע מלהתייחס ישירות לעיסוקן (Fick, 2005). בכך הן מאבדות את מעמדן (Scambler, 2007) ואת כבודן (Tomura, 2009). העובדה שהנשים בזנות מסתירות את עיסוקן גם מאפשרת לגורמים הקשורים לעיסוקן לנצלן. כאלה הם, למשל, לקוחות שמסרבים להשתמש בקונדומים, לקוחות שמסרבים לשלם וסרסורים הכופים עליהן תנאי עבודה לא-הוגנים, כגון שעות עבודה רבות, אי-יכולת לסרב ללקוח ונטילת אחוזים גדולים מכספן (Fick, 2005). לתיוג השלילי מתלווים אפוא גם ניצול (Scambler, 2007) של האישה על-ידי אלה שמנהלים אותה ויודעים על עיסוקה (Tomura, 2009). כך, למשל, במחקרם של וונג ועמיתיו נמצא כי רוב הנשים שבקרבן היה מישהו שידע על עיסוקן בזנות נתקלו בצורות שונות של התעללות או אלימות מילולית ופיזית, הן מכיוונם של לקוחות והן מהציבור הסובב אותן, לרבות תקיפות אלימות שהסתיימו בפגיעות קשות, כגון פגיעות מירי, מדקירות סכין, מניסיונות בריחה ומאונס (Wong et al., 2011). נשים בזנות חוות אונס אלים בערך אחת לשבוע. הן מוגדרות כקבוצה הנאנסת ביותר בתולדות האנושות (Farley, 2004b; Farley et al., 1998).

הקלון החברתי מלבה ומזין את הטראומות השונות שהן תוצרים תדירים של מי שנמצאת במעגל הזנות. האלימות, ההשפלה והניצול שנשים בזנות חוות דרך קבע מצד הגברים שהן באות עימם במגע, בצד חוסר הכבוד ואף השנאה מצד החברה בכללותה, פועלים כהשפעות שליליות קבועות על בריאותה הנפשית של האישה, ומסיבים לה פגיעות טראומטיות (אלמוג, 2009; לוטן, 2006; קופמן, 2009). פגיעות אלה – כגון פוסט-טראומה, הפרעת דחק פוסט-טראומטית מורכבת ודיסוציאציה – מהוות נזקים נפשיים קשים. הקלון משפיע על הדרך שבה הנשים בזנות תופסות את עצמן, מחליש אותן, מעצים את נזקי הטראומה שהן חוות, ומערער את יכולתן לדרוש הגנה מהחברה. בכך הקלון החברתי מנציח את הטראומות שהן חוות (אלמוג, 2015).

זאת ועוד, הקלון החברתי מסתמן כמכשול נוסף בדרכן של נשים הרוצות לצאת ממעגל הזנות (Koken, 2012). מס הקלון החברתי הינו מס נסתר שהנשים בזנות משלמות במשך כל חייהן (Almog, 2010). כמעט בלתי-אפשרי להתמודד עם הקלון החברתי הלא-פורמלי המוטל על הנשים

בזנות. קלון זה אינו מוטל על-ידי ערכאה שיפוטית, ואין הוא מוגבל בזמן או בתחולת תוצאותיו. עם זאת, הוא שקוף. קיומו הופך את הנשים בזנות ל"אחרות". קלון חברתי זה הוא הצל האפל הנלווה לתופעת הזנות, אשר שום מוסד חברתי או משפטי אינו מטפל בתוצאותיו או אפילו מכיר בקיומו (אלמוג, 2009). חשוב להדגיש כי הקלון החברתי הנקשר לזנות הוא תופעה מקוממת. הוא אינו מוצדק ואינו מחויב-המצויאות. הנשים בזנות אינן ראויות לו (Almog, 2010).

חשוב לציין כי המונח "קלון חברתי", שמחקר זה מתמקד בו, אינו סטיגמה. שני המונחים דומים, אך יש שוני חשוב ביניהם. הסעיף הבא יתאר שוני זה, ויסביר על בסיסו מדוע מחקר זה נשען על המושג "קלון חברתי".

קלון חברתי וסטיגמה

הקלון החברתי הנקשר לנשים בזנות מייצג תפיסה ממוקדת וספציפית של נזקי הזנות, להבדיל מהמונח הכללי יותר, סטיגמה, המתייחס לרוב לדעה קדומה, לרוב בעלת אופי שלילי, הנקשרת באופן רחב ורופף לקבוצות רבות ובלתי-מובחנות – נכים, שמנים, חולי-נפש, משתמטים משירות צבאי, מובטלים, בניה ובנותיה של עדה מסוימת וכדומה. – "קלון חברתי" ו"מס הקלון החברתי", לעומת זאת, הם מושגים ייעודיים, שנועדו להמשיג באופן ממוקד ומהודק את נזקי הזנות. השימוש במושג "קלון חברתי" במחקר זה נשען על המשמעות של "קלון", שהינו מונח משפטי אשר שאוב מתחום המוסר ונובע מהתנהגות הנתפסת כלא-מוסרית. המשפט הישראלי מכיר בקיומו של קלון רק בהקשרים ספציפיים, כגון "עבירה שיש עימה קלון", משמע, אות-קין שדבק באדם בגין ביצוע עבירה אשר בית-המשפט קובע כי גלום בה פגם מוסרי חמור (ת"פ ה**נגבי**). במקרים שבהם המחוקק מדבר על קלון, הקלון משקף את אמות-המידה החברתיות והערכיות של החברה. קלון בהיבט מוסרי ציבורי מתבסס, בין היתר, גם על הכוח והחשיבות של סטיגמה חברתית (גביון, 1968), שהיא "סימן" של קלון חברתי אשר נובע מיחסים חברתיים ומוגדר כצורה שבה אנשים בחברה מתייחסים לקבוצה חברתית על-פי הסטריאוטיפים והדעות הקדומות הקיימות כלפי אותה קבוצה (Campbell & Deacon, 2006).

בשדה המשפט הישראלי קיימת הכרה בקיומו של קלון חברתי בהקשר של נשים בזנות, אשר נשען על תפיסות חברתיות המאפיינות את הסטיגמה של אישה בזנות. הכרה זו עולה מכמה פסקי-דין: "פרוצה העומדת על אם הדרך אינה הפקר, זכאית היא להגנה על חירותה ועל כבודה, אפילו עוסקת היא במלאכה בזויה..." (ע"פ **אסולין**, פסקה 5). "גם פרוצה ראוייה להגנת בית המשפט וגופה אינו הפקר" (ת"פ **קובלנקו**, פסקה 4). הדיון המשפטי הישראלי נשען על סטריאוטיפים תת-

תודעתיים המעצבים את הסטיגמה האופפת את האישה בזנות באופן שלילי. בית-המשפט שרטט את דמות האישה בזנות כ"מופקרת לכל, כלומר: מוכנה להיבעל לכל מי שירצה לתת לה אתננה... 'זונה' האמורה בחוק פירושה: מופקרת ומזומנת לכל תמורת אתנן" (ע"פ אל-בנא, פסקה 4 לפסק-דינו של ממלא-מקום הנשיא זילברג).

בית-המשפט גם מכיר בכך ש"פרסום דבר עיסוקו של אדם בזנות הוא עניין 'העלול להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג מצדם' [כלשון סעיף 1(א) לחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965]" (ת"א פלונית, פסקה 8). קביעה זו הופיעה בפסק-דין שעסק במקרה שבו נחשפה דמותה של אישה בזנות במסגרת כתבה כללית באחת מרשתות הטלוויזיה המובילות בארץ, מבלי שהרשת טרחה לטשטש את פניה. באופן זה פורסם ברבים דבר עיסוקה של האישה בזנות, אשר לא היה ידוע לקרוביה ולמי ממכריה. בעשותה כן פגעה אותה רשת בכבודה ובשמה הטוב של התובעת, זלזלה בה וגרמה לה עוגמת-נפש. בית-המשפט קבע כי פרסום חושפני של נשים בזנות פוגע בכבודן, וצפוי לגרום להן נזקים קשים. יתרה מזו, בית-המשפט הדגיש כי בתרבויות מסוימות חשיפה כאמור עלולה להעמיד את העוסקת בזנות בסכנת רצח על רקע מה שנתפס באותן תרבויות כ"פגיעה בכבוד המשפחה" או כ"פגיעה בצניעות". לפיכך על אמצעי-התקשורת להקפיד כי העוסקות בזנות לא ייחשפו באופן העלול לאפשר את זיהוין, אלא בהסכמתן הברורה (ת"א פלונית).

הנזקים הפרטניים המשמעותיים הנגרמים לרבות מהנשים בזנות נחשפו בסקר עמדות שנערך בישראל בשנת 2013 במסגרת הסקר הלאומי (סנטו וכרמלי, 2016) במגמה ללמוד את עמדות הציבור כלפי הזנות. רוב המשיבים בסקר זה מסכימים כי חשוב שהמדינה תפעל לצמצום ממדי הזנות, ו-87% סוברים כי נשים אינן יכולות לצאת ממעגל הזנות ללא עזרה. 74% מהמשיבים חושבים כי נשים במעגל הזנות חוות פגיעה נפשית מצד לקוחותיהן, ו-76% חושבים כי הן חוות פגיעה פיזית מצד לקוחותיהן. בנוגע לנזקי הזנות הסקר מצביע כי לדעת המשיבים נשים במעגל הזנות חוות בשכיחות גבוהה אונס, שוד, פגיעות פיזיות ופגיעות נפשיות מצד הלקוחות (סנטו ופרידמן, 2015). עם זאת, תפיסה המבוססת על ראיית הזנות כתופעה הקשורה לנזק האובייקטיבי הנגרם לכל הנשים בזנות – מס הקלון החברתי – טרם קנתה לה אחיזה מספקת בתודעה הציבורית והתיאורטית-מחקרית (אלמוג, 2015). בית-המשפט הישראלי, לעומת זאת, מכיר במשתמע בקלון החברתי, וקובע כי "אין ספק שאורח חיים של 'שירותי מיין' בתשלום או בחירה במקצוע הזנות מטיל סטיגמה קשה ביותר על העוסק בו ומטיל עליו אות קלון מוסרי שיש בו

לגרום נזק בלתי הפיך לשמו הטוב וכבודו של האדם" (ת"א סהר, פסקה 10ב, מצוטט אצל אלמוג, 2008, עמ' 71).

המחקר על התווית השלילית של הנשים בזנות הינו תיאורטי יותר, ומבוסס בעיקר על חוות-דעתם של החוקרים, מבלי לתת תשומת-לב למילותיהן ולתפיסותיהן של הנשים עצמן (Wong et al., 2011). יצירת חלל רוחני ומעשי בעבור קולותיהן של הנשים בזנות חשובה על-מנת להבין את חוויית הקלון החברתי דרך התנסותן החיה (O'Neill, 1997). מכאן שיש צורך בידע נרחב ורב-ממדי, הכולל גם את תפיסתן של העוסקות בתחום עצמן בנוגע לסיכונים הכרוכים בעיסוק בזנות ולהשלכותיו על רווחתן ועל בריאותן הנפשית (מרמלשטיין, 2007).

הקלון החברתי הקשור לזנות, המכרסם בכבודן של הנשים העוסקות בזנות, הוא אחד מאותם דברים אשר הכול יודעים על קיומם אך קשה למצוא להם הגדרה מדויקת או ישירה. הקלון החברתי הוא עצמאי ובעל קיום משלו, ואינו תלוי בשאלה אם הזנות היא חוקית או בלתי-חוקית (אלמוג, 2008). הנשים בזנות מופקרות משום שזונחים אותן ואין מטפלים בנזק האובייקטיבי הנגרם להן. אלה נשים שהפגיעה בהן אינה מוכרת, אינה נראית, ואינה זוכה בשם או בכותרת משפטית (אלמוג, 2008). מציאות חיינו רוויה השתקפויות של הקלון החברתי המושת על הנשים בזנות, ולכן המודעות אליו ואל תוצאותיו היא הכרחית. לקולן של הנשים בפיתוחה של מודעות זו יש חשיבות מרכזית. חובתנו כחברה לשמוע את קולן ולהקשיב להן, על-מנת להבין את חיייהן. הבנה זו, לצד חשיבותה כשלעצמה, גם תסייע לנו בהתמודדות עם התופעה ובשינוי המדיניות ביחס אליה (O'Neill, 1997). בבואנו לבחון את הזנות בישראל כתופעה חברתית, עלינו להכיר לא רק בנזקים הפרטניים השונים – הפיזיים והנפשיים – הנגרמים לכל אחת מהנשים בזנות, אלא גם בנזק הנגרם בהכרח לכולן: מס הקלון החברתי (אלמוג, 2009).

מתודולוגיה

שיטת המחקר

מטרתו של מחקר זה היא לבחון את השפעותיו של הקלון החברתי על הנשים בזנות ואת הנזקים שהוא מסב להן, כעולה מחוויותיהן האישיות ומניסיוןן. המחקר מתמקד בעולמן החברתי, המשפחתי והאישי שמחוץ למעגל הזנות, במגמה להנכיח את הקלון החברתי, וזאת בשל שקיפותו בחיי החברה והמשפט בישראל. לשם כך נערך המחקר כמחקר איכותני ברוח הפרדיגמה הפנומנולוגית.

מחקר איכותני הוא פעילות סיטואציונית המעניקה תצפית על מושא המחקר מנקודת-המבט שלו עצמו, ובהקשרנו – תצפית על הנשים בזנות מנקודת-המבט שלהן כצופות על העולם. במחקר איכותני יש דגש פרשני, אשר בהקשר שבו עסקינן מאפשר ללמוד על הקלון החברתי בסביבתו הטבעית באמצעות המשמעויות שהנשים בזנות עצמן מייחסות לו (צבר-בן יהושע, 2016). הגישה הפנומנולוגית היא פרספקטיבה תיאורטית המשתמשת בשיטות לא-מוֹבְּנֹת יחסית של איסוף נתונים. גישה זו נבחרה מכיוון שהיא הולמת את מצבה הייחודי של אוכלוסייה זו, הנעדר מן השיח הציבורי, ומאפשרת להבין את חוויותיהן של המשתתפות ואת האופן שבו הן מִבְּנֹת ומפרשות את עולמן (Creswell, 1994).

במחקר איכותני נעשה שימוש בפרדיגמה קונסטרוקטיביסטית, שלפיה אין אמת אחת, אלא מדובר בהבניה שהחוקר עושה לכל התהליך. הפרדיגמה מורכבת משלוש שאלות: השאלה האונטולוגית, הרואה את המציאות ככוללת את הכול – כחוקרת מה אני יודעת על העולם ועל המציאות של הנשים בזנות; השאלה האפיסטמולוגית, היוצאת מנקודת-הנחה שאי-אפשר להפריד ביני כחוקרת לבין הנשים בזנות, מפני שמתקיימת בינינו אינטראקציה (ספקטור-מרזל, 2010), מתוך שאיפה להישאר קרובה ככל האפשר להבניה הייחודית של עולמן של הנשים בזנות (שקדי, 2003); והשאלה המתודולוגית, שעניינה כלל העקרונות, שיטות הפעולה, החוקים וההנחות שהמחקר מתבסס עליהם. המתודולוגיה היא החוקר עצמו (ספקטור-מרזל, 2010). על-כן צעד חשוב בתהליך איסוף הנתונים הוא מציאת אנשים או מקומות למחקר, השגת גישה ויצירת יחסי אמון, באופן שיבטיח כי המשתתפים יספקו נתונים טובים (שקדי, 2003).

כלי המחקר

המחקר נערך באמצעות ראיונות-עומק חצי-מובנים. חווייתן של הנשים בזנות היא אישית ורגישה (Tomura, 2009), ולכן השימוש בריאיון מובנה למחצה מאפשר תהליך גישוש שבו המרואיינות מספקות תיאורים מפורטים של הנושא בשילוב שחזור של חווייתן. כוחו של ריאיון מובנה למחצה הוא הספונטניות הטבעית שלו, המאפשרת לחקור את ניסיונה של המרואיינת לעומק בתוך מסגרת גמישה. מאחורי ריאיון-העומק עומד הרצון להבין את החוויה של אנשים אחרים ואת המשמעות שהם מייחסים לה (שקדי, 2003). עם זאת, כדי לאסוף נתונים שיענו על שאלת המחקר, על הריאיון להיות מובנה היטב, על-ידי שימוש במדריך ריאיון המבוסס על לוח-זמנים מוקדם (Tomura, 2011). במערך מחקר המבוסס על ריאיון-עומק חצי-מובנה לחוקר יש מעמד של כלי מרכזי באיסוף הנתונים ובעיקר בניתוחם. החוקר מגיב בהתאם להקשר, יכול לשנות את שיטותיו בהתאם לנסיבות ויכול להביא בחשבון את ההקשר הכולל, ורגישותו להיבטים שאינם מילוליים יכולה לתרום להרחבת הידע על המצב הנחקר. החוקר, ככלי אנושי, מצויד ביכולת תגובה ומתאפיין ברגישות. "העצמי של החוקר משולב בתוך המחקר" (שקדי, 2003, עמ' 56).

המחקר התבסס על שאלות מוכנות מראש, אך נשמר החופש לנסח את השאלות באופן ספונטני תוך התמקדות בנושאים הספציפיים שנקבעו מראש ושימוש בשאלות התנסות, כגון "איך הרגשת?" או "האם תוכלי לפרט יותר כיצד הרגשת?". כמו-כן נעשה שימוש בשאלות משמעות, כגון "מה הייתה כוונתך?" או "למה הרגשת כך?" (שקדי, 2003).

הראיונות התקיימו בהתאם לתקנות הממסדות באופן פורמלי את היחסים שבין החוקר לשדה המחקר: הריאיון התחיל בכמה הערות פתיחה באשר למחקר ובדברי תודה למרואיינת על שהסכימה להתראיין.

הסכמה מדעת – השתתפותן של הנשים במחקר הייתה מרצון חופשי. הוסבר להן מה מטרת המחקר ומה הוא דורש, והוצגו להן הסיכונים והיתרונות שבהשתתפות. גם לאחר שהסכימו להשתתף במחקר, הובא לידיעת המרואיינות כי הן רשאיות להפסיק או לעזוב בכל עת מבלי שיהיו לכך השלכות שליליות עליהן.

אנונימיות – למרואיינות הובטחה שמירה על האנונימיות שלהן על-פי בקשתן, על-מנת להגן עליהן מפני חשיפת זהותן.

שימוש בנתונים – הוסבר למרואיינות כיצד יתקיים הליך איסוף הנתונים לצורכי המחקר ואיזה שימוש ייעשה בנתונים, והובהר להן כי ההקלטות יישמרו לזמן מוגבל (לינדלוף, 2010).

דברים אלה הוצגו גם בעל-פה וגם במסמך שהועבר לידיהן לפני הריאיון ואשר עליו הן חתמו בשמן או בשם בדוי לצד תאריך הריאיון.

במקביל קיבלו המרואיינות מסמך התחייבות לשמירת סודיות, שעליו חתמה החוקרת עם פרטי קשר למקרה שהמרואיינת תרצה לשוחח או לפנות בכל בקשה שהיא לאחר הריאיון (נספח 1). במהלך הריאיון נרשמו הערות, שלאחר-מכן הוצלבו עם ההקלטות (Tomura, 2009). ההקלטות תומללו זמן קצר לאחר כל ריאיון, ותדפיס הריאיון היווה את הטקסט לניתוח. שמות ופרטים מזהים שהועלו במהלך הריאיון נמחקו בזמן כתיבת התמלול.

הריאיון התחיל בשאלה הכללית "ספרי לי על עצמך", והמשיך בשאלות שהתמקדו בחווייתן האישית של הנשים בזנות במערכות חברתיות, משפחתיות ואישיות, ובתפיסתן ביחס לחברה וביחס לעצמן (נספח 2). הראיונות נמשכו בין 30 ל-90 דקות. אלה שנערכו בשטח פעילותן של הנשים היו הקצרים מבין הראיונות.

הליך הגיוס לראיונות נמשך ממרץ 2016 ועד דצמבר 2016. במהלך תשעת החודשים הללו עלו קשיים מתודולוגיים שלא נצפו בשלב הצעת המחקר ובתחילת תהליך הגיוס. קשיים אלה יתוארו בהרחבה בהמשך הפרק, בחלק הדין ב"קשיים מתודולוגיים במחקר".

מדגם ושיטת המדגם

במסגרת המחקר רואיינו נשים-עשרה נשים בזנות או נשים שיצאו ממעגל הזנות. נעשה שימוש במדגם מכוון, תוך פנייה לארגונים ולעמותות שונים, לפרויקטים ברשתות חברתיות וכן לנשים מתווכות בבקשה שיסייעו בגיוס נשים לראיונות. במקביל נערכו התקשרויות טלפוניות למספרים באתרי סקס במרשתת וכן יציאות לאזורים הידועים כאזורי זנות. במחקר השתתפו בסופו של דבר שבע נשים שהופנו על-ידי הרשתות החברתיות ונשים מתווכות, וחמש נשים נוספות שהפנייה אליהן נעשתה באופן עצמאי.

אמות-המידה לבחירת המרואיינות היו:

א. נשים בזנות או נשים שיצאו ממעגל הזנות;

ב. נשים מעל גיל שמונה-עשרה;

ג. נשים שזמינות לריאיון פנים-אל-פנים;

ד. נשים שמשוגלות לתאר את חווייתן וניסיוןן האישי בעברית.

הליך גיוסן של המרואיינות למחקר החל במרץ 2016 בהכנה מוקדמת לגיוס הרשמי, שכללה בקשת אישור מוועדת המחקר של משרד הרווחה, במטרה לגייס מרואיינות דרך ארגונים ועמותות שמעניקים שירותי תמיכה לנשים בזנות ואשר כפופים למשרד. עם קבלת האישור מוועדת המחקר של משרד הרווחה החל תהליך הגיוס הרשמי בפנייה לכמה ארגונים ברחבי הארץ דרך הדוא"ל על-מנת לתאם פגישות רשמיות ולרתום אותם לשיתוף-פעולה. לאחר פניות אחדות לארגון ממשלתי תואמה פגישה עם אשת קשר מהארגון, ובאמצעותה נוצר קשר עם שתי נשים, שאחת מהן רואינה והאחרת שינתה לבסוף את דעתה. הריאיון הראשון של המחקר התקיים ביוני 2016 במשרדי הארגון, לבקשת הארגון. עם המועמדת השנייה התקיימו שתי שיחות בהפרש של חודש ביניהן. בשיחה השנייה היה אפשר לחוש במצוקתה הנפשית, בהתלבטות ובחשש מפני הריאיון, ולכן נאמר לה שאם קשה לה מדי, היא רשאית לסרב להתראיין מבלי להרגיש מחויבת למטפלת שהפנתה אותה. אכן, באותה שיחה היא ביקשה לוותר על הריאיון, ובקשתה כובדה.

במהלך חודש ספטמבר רואיינו ארבע נשים. שתיים מהן גויסו באמצעות קשרים אישיים עם נשים אשר מקושרות, דרך הרשתות החברתיות, לנשים שנמצאות במעגל הזנות או שיצאו ממנו. באמצעות אותן נשים מקושרות, וכן בשיתוף עם נשים המנהלות פורומים הקשורים לזנות, פורסמה מודעת "דרושות למחקר", אשר בשלב הראשון נענו לה כאמור שתי נשים. אחת המרואיינות רואינה בביתה, על-פי בחירתה, והאחרת רואינה בבית-קפה. שתי הנשים הנוספות שרואיינו במהלך ספטמבר גויסו באופן עצמאי על-ידי הגעה לאזור הפעילות שלהן במרכז תל-אביב וניסיון לשכנע נשים שפעלו שם להתראיין. אותן שתיים הסכימו, באורח ספונטני וללא קביעה מראש, והריאיון עימן נערך ברכב.

באוקטובר רואינה אישה נוספת שהגיעה דרך הפרסום ברשתות החברתיות, והריאיון עימה התקיים בגינה ציבורית.

בנובמבר רואיינו ארבע נשים. שלוש מהן רואיינו באותו יום במשרדיה של עמותה לא-ממשלתית, בעקבות מפגש שבמסגרתו הוצג המחקר והועלה הצורך במשתתפות. היענותן של אותן שלוש נשים הייתה מפתיעה למדי ומיידית, והן רואיינו באחד החדרים במקום בהפרש של שעה בין האחת לרעותה. מרואיינת נוספת שרואינה בנובמבר הגיעה דרך מכרה משותפת, שסיפרה לה על המחקר והציעה לה להתראיין. הריאיון עימה התקיים בבית-קפה בקניון גדול בצפון. באותו יום נקבעה פגישה עם מועמדת נוספת מהצפון, אך היא לא הגיעה לריאיון ולא ענתה להודעות בנייד. לאחר שלושה שבועות היא יצרה קשר, התנצלה שלא הגיעה ולא ענתה, והסבירה כי הדבר נבע מהעומס הנפשי שחשה לקראת הריאיון ומחששה הרב מהחשיפה.

בדצמבר התקיימו שני ראיונות נוספים. אחת המרואיינות הופנתה דרך אישה שפעילה בנושא הזנות בישראל, ועל-פי בקשתה של המרואיינת התקיים הראיון בביתה שלה. המרואיינת האחרת הגיעה דרך כנס בנושא הזנות שנערך בחיפה, ואשר בו נשאלה אם היא מעוניינת להשתתף במחקר. הראיון עימה התקיים במשרדה של עמותה לא-ממשלתית (שונה מזו שהוזכרה לעיל).

לאורך כל תהליך הגיוס התקיימו התכתבויות, דרך המסנג'ר בפייסבוק, עם נשים בזנות הכותבות דרך פייסבוק יומני-רשת (בלוגים) על חוויותיהן וחייהן של נשים בזנות, והן נשאלו אם ירצו להתראיין. אחת מהן ענתה "בשמחה", אך לאחר-מכן שאלה מייד אם ניתן להתראיין טלפונית, ומשנאמר לה שכלי המחקר הוא ראיון פנים-אל-פנים, היא לא הגיבה. אישה אחרת כתבה כי הנושא חשוב בעיניה מאוד, אבל אין היא מעוניינת להיחשף, מהחשש שהדבר עלול, למרות האנונימיות, לפגוע במשפחתה ובסביבתה הקרובה.

ניכרת שונות בין המשתתפות מבחינת מיקומן הגיאוגרפי, סוג הזנות שהן מספקות או סיפקו, גילן ומשך עיסוקן בזנות. מבחינת אזור המגורים, שמונה נשים מתגוררות באזור המרכז וארבע נשים בצפון. סוגי הזנות כוללים זנות-רחוב, מכוני-ליווי, דירות דיסקרטיות ושירותי ליווי בטלפון או דרך המרשתת. גיל הנשים נע בין עשרים לחמישים ואחת. שמונה מבין שתים-עשרה הנשים נמצאו במעגל הזנות בעת עריכת הראיון, במשך שנה עד שלושים ושתיים שנה, וארבע נשים נמצאו מחוץ למעגל הזנות במשך חצי שנה עד עשרים וחמש שנה. הנשים שהסכימו להשתתף במחקר הביעו רצון לתת קול לחווייתן אך לצד זאת הביעו חשש מפני החשיפה, ולכן כל המרואיינות ביקשו להירשם בשם בדוי ווידאו כי פרטים מזהים יימחקו.

מתן תגמול על ההשתתפות במחקר מהווה תמריץ לאוכלוסיות מוסתרות ליטול חלק במחקר (לינדלוף, 2010). לאחר חודשיים שבהם הניסיון לגייס מרואיינות למחקר לא צלח, התקבלה החלטה על מתן תגמול כספי בסך 150 ש"ח בעבור כל ראיון. חוץ ממרואיינת אחת, אשר התראיינה במסגרת ארגון שדרש – כעניין של מדיניות – לא לשלם למרואיינות, כל המרואיינות קיבלו את התגמול, אשר ניתן להן ברוב המקרים מייד בתום הראיון.

קשיים מתודולוגיים במחקר

המחקר נתקל בקשיים בגיוס מרואיינות הנמצאות במעגל הזנות או מחוץ לו, וזאת בשל אופייה של התופעה ורצונם של כל המעורבים (הנשים עצמן והארגונים המסייעים להן) למנוע את חשיפת הנשים.

במקביל לתהליך גיבושה של הצעת המחקר ואישורה, החל התהליך של השגת האישורים הרלוונטיים דרך משרד הרווחה. עם קבלת האישורים הנדרשים ממשרד הרווחה נעשתה פנייה מסודרת לכל מנהלות הארגונים והעמותות המוסדרים המטפלים בנשים במעגל הזנות. אולם חרף פניות חוזרות ונשנות, כל הארגונים והעמותות הממשלתיים – למעט ארגון אחד שהסכים לשתף פעולה – טענו כי המחקר אינו רלוונטי לנשים הנמצאות תחת חסותם, וחלקם אף לא הגיבו כלל.

בעקבות חוסר ההיענות של הארגונים והעמותות הממשלתיות לבקשת הסיוע בהשגת מרואיינות, פנה המחקר אל עמותות לא-ממשלתיות הנותנות מענה לנשים במעגל הזנות. חלק מהעמותות לא הגיבו על הפנייה בדוא"ל, וחלק אחר הבטיחו כי ינסו לסייע אבל לא חזרו עם תשובה. נערכו כמה פגישות רשמיות שבהן הוצגה כוונה לשיתוף-פעולה, אבל בסופו של דבר לא הועבר כל שם של מרואיינת דרך אותם ארגונים. יש לציין שכל הארגונים הכירו בחשיבות המחקר ותמכו בעריכתו, אבל הבקשה לפנות באופן ישיר לנשים שטופלו באותם ארגונים, או אפילו לפרסם בקרבן את דבר קיומו של המחקר והחיפוש אחר משתתפות בו, נתקלה בסירוב או בהבטחה שהנושא ייבדק ותינתן תשובה – אשר טרם ניתנה עד היום. רק עמותה אחת הסכימה לפתוח את שעריה באחד מימי הפעילות של הנשים לשם הצגת המחקר ופנייה ישירה לנשים בהצעה להשתתף בו.

קושי נוסף שבו נתקל המחקר היה בפנייה הישירה לנשים דרך אתרי סקס מקוונים. דרך אתרים אלה לא הייתה שום היענות להשתתפות במחקר, והם גם סירבו בכל תוקף לפרסם את מודעת ה"דרושות למחקר". יש לציין כי לרוב ההתקשרויות הטלפוניות ענו גברים, אף שנעשו כשלושים ניסיונות התקשרות במשך כמה ימים בשעות אקראיות. גם בשיחות ישירות עם הנשים עצמן נתקל המחקר בסירוב מוחלט ובניתוקי טלפון.

נערכה פנייה ישירה בבקשה לפרסם את מודעת הדרישה למרואיינות בפורום המיועד רק לנותני שירותי מין, אך גם משם לא התקבל שום מענה. הפורום הינו דיסקרטי, והכניסה אליו מותנית באישורה של מנהלת האתר, אך זו לא ענתה לפניות בדוא"ל.

כן נערכה פנייה בבקשת סיוע אל אשת תקשורת המכירה נשים בזנות. זו גילתה נכונות לספק הקוונה וייעוץ בכל הקשור לתחום הנדרש, אולם כאשר הועלתה לפניה הבקשה שהיא תשאל את הנשים במאגר שלה אם הן יסכימו להשתתף במחקר, לא נענתה, וזאת, לדבריה, כדי לא להעמיס עליהן במחקרים כאלה או אחרים.

ניסיונות להשיג מרואיינות דרך מתווכים שונים – כגון אישה בזנות המכירה נשים נוספות או אדם המקושר לנשים בזנות – לא צלחו אף הם. לחלק מהנשים המקשרות אף הוצע תמריץ להשגת

מרואיינות, אך הדבר לא הועיל. אחת מהן אמרה: "דיברתי עם כמה, אף אחת לא מסכימה. טוב, את מבינה שלא נעים להן, והן לא בדיוק גאות בזה" (תיעוד שיחה עם אישה מקשרת). אישה נוספת בזנות, אשר הסכימה בשיחת טלפון שנערכה עימה לעזור בגיוס מרואיינות תמורת תשלום, אמרה לפתע באמצע השיחה: "אני לא יכולה לדבר איתך, אני מנתקת". ניסיונות ליצור עימה שוב קשר נכשלו.

למרות כל האתגרים המתודולוגיים שבהם נתקל המחקר במשך תשעה חודשים, צלח לבסוף גיוס המרואיינות והושג היעד שהוצב, וזאת הודות לנחישות רבה והתמדה בחיפוש המרואיינות, אשר התמקד ברשתות החברתיות ובקשרים חברתיים מפה לאוזן. מאמצי הגיוס כללו פרסום מודעת "דרושות למחקר" בפייסבוק בשפה העברית (נספח 3); פנייה לכל מי שמכירים במגמה להגיע לאנשים המכירים נשים בזנות או נשים שחוו זנות; וכן מעקב אחר פרסומים ברשתות חברתיות בכל הקשור לנשים בזנות, ואחר תגובות של אנשים בפורומים רלוונטיים, ופנייה אליהם בבקשת סיוע בגיוס מרואיינות למחקר. חלקם הגיבו, חלקם העבירו לאנשים אחרים, חלקם שיתפו, וחלקם לא הגיבו כלל.

תהליך ניתוח הממצאים

מטרת הניתוח הפנומנולוגי היא ליצור טקסט שבאמצעותו יבין הקורא טוב יותר את המשמעות הייחודית או המהות של החוויה הנחקרת (Creswell, 1994). קיימות כמה אבני-דרך בתכנון מחקר של ראיונות אישיים, המהוות מדדי איכות למחקר איכותני:

- תכנון – המשימה העיקרית הייתה להשיג הקלטה ברורה. עם זאת, היה חשוב לאפשר כמות מסוימת של חילופי דברים חופשיים ולא-מבוקרים, אף שהיה ברור כי כתוצאה מכך תכלול ההקלטה הסופית גם דיבור חופף ורעש.
- תמלול הראיונות – את תמלול הראיונות ביצעתי באופן עצמאי. התמלול מכיל את כל המילים שנאמרו בהקלטה המקורית, ומצוינים בו גם הבעות, קולות, שתיקות והפסקות (הן כאלה שנבעו מנסיבות סביבתיות והן כאלה שהמרואינת עצמה יזמה). ההחלטה לבצע את התמלול באופן עצמאי נבעה מהטענה כי במהלך התמלול עולות תובנות ניתוחיות חושפניות ביותר, וכן מההבנה שכדי להפיק תמלול טוב, דרושה מעורבות עמוקה בחומר.

- דיווח – ערכתי את דברי המרואיינות ובררתי חלקים מהם, אך את אלה שבחרתי לכלול בדיווח הצגתי באמצעות ציטוט, מתוך הבנה שחשוב לכתוב טקסטים שישארו קרובים לחוויות הממשיות של המרואיינות, במטרה להישאר נאמנים ככל האפשר להבניה הייחודית של עולמן.
- אמינות – כחוקרת וכאדם שמרתי על אחריות אישית כלפי המרואיינות, מתוך אתיקה של דאגה, שמירה על דיאלוג וחתירה למתן ביטוי מרבי להשקפתן ולהבנתן, תוך מודעות לאילוצים של חיי היומיום שבתוכם נע המחקר.

ניתוח הממצאים נעשה על-פי שיטת הניתוח הנושאי, המתיחסת למילים ולתיאורים של המרואיינות כמשקפים את רגשותיהן, את מחשבותיהן, את אמונותיהן ואת הידע שלהן. תהליך הניתוח והפרשנות נפתח בקריאה חוזרת ונשנית של התמלולים עד שהכרתי אותם על בוריים, במטרה להכין את הקרקע לניתוח הרשמי. קריאה זו כללה סימון הערות, הדגשת מילים, זיהוי והתאמה בין מילים בעלות אותו הקשר או אותה משמעות, וחיפוש אחר דפוסים דומים. בעת קריאת התמלולים עלו מחדש היבטים שונים של הריאיון, מעבר למילים שנאמרו בו, באופן שגרם לכך שכמעט חייתי את הריאיון מחדש.

לאחר-מכן ביצעתי תהליך קטגוריזציה באמצעות חיבור יחידות מידע אשר דומות זו לזו במבנים מסוימים ושונות מיחידות המידע האחרות. בדרך זו קוטלגו יחידות המידע לקטגוריות מרכזיות, שנבחרו על-פי קטעים מייצגים אשר תומכים בטיעוני המחקר ומחזקים אותם. החשיבות של ארגון הנתונים נעוצה בכך שהוא מאפשר לראות את המכלול השלם של הנתונים ולבחון אותם על בסיס מטרות המחקר. צמצמתי את בסיס הנתונים ליחידות מידע שאותן בחרתי באופן תכליתי על-מנת למצוא משמעות רלוונטית במידע. חשוב להיות מודעים לפרספקטיבה המושגית, כלומר, ליכולת שלי כחוקרת להתבונן על הנתונים מתוך עומק אנליטי. על רקע הבנה זו נעשה שימוש בכתיבת תזכירים לאורך תהליך הניתוח, על-מנת לשמר רעיונות, וכן נעשה שימוש בעץ קטגוריות.

ניתוח הנתונים שערכתי במחקר זה התבסס על ארבעת העקרונות שהציעה דושניק (2011): (1) סמיכות – השוואת טקסטים; (2) רגישות תיאורטית – החוקרת צריכה להיות רגישה להנחות הערכיות הניצבות בבסיס הפרספקטיבה המחקרית שלה וכן להשלכות הערכיות והחברתיות של הפרשנות שהיא יוצרת; (3) התמשכות וריבוי – יש לקיים תהליכים חוזרים ונשנים של קריאה ומתן משמעות, תוך שמירה על מגוון "קולותיהם" של הנחקרים וכן על הגיוון של "קול" החוקרת; (4) רפלקסיביות – החוקרת האיכותנית נדרשת להיות מודעת לתהליך הניתוח. תהליכים אלה באו לידי ביטוי במחקר הנוכחי: (1) סמיכות – טקסטים שקודדו תחת אותן קטגוריות הוצבו זה לצד

זה לצורך השוואה של נתון לנתון, על-מנת לזהות משמעויות נוספות ודפוסים; (2) רגישות תיאורטית – פרשנותי כחוקרת כוללת מושגים, ידע וניסיון אשר התפתחו במהלך המחקר, במפגש עם המרואיינות ובעיון בנתונים, וכן מתוך קריאה בספרות הרלוונטית למחקר; (3) התמשכות וריבוי – קראתי את התמלולים פעמים מספר על-מנת לשהות במחיצת הטקסטים ולהתעמק בהם, תוך שמירה על מגוון הקולות של המרואיינות וכן על הגיוון של קולי שלי כחוקרת; (4) רפלקסיביות – שמרתי על עמדה פתוחה ולא-שיפוטית במהלך כל המחקר, ובמהלך הראיונות הייתי מודעת מאוד להשפעות שלי כמראיינת הן בתגובות שלי אליהן והן בכתיבת ההערות. בתום כל ריאיון כתבתי בנפרד את תחושותיי האישיות, אשר ארחיב עליהן מעט בסוף פרק זה, בחלק הדן ב"חוויותיי כחוקרת".

היבטי אתיקה במחקר

יש חשיבות עליונה לשמירה על כללי האתיקה וההגינות המחקרית בכל מחקר, אך במיוחד במחקר איכותני. משתתפי המחקר האיכותני נוטים להיכנס למסע של חשיפה עצמית, ומחובתנו כחוקרים לשמור על מלוא זכויותיהם ולכבד את כבודם האנושי (לויצקי, 2009). המודעות לסוגיית האתיקה הייתה חשובה במיוחד במחקר זה, שבו המרואיינות משתייכות לאוכלוסייה חלשה ומוסתרת. לגבי כל המרואיינות עסק הריאיון בתכנים כואבים ורגישים, והיה כרוך בקושי נפשי, מה שחייב אותי כחוקרת לגלות הקשבה תומכת ואמפתית לכאב שביטאו הנשים במהלך הריאיון וגם לאחריו. כל מרואיינת קיבלה את פרטי ההתקשרות שלי, והוזמנה להתקשר במידת הצורך. שתי מרואיינות אכן יצרו איתי קשר לאחר הריאיון, על-מנת לבקש עזרה בהכנת קורות חיים או בקישור לגורמים היכולים לעזור במציאת עבודה, או כדי לבקש להתקבל לראיונות נוספים, אם מתקיימים.

ראיון-עומק העוסק בתכנים קשים הוא לעיתים קרובות חוויה קטרטית מבחינת המשתתפים, ומהווה על-כן מקור לתמיכה רגשית (Lee, 1993). רוב הנשים הביעו עם תום הריאיון שביעות-רצון מכך שהן השתתפו בו, חלקן אף דיווחו על תחושה של הקלה מעצם הדיבור על הקשיים, וחלק אף הוסיפו והדגישו את רצונן שקולן יישמע. כפי שציינה אחת המרואיינות: **"נראה לי מאוד חשוב... התחושה הזאת שמישהו ישמע גם את הקול שלי, הקול הדומם" (מ', בת 38).**

היבט אתי נוסף שהובא בחשבון עסק בשאלות המחקר, החל בשלב ניסוחן, שבו נשקל השימוש בהגדרות העלולות לפגוע במרואיינות, כגון "זנות" ו"נשים בזנות". מושגים אלה עלו במהלך

הריאיון רק אם המרואיינת עצמה השתמשה בהם. השאלות נבנו בהתייעצות עם מרצה בכירה במחקר איכותני באוניברסיטת חיפה, ונבחנו על-ידי ועדת אתיקה באוניברסיטה הפתוחה ועל-ידי ועדת המחקר במשרד הרווחה.

חוויותי כחוקרת

לסוגיית הזנות נחשפתי במסגרת לימודי לתואר הראשון. תחום זה ריתק ועניין אותי הן מהזווית הספרותית והן מזו המחקרית. המידע על נשים בזנות הגיע אליי רק דרך המדיה, וניזונתי כמו כולם מהתקשורת ומהשיח הציבורי המתנהל סביב סוגיית הזנות. בעת בניית הליך ההצעה, וגם לאחר הגשתה, לא הייתי מודעת לקשיים המתודולוגיים הצפויים לי בתהליך גיוסן של המרואיינות. במקביל להתגלעותם של הקשיים המתודולוגיים צמחו גם החשש והפחד מהסכנה הטמונה בהיחשפותי אל הגורמים המעורבים בחייה של האישה בזנות ובהימצאותי באזורים לא-סימפתיים, בלשון המעטה, אשר בחיי השגרה איני מגיעה אליהם. עובדת היותי אישה היותה מחסום שבעטיו נמנעתי מלהסתובב באופן חופשי באזורים אלה, וזאת גם בעצתן של חלק מהמרואיינות, אשר הזהירו אותי כי כל בחורה שנמצאת בסביבה זו מסתכנת בנגיעות ובהתייחסויות מיניות. לא רק תחושת הפחד הציבה לי את הגבול שלי כחוקרת, אלא גם הידיעה כי פנייה ישירה אל הנשים בזמן פעילותן עלולה לגרום להן אי-נעימות ואף לסכן אותן, כפי שחוויתי בניסיון הראשון והאחרון שלי באחד מהאזורים הידועים בתל-אביב.

חששן של המרואיינות מלהיחשף ליווה חלק מחוויותי כחוקרת גם מחוץ לזמני הריאיון. יכולתי לראות את התנהלותן אפילו ליד אנשים קרובים, כפי שקרה לי עם אחת המרואיינות שזימנה אותי לביתה. ביום הפגישה, כאשר הגעתי לדירתה, ידיד שלה היה שם, והיא סימנה לי בעיניים לא להגיד כלום, על-מנת שזהותה כאישה בזנות לא תיחשף. כך התאפשרה לי הצצה לעולמה של האישה לא רק דרך סיפורה.

במהלך הראיונות היו קטעים קשים להכלה, שחייבו שמירה על איפוק וחוסן נפשי, ואשר עוררו בי תחושה של חוסר אונים כמרואינת. זה המקום לציין את התחושה הפנימית שלי כאישה וכאדם במהלך כל ריאיון וריאיון. בכל אחד מהראיונות חשתי צורך לא רק לגלות אמפתיה ורגישות, אלא גם לחבק את המרואיינת ואפילו לבכות איתה, מה שנבצר ממני לעשות כמרואינת, על-מנת לשמור על מקצועיותם של הראיונות ולהימנע מהטיית המחקר. את החוויה האישית של כל מרואינת

הרגשתי לא רק במהלך הריאיון, אלא גם אחרי הריאיון, ובזמן התמלול חוויתי מחדש את כל סערת הרגשות.

ממצאי המחקר

מחקר זה ביקש לאתר את הקלון החברתי במציאות חייהן של נשים בזנות, ולצד כך לבחון את השפעותיו עליהן ואת הנזקים שהוא מסב להן, בהתבסס על חוויותיהן האישיות וניסיוןן. פרק הממצאים מציג את חוויותיהן של הנשים בזנות על-פי חמש תמות מרכזיות, וכולל ניתוח ותימוכין מהספרות המקצועית. התמות המרכזיות הן אלה: תפיסת יחסה של החברה – כיצד הנשים בזנות תופסות את האופן שבו החברה רואה אותן ומתייחסת אליהן; תפיסת יחסה של הסביבה הקרובה – כיצד הנשים בזנות תופסות את היחס אליהן מצד סביבתן הקרובה, החל בסרסורים, המשך בלקוחות וכלה במכרים ובמשפחה; תפיסת יחסו של הממסד – כיצד הנשים בזנות תופסות את יחסו של הממסד אליהן, בעיקר בהקשר של העבירות הפליליות שהן חוות בחיי היומיום; התפיסה העצמית – כיצד הנשים בזנות תופסות את עצמן, מרגישות ביחס לעצמן ומתייחסות לעצמן; ואסטרטגיות התמודדות – כיצד הנשים בזנות מתנהלות בחיי היומיום בחברה ובמשפחה לנוכח כל התפיסות האמורות.

תפיסת יחסה של החברה

חלק זה יעסוק באופן שבו הנשים בזנות רואות את התפיסות החברתיות שרווחות בחברה ביחס אליהן, ואשר מתוכן צמחו כל אותם סטריאוטיפים שליליים ביחס לדמותן. נוסף על כך יציג חלק זה כיצד תפיסות וסטריאוטיפים אלה באים לידי ביטוי ביחס החברתי בפועל לנשים בזנות.

תפיסות וסטריאוטיפים שליליים

בישראל זה לא משהו שהוא מקובל... (מ', בת 44)

התפיסות החברתיות השליליות כלפי נשים בזנות הן רבות (Sallmann, 2010), ונשענות על שני היבטים מרכזיים: היבט תרבותי-מסורתי והיבט חומרי-כלכלי. התפיסות החברתיות מההיבט התרבותי-המסורתי נשענות על שני מסרים נורמטיביים. מסר נורמטיבי אחד הוא שזנות נתפסת כפשע נגד המוסר (O'Neill, 1997). החברה מבהירה באופן מסורתי לנשים כי קיום יחסי מין על-ידי אישה מקובל רק במסגרת נישואים או לפחות בתוך מערכת יחסים שהינה מובהקת ומסווגת כ"נורמלית" בחברה (Fick, 2005). המרואיינות מודעות לתפיסות החברתיות בישראל, המקטלגות אותן כבלתי-מקובלות וכלא-נורמטיביות מכיוון שהן נשים המקיימות יחסי מין לא

במסגרת הנורמטיבית שהגדירה החברה. מרואיינות אחדות ציינו כיצד לדעתן החברה תופסת אותן בהקשר זה :

החברה לא מקבלת את זה הכי טוב, באמת שלא... (ל', בת 33)

זה דברים שלא מקובלים... (ס', בת 45)

כי את יודעת כאילו שזה... לא משהו שאת אמורה לעשות. כי זה שונה. זה לא

נורמטיבי... (ה', בת 20)

המסר הנורמטיבי האחר הוא שמכירת מין נתפסת כ"לא-נורמלית" וכבלתי-מקובלת בחברה (Fick, 2005; O'Neill, 1997). נשים שמוכרות מין תמורת כסף נתפסות על-ידי החברה כמפרות טבו (Koken, 2012). ההתייחסות לזנות היא כאל מעשה חברתי אסור ובלתי-מקובל. הזנות נתפסת כמעשה שלא ייעשה, ואף למעשה נתעב מבחינה חברתית. יש הסכמה חברתית כללית בנוגע לעיסוק בזנות, והנשים בזנות נתפסות כמפרות הסכמה זו. המרואיינות מודעות לכך שזנות נחשבת הפרה של מוסכמה חברתית. אחת המרואיינות ציינה מדוע לדעתה קיום יחסי מין תמורת תשלום אינו מקובל בחברה: **"מין זה טבו, מין זה טבו בעיני החברה"** (ה', בת 20). מרואיינת אחרת חידדה את ראיית הזנות בעיני החברה כהפרת טבו חמורה מאוד על-ידי השוואתה לעבירה אחרת – גנבה – שהדין עליה הוא מאסר פלילי. מנקודת-מבטה של אותה מרואיינת, החברה תופסת את הפרת הטבו של האישה בזנות כחמורה יותר מעבירת גנבה: **"עדיף ללכת לגנוב ואישה לא תהיה זונה"** (ס', בת 45).

תפיסה של מכירת מין כבלתי-מקובלת מהיבט נוסף רואה נשים בזנות כקוראות תיגר על טוהרת הנשים (Koken, 2012). התפיסה התודעתית בחברה בנוגע לזנות מתקשרת לתפיסת המין ולהגדרותיה של האישה בסוגיית המין. המושג "אישה", על-פי המודלים השונים שהוטמעו במבנים המחשבתיים בתרבות בכללותה, נוצר מהתפיסה מה "טבעי" לגברים ומה לא "טבעי" לנשים. הלא-טבעי לנשים טומן באמתחתו את ההבניה החברתית של מה לא נכון ולא טוב לאישה לעשות, כפי שהציגה זאת אחת המרואיינות: **"כי אנחנו עושים דבר שהוא לא הכי טוב..."** (ל', בת 33). בחברה קיימים קודים של התנהגות המבוססים על ערכים מקובלים, ואם אישה אינה נוהגת על-פי ערכים אלה, היא נתפסת כלא-רגילה וכנחותה (Pheterson, 1990). המרואיינות מודעות להגדרת עקרונות המוסר בחברה ולקודים של ההתנהגות שהחברה מצפה שגברים ונשים יצייתו להם. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: **"זנות בעיני הרבה אנשים – בעיקר אנשים שהולכים**

לפי ההטרונומיה של מה אישה צריכה להיות ומה גבר צריך להיות – בעיניהם זונות הן פחות מאנשים רגילים” (ה', בת 20).

התפיסות מן ההיבט החברתי-התרבותי מציגות את האישה בזנות כלא-מכובדת (Tomura, 2011), כלא-מוסרית (Fick, 2005) וכראויה לבוז (Pheterson, 1996). קיימת מודעות אצל המרואיינות לתפיסות חברתיות אלה, שבמסגרתן החברה רואה אותן באופן ביקורתי, שיפוטי, שלילי. יתר על כן, החברה מסתכלת עליהן באופן מרוחק – עובדה המצביעה על הדיסטנס שהחברה שומרת מהנשים בזנות, ועל הבוז והזלזול שהיא רוחשת להן. כפי שתיארה אחת המרואיינות: **”אני חושבת שהחברה רואה את זה [=את האישה בזנות] בעין מאוד ביקורתית, שיפוטית, שלילית, מרוחקת, מבזה” (ר', בת 45).**

לצד התפיסות החברתיות מן ההיבט החברתי-התרבותי-המסורתי, קיימות תפיסות המתייחסות להיבט החומרי-הכלכלי. אלה מבקשות לראות בשירותי מין הניתנים בעבור תמורה חומרית משום פעילות מכניסת רווח לגבי הנשים בזנות (Weitzer, 2005). מבין המרואיינות היו מי שהתייחסו להיבט החומרי-הכלכלי, להבדיל מההיבט התרבותי או המסורתי, באומרן כי נשים בזנות נתפסות כרוצות להיות בזנות מכיוון שהן מקבלות על כך תשלום כספי. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: **”החברה תופסת שאת רוצה את זה [כי מקבלת על זה כסף” (ר', בת 38).** התפיסה הרווחת לגבי הנשים בזנות ביחס לכסף שהן מקבלות עלתה אצל כמה מרואיינות. כך תיארה אחת המרואיינות את האופן שבו האישה בזנות נתפסת מבחינה כלכלית: **”מסתכלים על הכסף שלה, שהיא מלאת כסף... זונה שיש לה הרבה כסף...” (ד', בת 40).** חלקן שיתפו מתוך שיחות שלהן עם ידידים קרובים את התפיסה של אותם ידידים, הרואה את גופה של האישה כמקור לגיטימי לעשיית רווחים כספיים: **”היו ידידים שלי שאמרו לי ‘חבל שאני לא אישה, הייתי יכול לעשות המון כסף’...” (מ', בת 44).**

נשים בזנות נתפסות כנשים שגם נהנות מסקס וגם מקבלות בעבורו תשלום (Tomura, 2009). חלק מהמרואיינות סיפרו על לקוחות שתופסים אישה בזנות כאישה שהתמזל מזלה, מכיוון שהיא גם נהנית וגם מקבלת על כך כסף. כפי שציינה אחת המרואיינות: **”כאילו נורא בטוחים שזונות הן נשים ברות מזל שגם מקבלות זין וגם מקבלות כסף” (ה', בת 20).** מרואיינת נוספת ציינה כי יש החושבים שזו פנטזיה, חלום, להיות אישה בזנות: **”חושבים שזה איזה פנטזיה... וואלה, את עושה סקס ומשלמים על זה’...” (מ', בת 44).**

כפועל יוצא מן התפיסות השונות על הנשים בזנות נוצרים סטריאוטיפים שליליים מכלילים על מאפייניהן, אשר חלים על כל אישה בזנות. סטריאוטיפים אלה מהווים מבנים קוגניטיביים המכילים ידע ואמונות על-אודות הנשים בזנות, גם אם ללא כל ביסוס.

אני חושבת שהקשר התוכן של להיות זונה הוא מאוד שלילי... (ר', בת 45)

נשים בזנות מתויגות בסטריאוטיפים שליליים (Tomura, 2011), והמרואיינות מודעות לכך. אחת המרואיינות המחישה את מהלך החשיבה שעובר אצל אנשים בראש ברגע שהם שומעים משהו שקשור לזנות: **"הם רואים כותרת, רואים כזה זנות, ואז הם ישר כזה חושבים על מסגרת הסטיגמות שיש להם"** (ה', בת 20). סטריאוטיפים אלה הם חלק מתפיסה מושרשת מאוד של אנשים, אשר אינה ניתנת לשינוי (Tomura, 2009). גם המרואיינות סבורות כי הסטריאוטיפים השליליים המתייגים את הנשים בזנות אינם ניתנים לשינוי: **"כאילו זה יושב באיזשהו תת-מודע..."** (ר', בת 38). אחד התיוגים מצייר נשים בזנות כנושאות מחלות, בעיקר מחלות מין למיניהן (Fick, 2005). אכן, המרואיינות ציינו כי החברה מייחסת להן ערכים שליליים בקשר למחלות מין. אחת המרואיינות תיארה מה אנשים חושבים על אישה בזנות בהקשר זה: **"היא בטח עם איידס, עם מחלות, כל מה [ש]קשור למחלות מין..."** (ר', בת 45). לטענתן של המרואיינות, סטריאוטיפ זה מייחס אוטומטית לאישה בזנות מחלות מין ומחלות בכלל. כפי שציינה אחת המרואיינות: **"מבחינתם נערת-ליווי זה מחלות... אוטומטית. בטח יש לה איידס, בטח יש לה הפטיטיס [=דלקת כבד]..."** (מ', בת 44). מתוך כך נשים בזנות מתויגות גם כווקטורים של מחלות מיניות קשות ומסוכנות מאוד, המהוות "סכנה" לקהילה ה"מכובדת" (O'Neill, 1997; Wong et al., 2011). לדעת המרואיינות, אנשים חושבים על נשים בזנות שיעודן הוא לזרות מחלות. אחת המרואיינות סיפרה על שיחה שניהלה עם מכר, שבה אמר הלה על נשים בזנות: **"זה מה שהן עושות בחיים, הן מפיצות מחלות..."** (ה', בת 20).

מאפיין נוסף שמיוחס באופן אוטומטי וסטריאוטיפי לנשים בזנות הוא צריכת סמים (Fick, 2005; Tomura, 2011). לטענת המרואיינות, ברגע שידועים כי אישה היא בזנות, היא מקושרת מייד לסמים ונתפסת כנרקומנית או כמכורה. בלשונה של אחת המרואיינות: **"ישר זנות זה סמים, אוטומטית..."** (מ', בת 44). מרואיינת נוספת ציינה כי מה שעובר אצל אנשים בראש בהקשר של אישה זנות זאת המחשבה **"היא בטח נרקומנית"** (ר', בת 45). באותו הקשר, אך מהכיוון ההפוך, קיים סטריאוטיפ הקושר נשים שמכורות לסמים אל עולם הזנות, מתוך הנחה כי שימוש בסמים מהווה גורם כניסה למעגל הזנות לצורך מימון ההתמכרות (סנטו וברגר, 2015).

חלק מהמרואיניות ציינו כי קיים סטריאוטיפ שלפיו אם אישה היא נרקומנית ומכורה לסמים, אזי היא גם אישה בזנות. אחת המרואיניות סיפרה ממה ששמעה מחבריה: **"התחילו לכלול את זה כאילו אם אישה בסמים אז היא בזנות" (ר', בת 38).**

הסטריאוטיפים המציירים נשים בזנות כמסוממות וכמכורות לסמים מחדדים את התיג המפריד את הנשים בזנות מנשים "רגילות" (Koken, 2012). המרואיניות מספרות כי הסטריאוטיפ שלפיו הן מכורות ומסוממות לא רק מתייג אותן באופן שלילי וגורף, אלא גם יוצר הפרדה בין לבין נשים בכלל. לטענתן, אומנם נשים בזנות נתפסות ככלל כלא-נורמליות, אולם הלא-נורמליות מתייחסת בעיקר לכך שהן מכורות לסמים, מסטולות ושתויות כל הזמן, ומי שאינה כך היא "נורמלית". אחת המרואיניות תיארה סיטואציה סטריאוטיפית והשוואתית שבה נתקלה במכון-ליווי שבו עבדה: **"גם בעבודה אמרו לי 'מה את קשורה לכאן? את... לא מקושרת לעבודה הזאתי, כאילו לא מתאים לך', כי הם רואים... בחורות אחרות, נרקומניות, כאלו שלא יודעות לדבר, כאלו שבאות בסטלה, שהן שותות, את מבינה? פתאום רואים אישה שהיא נורמלית" (ל', בת 33).**

נוסף על הסטריאוטיפים המקשרים את הנשים בזנות למחלות ולסמים, קיימים סטריאוטיפים נוספים המייחסים להן תכונות אופי שליליות (Tomura, 2011). לטענת המרואיניות, תכונות האופי השליליות המיוחסות להן קשורות לשקרים, לטיפשות ולערמומיות. אחת המרואיניות שיתפה דברים ששמעה מאנשים בסביבתה: **"מה עוד אומרים? שהיא מטומטמת, טיפשה... (צוחקת) הרבה אנשים אומרים על זונות רמאיות... מלאות תככים... מאנשים שדיברו איתי" (ה', בת 20).** מרואינית אחרת הביעה עמדה שונה משאר המרואיניות, וטענה כי לדעתה החברה כיום רואה נשים בזנות באורח שונה מבעבר. בעבר, לדעתה, תויגו הנשים בזנות כבוגדות, כגנבות וכרמאיות, אולם עם הזמן התרחש שינוי בתפיסה החברתית, וכיום האישה בזנות נתפסת באופן חיובי יותר מבעבר: **"מסתכלים עלינו יותר יפה. החברה מסתכלת עלינו יותר יפה כי אנחנו לא בוגדים, אנחנו לא גנבות, אנחנו לא רמאיות..." (ד', בת 40).**

יש סטריאוטיפים שליליים המציגים את הנשים בזנות כלא-שפויות (Tomura, 2011). זאת, על-סמך התפיסה החברתית המקשרת באופן רציונלי כביכול מחלות נפש לנשים בזנות (סנטו וברגר, 2015). הקשר בין אישה בזנות למחלות נפשיות עולה מתוך הסטריאוטיפ שלפיו נשים בזנות הן בעלות אישיות חולה ואופי רעוע. מתוך כך, אישה בזנות הסובלת מבעיות נפשיות נתפסת אצל אנשים כדבר שהוא מובן מאליו והגיוני. אחת המרואיניות תיארה כיצד סביבתה קישרה באורח

רציונלי כביכול את עובדת היותה אישה בזנות לאבחונה כלוקה בהפרעה דו-קוטבית (מניה דיפרסיה):

כשאמרתי להם שאבחנו אותי שיש לי מניה דיפרסיה... פתאום הכול הסתדר... זה הגיוני, כי הרבה אנשים שיש להם בעיות נפשיות יש להם גם קטע של הרס עצמי... בכלל, החשיבה [היא] שבן-אדם שיש לו בעיות נפשיות הוא בורח או לסמים או לזנות. (מ', בת 44)

בהמשך ציינה אותה מרואיינת את מה שהגדירה כניפוץ תיאוריות פסיכולוגיות המתייחסות לאותו משולש של מחלות נפש, סמים וזנות. לטענתה, לגבי מטפלים שונים בתחום הפסיכיאטריה שטיפלו בה היא בגדר חידה, מכיוון שאישה בזנות נכנסת אצלם למשוואה של סמים ואלכוהול, ולא ייתכן שאישה תהיה בזנות ולא תצרוך סמים או אלכוהול. הסטריאוטיפים השליליים חודרים למערכות הטיפוליות, ומצביעים על הקטלוג האוטומטי הגורף והמכליל של הנשים בזנות, המאגד אותן תחת דפוס תיאורטי פסיכולוגי, אשר מתנפץ כאשר אישה בזנות אינה מתאימה למשוואה הזו. המרואיינת אמרה כי אותם מטפלים אינם מצליחים לתפוס את זה, ואינם יודעים כיצד להתמודד איתה, מכיוון שהיא אינה מתאימה לתיאוריות שהם נשענים עליהן:

אני כזאת אניגמה לפסיכיאטרים, שהם פשוט לא יודעים איך להתמודד איתי, כי אני מבחינתם יש לי מניה דיפרסיה... [אבל] לא סמים, ואני לא אוהבת אלכוהול. הייתי בזנות, [אבל] לא עשיתי סמים – כאילו זה לא מסתדר, לא יכול להיות. זה פשוט, את יודעת, כל התיאוריות – אני שוברת להם את כל התיאוריות, אבל זה המצב. (מ', בת 44)

העובדה שנשים בזנות שוכבות עם מספר רב של גברים נתפסת כדבר מלוכלך, מגעיל ודוחה (Tomura, 2011). לדעת המרואיינות, העובדה שהן מקיימות יחסי מין עם מספר רב של גברים תמורת כסף מתייגת אותן כנשים מלוכלכות, במובן המגעיל והדוחה של המושג. הן מלינות על התפיסה הזו, אשר מגיעה לדעתן ממקום של צביעות, בעיקר כאשר מדובר בנשים שחושבות עליהן כך. מבחינתן של המרואיינות, גם נשים ששוכבות עם גברים ללא תשלום באופן חופשי אמורות להיחשב מלוכלכות באותה מידה. אחת המרואיינות, שהלינה על הסטריאוטיפ השלילי הרואה אותה כדבר מלוכלך, הביעה את דעתה על מה שנשים חושבות עליה ומדוע הן חושבות עליה כך:

כי זה נראה משהו מלוכלך, הן הרי לא יעשו את זה, הן שכבו רק עם שניים וחצי גברים, בתולות. יש המון התחסדות... אז נשים מסתכלות על זנות בתור משהו

מלוכלך... ואני חושבת שיש הרבה בנות שהן זונות והן פשוט לא לקחו על זה כסף.

(מ', בת 44)

בהתייחס למבט הגברי הרואה את האישה בזנות כמלוכלכת, סיפרה אחת המרואיינות כי **"אחד מהאנשים שהזדיינתי איתו דיבר איתי על זונות ואמר לי שזונות הן מלוכלכות"** (ה', בת 20). מרואיינת אחרת ציינה כי חלק מהגברים תופסים את האישה בזנות כמלוכלכת וכדבר מגעיל:

"ויש את אלה שהם נגעלים והם באמת לא הלכו אף-פעם לנערת-ליווי..." (מ', בת 44).

סטריאוטיפ נוסף מתייג את הנשים בזנות כ"נימפומניות" היפרסקסואליות, הנהנות מיחסי מין (Tomura, 2009). המרואיינות ציינו כי הגברים חושבים שהן נהנות מסקס ומכייפות כל הזמן. כפי שציינה אחת המרואיינות:

גברים כמונן חושבים שלהיות נערת-ליווי, "וואו, זה מה זה כף"... ככה הגברים חושבים; כן, גם האנשים שבאים אליי. אני פשוט יודעת את זה כי ניהלתי המון שיחות עם לקוחות שלי, וזה המצב. גברים חושבים, לא כולם, אבל גם הגברים שבאים אליי להרפיות הם חושבים שכף לי... מבחינתם נערת-ליווי זה מסיבה, ומה זה חושבים שאת נהנית. (מ', בת 44)

סטריאוטיפ אחר נולד מתוך החפצה מינית, ומתייג את הנשים בזנות כאובייקט מיני ותו לא (Cornish, 2006). המרואיינות מלינות כי הלקוחות רואים בהן לא יותר מאשר אובייקט מיני, וכמו מפרידים את החלקים הפיזיים שלהן מזהותן ומאישיותן. אחת המרואיינות תיארה כיצד לדעתה הלקוח רואה אותה: **"אני פשוט סט של חורים, לדעתי, ככה הם רואים אותי... ו...אני בטוחה שכל הבחורות חושבות ככה"** (מ', בת 44).

קיימים סטריאוטיפים לגבי נשים בזנות הנשענים על סוג הלקוחות המגיעים אליהן ועל מאפייניהם. אותם לקוחות נתפסים כמכורים לסמים או כמקושרים לעולם הפשע או כבעלי מוצא שחלק מהחברה מזהה כשלילי (Scambler, 2007). תפיסה זו בלטה אצל חלק מהמרואיינות, אשר סיפרו כי נשים הנחשבות נורמטיביות מתייגות את הנשים בזנות ככאלה המקיימות יחסי מין עם מכורים לאלכוהול, מסוממים, אנשי העולם התחתון או ערבים. סטריאוטיפ זה מצביע על תיוג שליילי של הנשים בזנות ככאלה שרק אוכלוסייה הנחשבת כשלילית מגיעה אליהן. אחת המרואיינות שיתפה שאלות שנשים שאלו אותה על האוכלוסייה המגיעה אליה: **"מה חושבת אישה? שזונות זה קליינטים אלכוהוליסטים, נרקומנים, עבריינים, ערבים..."** (מ', בת 50). אותה מרואיינת ציינה כי השאלות נובעות מתייתן של אותן נשים אם גם גבר נורמטיבי – קרי, על-פי

הגדרתן, גבר שאינו נמנה עם האוכלוסייה השלילית שתוארה לעיל – יכול להגיע כלקוח לאישה בזנות:

הנשים מתעניינות איזה סוג גברים מגיעים לכאן כדי לדעת אם הגברים שלהם מסוגלים להגיע לכאן, את מבינה?... [הנשים שואלות:] "תגידי, וזה בא? וכל הגברים באים? גם נורמטיביים?" וגם רוצים לדעת, כאילו מהצד שלהם, כאילו מסקרן אותם איזה סוג של אנשים באים. מה, באים רק האלכוהוליסטים? מה, באים נרקומנים? איזה סוג של אנשים באים? כולם, כולם באים. (מ', בת 50)

התפיסות והסטריאוטיפים השליליים בנוגע לנשים בזנות, כפי שתוארו לעיל, מציגים אותן תמיד באופן מביש. זנות, באופן מסורתי, מובנית בדרך זו או אחרת כדבר מביש (Frederiksen, 2012). המרואיינות ציינו כי להיות אישה בזנות נתפס כמשהו מביש מאוד ומשפיל. כפי שציינה אחת המרואיינות: "זה בושה גדולה להיות זונה" (ס', בת 45).

הנשים בזנות מודעות לסטריאוטיפים השליליים שלהן. הן אינן מסכימות עימם, אבל הן נאלצות להתמודד איתם באינטראקציות היומיומיות שלהן עם אחרים (Tomura, 2011). המרואיינות שיתפו את חוויותיהן בהקשר של הסטריאוטיפים השליליים הלא-רצויים של נשים בזנות שעלו בשיחות-חולין שלהן עם קרוביהן ומכריהן. מתוך שיחות אלה עולים אותם סטריאוטיפים שליליים המשקפים את מה שאנשים חושבים עליהן או את האופן שבו הם רואים את הנשים בזנות. נשים אלה נתפסות כ"אשפה" של החברה, והעמדה הרווחת היא שצריך להתייחס אליהן בהתאם. אחת המרואיינות שיתפה שיחה שבה התווכחה עם החבר של אחותה:

היה לי את הוויכוח הזה עם אחותי ועם החבר שלה, ואמרתי להם שלהגייד למישהו בן-זונה זה בעצם להגייד שאם אימא שלו זונה היא חוטאת... ולהתבייש בה. ואז הוא אמר לי "כן, כי זונות הן מטומטמות, הן מגעילות, הן הזבל של החברה, וככה צריך להתייחס אליהן". (ה', בת 20)

התפיסות והסטריאוטיפים השליליים, כתוויות שליליות מנקודת-מבטן של הנשים בזנות, משתקפים ביחס החברתי כלפיהן בפועל, אשר יש לו השלכות שמשפיעות על חייהן וכוללות סנקציות חברתיות.

יחס החברה בפועל

אפילו לא ילחצו לה יד... (מ', בת 44)

היחס לנשים בזנות נשען על סטריאוטיפים שליליים (Wong et al., 2011). חלק מהמרואיינות הסבירו את יחסה של החברה כנגזר מהסטריאוטיפים הקיימים בנוגע לנשים בזנות, אשר מציבים אותן באופן אוטומטי בתבנית מקוטלגת המקושרת לזנות. הדבר עשוי להתבטא, לדוגמה, ברתיעה מלהתקרב לאישה בזנות או מללחוץ את ידה, כפי שסיפרה אחת המרואיינות על אנשים שהיא מכירה: **"הם לא רוצים להתקרב לנערת-ליווי... אפילו לא ילחצו לה יד"** (מ', בת 44). ביטוי נוסף לכך שהחברה מתייחסת לנשים בזנות על-פי הסטריאוטיפים שנוצרו לגביהן הוא היחס אליהן כאל תת-אדם, כאל הקומה הנמוכה ביותר במדרג של המין האנושי. אחת המרואיינות שיתפה כיצד היא חשה שהחברה מתייחסת אליה ואילו סטריאוטיפים יחס זה משקף: **"כזונה, זולה, במדרגה הנמוכה של האבולוציה. היא הביאה את זה לעצמה, היא רוצה את זה"** (ר', בת 38).

יחס החברה השלילי נובע גם ממעמדה של המילה "זונה" כקללה – לקרוא לבן-אדם "זונה" יכול להיות מעליב גם אם אותו אדם אכן עוסק בזנות (Tomura, 2009). המילה "זונה", כקללה הטבועה בתרבות החברה, מהווה מעין פגיעה בנשים בזנות (אלמוג, 2008). המרואיינות חשות כי החברה פוגעת בהן ומעליבה אותן מעצם השימוש החברתי במילה "זונה" מתוך מטרה להשפיל מישהו או לפגוע בו. בלשונה של אחת המרואיינות:

כאילו אחותי... בעלה כל הזמן אומר "איזה זונות, בני-זונות"... לי זה חורה, כי בעיניי... כאילו להגיד "בן-זונה" זה בעצם להגיד "וואי, זונת זה כל-כך...", כאילו נשים שהן זונות זה כל-כך... דבר רע, כנשים, כעצמן... אנשים שמשתמשים ב"זונה" כקללה זה מפגר בעיניי. זה, זה טיפשי, והרבה אנשים עושים את זה. (ה',

בת 20)

עקב התווית השלילית, היחס החברתי לנשים בזנות הוא כאל נשים חסרות ערך (Sallmann, 2010). המרואיינות מספרות שהן חשות כי היחס אליהן הוא כאל לא-שוות, כאל חסרות ערך, כי הן נשים בזנות. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: **"אם את היית שם [בזנות], את לא שוות-ערך"** (ל', בת 33). תווית זו מאופיינת כ"סימן", קלון חברתי, הנובע מיחסים חברתיים מבחינת מי שנושא אותו (Campbell & Deacon, 2006). המרואיינות ציינו כי התווית השלילית גורמת לכך שהן מוערכות על-ידי החברה כלא-שוות-ערך. לדעתן, עצם היותן נשים בזנות מקטלגת אותן כמשתייכות למעגל הזנות בלבד, ומחוץ לו הן אינן שוות מאום. אחת המרואיינות תיארה את ה"סימן" כתווית X, כלומר כתווית של ביטול, והסבירה מה לדעתה יקרה אם אנשים ידעו כי היא

אישה בזנות: "יעשו תווית X – זהו, זאת זונה". X כאילו 'מה היא שווה? שווה זיון זהו. מה היא שווה?' (א', בת 26).

היחס החברתי כלפי האישה בזנות בעקבות התווית השלילית והסטיגמטית מתאפיין גם בדיבורים וברכילות (Wong et al., 2011) באופן שהינו מבזה ומזלזל (Tomura, 2011). רכילות זו אופפת את הנשים בזנות מייד עם היוודע דבר היותן בזנות, ובאה לידי ביטוי בכך שכולם מדברים עליה באופן שלילי, בגלל דימויה השלילי בחברה. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: "ברמת אביב ג תשבי בשוסטר ותגידי 'אני זונה'? כולם ידברו עלייך" (ס', בת 45). החשש מהשיח עליהן מאחורי גבן נובע הן מהעובדה שהזנות עצמה היא שלילית בתפיסתם של אנשים והן משום שהנשים בזנות עצמן נתפסות באופן שלילי. הפצת מידע עליהן היא תמיד שלילית ונושאת עימה דעות שליליות עליהן כנשים בזנות, אשר לטענתן עלולות לגרום ליחס מזלזל כלפיהן. לגביהן זו חוויה שלילית שהן אינן מוכנות לעבור. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: "אני לא רוצה שאנשים יקשרו אותי לזנות [כי] הם יכולים להתייחס אליי בצורה מזלזלת, הם יכולים לרכל, הם יכולים לדבר עליי מאחורי הגב, הם יכולים הרבה דברים. אני פשוט לא רוצה לעבור את החוויות האלה" (מ', בת 44).

הדיבורים והרכילות על הנשים בזנות הם תמיד בהקשר שלילי, כך שחשיפת היותן בזנות עלולה לפגוע בהן ולהפוך אותן למטרה לתגובות שליליות (Wong et al., 2011). המרואיינות הביעו את חששן מחשיפת היותן בזנות מכמה סיבות. אחת הסיבות היא שהמידע שהן נשים בזנות עלול לשמש נגדן. כפי שאמרה אחת המרואיינות: "[אני פוחדת] שישתמשו בזה נגדי" (מ', בת 38). סיבה נוספת היא שהדבר יאלץ אותן להתמודד עם התגובות השליליות הקשות, המאיימות והמגעילות כלפיהן על כך שהן נשים בזנות. אחת המרואיינות סיפרה על אירועי תגובה שליליים שחוותה דרך פורומים במרשתת ואת ההתייחסות לאישה בזנות: "אנשים יכולים להגיב בצורה מאוד... יצא לי לחוות שמגיבים בצורה נורא... כאילו לווהטת כזו. מלא-מלא תגובות עוינות כאלה... מגיבים בגועל... יורדים עלייך ועל מי שאת, 'איזו גרועה את' ובלה בלה..." (ה', בת 20). היחס החברתי לאישה בזנות "מאדיר" את התווית השלילית ומעלים כל זהות או תפקיד חברתי אחר שלהן (Tomura, 2011). המרואיינות הלינו על כך שיחס החברה כלפיהן הינו בגדר עוול, מכיוון שהחברה מאגדת אותן בתוך זהות אחת שהיא מאוד שלילית, ושאר הזהויות, אפילו אם הן חיוביות מבחינה חברתית, נבלעות. אחת המרואיינות תיארה זאת כך:

כי אני... זונה אני כבר לא אהיה XXX, אני כבר לא אהיה פמיניסטית, אני כבר לא אהיה פעילה חברתית, אני כבר לא אהיה נחמדה, ואני כבר לא אהיה מצחיקה, ואני כבר לא אהיה כלום. אני אהיה זונה. זו עובדה, זו עובדה, אני יכולה להגיד לך. (ש',

בת 30)

יתרה מזו, תווית שלילית זו היא בלתי-הפיכה. האישה בזנות לא תוכל לחזור לזהותה הקודמת אף אם תצא ממעגל הזנות (אלמוג, 2015). לטענתן של המרואיינות, זהותן כנשים בזנות תישאר תמיד משהו שינגוס בהן. הן חשות שזה יהיה מעין פצע נפשי תמידי. כפי שהעידה אחת המרואיינות: "אני לא חושבת שזה נעלם... זה פשוט יכרסם בי... זה פצע, זה טראומה" (מ', בת 44).

זהותן כנשים בזנות אינה מרפה מהן, וגם בסיטואציות חברתיות שהן חוות לאחר יציאתן מהזנות הן חשות שהן מבוזות ושמתייחסים אליהן כאל לא-שוות. הדבר יכול להתבטא בשיחה או במבטים שבהם הן חשות את היחס השלילי. אחת המרואיינות, שיצאה ממעגל הזנות לפני שני עשורים, הסבירה כיצד זהותה כאישה בזנות משפיעה עליה גם כיום בתפיסתה בנוגע ליחסה של הסביבה כלפיה:

אצלי יש חיבורים, זה אפילו לא לשכב, זה ניואנסים, זה מבטים... זה פשוט קורה. זה משהו שמתעורר... זה יכול להיות שאני מדברת עם מישהו, עם גבר כמובן, משהו באיך... באינטונציה של איך שהוא מדבר אליי פתאום יגרום לי להרגיש לא-שווה, הלא-שווה הזה, הכלום הזה, האפס הזה... כן, הכלום הזה, התחושה הזו של הביזוי של... הלא-שווה הזה. אני לא יודעת איך להסביר את זה. (ר', בת 45)

אותה מרואיינת מציינת בהמשך כי הזהות של האישה בזנות קיימת שם כל הזמן, ואי-אפשר להשתחרר ממנה גם אם היא לא נמצאת בזנות: "וככל שעושים את זה יותר, ככה הנשמה לא חוזרת. היא פשוט לא חוזרת... (ר', בת 45). חלק מהמרואיינות אף תיארו כיצד זהות האישה בזנות משתלטת עליהן והופכת אותן לנשים אחרות לגמרי. כפי שהסבירה מרואיינת נוספת: "את נכנסת בן-אדם אחד, את יוצאת בן-אדם אחר" (ל', בת 33).

התווית השלילית של הנשים בזנות היא שיפוטית מוסרית (Fick, 2005; Tomura, 2011). הדבר בא לידי ביטוי ביחסה של החברה, אשר חורף את דינן. הנשים בזנות מייחסות את גיבוש הדעה השלילית עליהן בעיקר למין הנשי. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: "אנשים שופטים אותי, במיוחד נשים. אני ראיתי תגובות של אנשים... (מ', בת 44). מרואיינת נוספת ציינה:

”שופטים אותך... כבן-אדם” (ה', בת 20). מרואיינת אחרת תיארה, דרך סיפורה האישי, כיצד היא עצמה שפטה בעבר נשים בזנות, לפני שנכנסה למעגל הזנות בעצמה, וכיצד לא הרשתה להן אפילו לדבר איתה, בראותה אותן כנחותות: **”זה היה בשבילי בושה אפילו לדבר עם זונה. זונה לא יכולה לדבר איתי בכלל. אל תדברי איתי, את לא ברמה שלי”** (ס', בת 45). השיפוט מתבטא, לדעתן של המרואיינות, בהסתכלות עליהן כעל **”אחרות”**. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: **”אנשים מסתכלים עלי בצורה אחרת. אני לא אישה רגילה, עבדתי בזנות...”** (ל', בת 33).

החברה שופטת את הנשים בזנות לחומרה ומתייחסת אליהן לא כאל בנות-אנוש (Sallmann, 2010). חלק מהמרואיינות תיארו את יחסה של החברה אליהן כיחס אל מוצרים שוליים הנזרקים לזבל, ללא ערך אנושי. אחת המרואיינות תיארה את היחס אליהן כאל מוצר צריכה שמשתמשים בו ואחר כך זורקים לפח: **”מתייחסים אליהן כמו טישו, שצריך לקנח בו את האף ולזרוק לפח”** (ה', בת 20). חלק מהמרואיינות טענו כי אנשים אינם רואים אותן: **”לא רואים אותנו...”** (ל', בת 33).

החברה שופטת את האישה מרגע היוודע שהיא בזנות. מאותו רגע קיים מחסום אצל רוב האנשים מלראות אותה כבן-אדם (Sallmann, 2010). חלק מהמרואיינות תיארו את יחסם של האנשים אליהן באינטראקציות יומיומיות כהתנהגות על-פי תבנית של סטריאוטיפים המונעת אותם מלהקשיב לה, מלשמוע אותה ומלהבין אותה. אחת המרואיינות הסבירה את החסימה וחוסר ההבנה של האנשים ברגע שהם יודעים שהאישה בזנות:

הרבה אנשים, בשנייה הזאת, זה חוסם אותם מבכלל להסתכל על הבן-אדם... שבכלל לא קולטים מה הבן-אדם אומר... אנשים לא באמת יודעים מה את עושה, מה עשית ו... כאילו מה המניעים שלך... מה עובר לך בראש... (ה', בת 20)

חלק מהשיפוט של החברה מתקשר לכך שהחברה מתייחסת לאישה בזנות כאשמה (Pheterson, 1996), וזאת מתוך תפיסה הרואה בזנות בחירה של אותה אישה. המרואיינות מרגישות כי יחס החברה אליהן הוא כאל אשמות, כאל נשים שבחרו להיות בזנות. אחת המרואיינות טענה:

אנשים מסתכלים היום על זונה ומאשימים אותה, הזונה הזאת... אבל למה אתם מאשימים אותה? על מה? מה היא עשתה לכם? כאילו, כאילו חטפה לכם ילד. כאילו, מה אתם רוצים? (ש', בת 30)

התווית השלילית של הנשים בזנות, המודבקת אליהן מרגע שהן מזוהות ככאלה, לא רק משליכה על היחס החברתי אליהן, אלא גם מפעילה סנקציות חברתיות נגדן, שהן חמורות ומתמשכות (Tomura, 2011), ופוגעות בהן ובמשפחתן.

זה פוסל אותך. (ה', בת 20)

אחת הסנקציות היא פסילה חברתית (Sallmann, 2010). המרואיינות טוענות כי החברה פוסלת אותן, משמע, מונעת מהן השתייכות אליה. בחווייתן האישית הן מרגישות פסולות מהרגע שמישהו מזהה אותן או יודע שהן נשים בזנות. הן מרגישות פסולות בגלל התווית השלילית המוצמדת אליהן כמעט בכל מקום, כפי שאחת המרואיינות הסבירה: **"זה פוסל אותך... אם אני אלך כאילו לאיזשהו מקום ויש שם מישהו שמכיר אותי ויגיד ככה וככה לאנשים אחרים... יש איזושהי סטיגמה כזו שדי פוסלת אותך ברוב המקומות..."** (ה', בת 20).

הפסילה היא מחיר כבד, העלול לפגוע במערכות יחסים שלהן בהווה ובעתיד. התווית השלילית פוגעת באפשרויות שלהן לבנות מערכות יחסים עם גברים, מכיוון שהן פסולות כנשים שאפשר לבנות איתן מערכות יחסים שיובילו לנישואים ולהקמת משפחה. אחת המרואיינות שיתפה מה חברותיה העלו לפניה: **"יש לי חברות קרובות, שגם יודעות, אומרות לי... איך תתחנני? איך תביאי ילדים? יהיה לך מאוד קשה, פתאום מישהו ידע שהיה איתך"** (א', בת 26).

סנקציה נוספת היא שהחברה מחרימה ומנדה את הנשים בזנות (Sallmann, 2010). תיוגן הופך אותן לדחויית, החברה אינה מאשרת אותן כחלק ממנה (Tomura, 2009). לטענתן של המרואיינות, התווית השלילית והסטיגמטית גורמת לנידוין על-ידי אנשים, אשר מתייחסים אליהן כאל מוחרמות, מצורעות או לא-רצויות בחברה. אחת המרואיינות שיתפה כיצד היא חשה: **"אנשים מתייחסים אלייך כמו אל מצורעת או כמו אל בן-אדם... לא-רצוי"** (ה', בת 20).

ההחרמה והנידוי החברתי כוללים הדרה מהחברה בעקבות התווית השלילית המיוחסת לנשים בזנות (Scambler, 2007) – תווית של מעשה חמור הכרוך בהתנהגותה של האישה בזנות, אשר נחשב מחוץ לתחום הנורמות החברתיות (Fick, 2005). המרואיינות מציינות את ההדרה החברתית שהן חוות. הדרה זו מיוחסת להרחקה החברתית שלהן מרגע היוודע דבר היותן נשים בזנות. החברה מרחיקה אותן משורותיה בכך שהיא שומרת מהן מרחק. אחת המרואיינות שיתפה כיצד החברה מגיבה ברגע שהיא שומעת שהאישה בזנות: **"אה... את זונה?... מרחק! מתרחקים!"** (מ', בת 38). מרואיינת נוספת תיארה כיצד הורים בגן ילדים הפסיקו לדבר עם אחת האימהות ברגע שנודע להם שהיא אישה בזנות, כאילו הטילו עליה וטו: **"אם יש גן, ילדים, ואימא**

אחת שעובדת בזנות והיא ידועה – איך התייחסו אליה? אף אחד לא ידבר איתה. אני זוכרת, ראיתי מקרים כאלה" (ס', בת 45).

הסנקציות החברתיות המופעלות כלפי הנשים בזנות הן קיצוניות ושליליות מאוד, ואינן מוגבלות רק להן עצמן, אלא עלולות לפגוע גם במשפחתן הקרובה, העלולה לאבד מ"יוקרתה" החברתית (Wong et al., 2011), וגם בילדיהן (Cornish, 2006). חלק מהמרואיינות ציינו את דאגתם של אנשים אחרים בנוגע לפגיעה המשפחתית העלולה להיגרם להן ולילדיהן ברגע שאנשים ידעו כי הן נשים בזנות. אותם אנשים מבטאים כלפיהן כעס על כך שהן אינן חושבות על ההשלכות של עיסוקן ואינן מתחשבות במשפחתן, שעלולה להיפגע ברגע שזהותן תיחשף. אחת המרואיינות שיתפה כיצד חברתה הגיבה כאשר ראתה אותה עומדת מחוץ למכון-הליווי:

אז היא ראתה אותי, והתקשרה אליי, אומרת לי: "תגידי, את יודעת שאני לא מקבלת את העבודה שלך. למה את יושבת בחוץ? יש לך שתי בנות, תיכנסי בפנים, אל תשבי בחוץ. מה, את לא חושבת על העתיד של הבנות שלך? שרואים אותך אנשים וזה?" ממש כעסה עליי. (ל', בת 33)

ההדרה והניתוק החברתי מעמידים נשים בזנות במצב של בידוד חברתי (Fick, 2005; Tomura, 2011) ו"מוות חברתי" (Frederiksen, 2012). המרואיינות מודעות לעובדה שלהיות אישה בזנות זה להיות מבודד חברתית. כפי שהעידה אחת המרואיינות: **"זה מבודד אותך חברתית" (ה', בת 20)**. לנשים בזנות אין כמעט חיי חברה מחוץ למעגל הזנות (Brewis & Linstead, 2000). חלק מהמרואיינות ציינו כי מעבר לזנות אין להן פעילות חברתית או חברים. בלשונה של אחת המרואיינות: **"אין לי חברות... אין לי מפגשים, אני רק בזנות" (ד', בת 40)**. לבידוד החברתי יש שני היבטים. היבט אחד מתייחס לחברה אשר מבודדת את הנשים בזנות, חוסמת אותן ומוציאה אותן אל מחוץ לכתליה, כלומר, לחברה אשר אינה מתייחסת אליהן כאל חלק ממנה (Tomura, 2009; Wong et al., 2011). המרואיינות חשות שהן חיות בשולי החברה. הן יודעות שהן לא יוזמנו לאירועים חברתיים, מכיוון שהן אינן נחשבות חלק מהחברה, חלק מחיי חברה נורמליים ושגרתיים. אחת המרואיינות טענה כי הנשים בזנות הן **"לא חלק מהחברה... על מה את מדברת – איזה חברה? את רואה אותן עם הילדים שלהם? הם גידלו ילדים? הם בשולי החברה. נראה לך שיזמינו אותם לאיזה אירוע או משהו כזה?" (ס', בת 45)**.

ההיבט האחר מתייחס לבידוד החברתי שהנשים בזנות גוזרות על עצמן. יחס החברה, המדיר את הנשים בזנות מחיי חברה שגרתיים, חוסם אותן מקשרי חברויות למיניהם לא רק מבחינת

החברה, אלא גם מבחינתן (Koken, 2012). המרואיינות מרגישות שהן יכולות לפתח קשרי חברות רק עם נשים אחרות שהן בזנות. כפי שטענה אחת המרואיינות: "רק זונה יכולה להיות חברה של זונה" (מ', בת 44). יש הרואות את קשרי החברה שלהן רק דרך בני-זוגן או משפחתן, המשקפים בעבורן את העולם החיצוני. מרואיינת נוספת סיפרה: "אין לי חברים. הבן-זוג שלי הוא העולם החיצוני, הוא והמשפחה" (מ', בת 38).

כתוצאה מההדרה ומהבידוד החברתי, בין בגלל החברה ובין עקב בחירתן שלהן, נשים בזנות מרגישות בודדות (Koken, 2012). המרואיינות חשות שהן לבד, בודדות, ללא חברים. במילותיה של אחת מהן: "אני מרגישה ככה אני בודדה. חגים אני עושה לבד אני... או בבתי-סוהר או בקהילות או בבתי-חולים או ב... אני כל הזמן לבד. או בגינה לבד שנה שלמה" (ס', בת 51). מרואיינת נוספת סיפרה: "אני רוב הזמן בבית עם הספרים שלי, עם החתולים שלי. אני לבד בחגים, אני לבד בשבתות" (מ', בת 44).

המרואיינות מלינות על היחס החברתי השלילי והקשה אליהן, ועל כך שהן נאלצות להתמודד עם הסנקציות המופעלות עליהן במציאות חייהן היומיומית. בראיונות הן מבקשות להעביר מסר לחברה כיצד הן היו רוצות שיתייחסו אליהן. הן היו רוצות שהחברה תבין אותן ותראה אותן כבנות המין האנושי. כפי שאמרה אחת המרואיינות: "אני חושבת שהכי חשוב בעיניי זה שהציבור יראה ויבין שאנחנו בנות-אדם, שאנחנו בנות-אדם... באמת, שאנשים שתהיה להם מודעות, שתהיה להם הבנה" (ש', בת 30). מסר נוסף שהן רוצות להעביר בפנייה לציבור הוא שאנשים יקבלו אותן כנשים רגילות, ולא שונות; שלא יתייחסו אליהן כאל פחותות-מעמד, כאל מי שאינן שוות-ערך, אלא כאל בנות-אנוש. בלשונה של מרואיינת נוספת:

אני הייתי רוצה לפנות לציבור ולהגיד לציבור שיקבלו אותנו כמו שאנחנו. שאנחנו נשים לכל דבר. אנחנו נשים רגילות... ולא צריך לעשות אותנו... אפס, לא-שוות, ממש ככה. הייתי רוצה שהציבור שלנו יראה את זה קצת בצורה אחרת... כאילו שיקבלו את זה, אוקיי? לקבל אותה רגיל, לא לעשות אותנו שונות מאחרים, כי אנחנו לא שונות. מאוד הייתי רוצה שהציבור באמת יתייחס לבנות... [ש]ייתנו להם יחס כמו שצריך, [ש]יתנהגו אליהם כמו לבני-אדם, לא כמו אשכרה חיות. זה מה שהייתי רוצה. (ל', בת 33)

מסרים אלה של המרואיינות מצביעים על תפיסתן בנוגע ליחס השלילי של החברה כלפיהן, אשר פוגע בהן, בזהותן, בחייהן, ואף משית עליהן סנקציות חמורות וקשות המנתקות אותן מסביבתן החברתית וגורמות לכך שהן מבודדות ובודדות.

בדומה ליחסה השלילי של החברה, הנשען על התפיסות והסטריאוטיפים השליליים של האישה בזנות, גם היחס של סביבתה הקרובה של האישה מושפע מאותן תפיסות וסטריאוטיפים שליליים, כפי שיוצג בחלק הבא.

תפיסת יחסה של הסביבה הקרובה

חלק זה יתמקד באופן שבו האישה בזנות תופסת את היחס אליה מצד האנשים המעורבים בחייה. הדיון יתחלק לארבעה סעיפים, בהתאם לארבע הקטגוריות המרכזיות של האנשים בסביבתה הקרובה של האישה בזנות: הסרסורים, הלקוחות, החברים והמכרים, ולבסוף המשפחה.

היחס מצד הסרסורים

אני חושבת שיש בזה ניצול... זה כמו מבחינתי לנצל חסרי ישע. (ר', בת 45)

יחסם של הסרסורים לנשים בזנות מתאפיין בניצול, אשר נשען על מצוקותיהן ובא לידי ביטוי בתנאי עבודה לא-הוגנים (Fick, 2005), בחוסר התחשבות ובהתייחסות אליהן לא כאל יצורים אנושיים (Sallmann, 2010), אלא כאל חפצים או סחורה (Cornish, 2006). מה שמעניין את הסרסורים הוא הכסף (Williamson, 2002). הניצול כמאפיין מרכזי של היחס מצד הסרסורים עלה אצל המרואיינות ששיתפו כי יש או היה להן סרסור. הן מספרות שהסרסורים דורשים מהן שעות עבודה רבות ללא כל התחשבות בהרגשתן או בעייפותן. הם באים אליהן בדרישה לא-אנושית לעבוד כמה שיותר, כמו מכוונות של כסף, כמו חפץ, ללא זכויות אנוש מינימליות, כגון הפסקה, מנוחה או היכולת לבחור ולהחליט לפי רצונן. כל הזכויות נשללות מהן – אפילו הזכות להחליט עם מי לשכב ואיזה לקוח לקבל. הסרסורים מחייבים אותן לקבל כל לקוח, ולהן אין שום אפשרות להשפיע בעניין. כך תיארה אחת המרואיינות את עבודתה במכון-ליווי:

הם דורשים הרבה שעות שמה. לא מתחשבים בזה שאנחנו עייפות... לא מתחשבים. כמה שאת יכולה תמשיכי, תמשיכי. רואים רק כסף, לא רואים את הבן-אדם. ממש ככה... זה מה שהם עושים בעלי המקומות. הם צבועים, פשוט

רואים את הכסף, לא מעניין אותם... את צריכה לקבל כל אחד. אין להגיד "לא" ללקוח – הוא שילם. רוצה או לא רוצה, מסריח או לא-מסריח, מגעיל או לא-מגעיל, זקן או צעיר... (ל', בת 33)

ניצולן של הנשים בזנות על-ידי סרסורים נשען גם העובדה שהן נאלצות להסתיר את זהותן כנשים בזנות בגלל התווית השלילית. עובדה זו מספקת לסרסורים מנוף לניצולן (Fick, 2005). המרואיינות ציינו כי הסרסורים יודעים שהסיכוי שהן יגישו תלונה במשטרה הוא אפסי, בגלל החשש מחשיפת זהותן כנשים בזנות, ולכן הם מנצלים זאת – למשל, לוקחים מהן את כספן. אחת המרואיינות סיפרה על אישה בזנות שהכירה ואשר שיתפה אותה בסיטואציה שחוותה עם הסרסורית שלה:

ואיזה יום אמרתי לה: "תגידי, איפה את שומרת את הכסף?" הבנתי שזה הרבה כסף. והיא אמרה לי "אצלה"... "את רושמת כל ערב כמה נתת לה?" היא אומרת לי "לא". אמרתי: "תגידי, את נורמלית? את בסדר? את עובדת בשביל מי כאילו?" ואז קרה ביניהן תקל אחרי שלושה חודשים. התקשרה אליי בוכה, היא אמרה לי: "אני כל-כך מצטערת שלא הקשבתי לך". אמרתי לה: "למה?" "כי רבנו, ובאתי לבקש ממנה את הכסף". אמרתי לה: "כמה כסף עשית בשלוש חודש?" היא אמרה לי: "מעל 60,000 אלף". אמרתי לה "וכמה החזירה לך?" "2,500 שקל". (ל', בת 33)

נשים בזנות מרגישות שהסרסור שולט בהן כאוות נפשו (Fick, 2005) – רואה את הצורך או הנזקקות שלהן ומנצל זאת על-ידי איומים והפחדה (Williamson, 2002). המרואיינות שהיה להן סרסור ציינו כי לנוכח מצבן הנפשי, האישי והכספי הרעוע על-פי-רוב, הוא מרשה לעצמו להתנהל מולן באופן מאיים, ובאמצעים של הפחדה ואולטימטומים מאלץ אותן לעשות דברים בעל-כורחן, מכיוון שהן נמצאות במקום של חוסר ישע וחוסר ברירה. אחת המרואיינות השוותה בין שני סוגי סרסורים שבהם נתקלה בחייה:

סרסור זה מישוהו שמקבל ממך את הכסף אחרי שאת הזדיינת. זה לא מעניין אותי אם זה במכון או אם זה ברחוב. [אבל] הסרסור במכון... כל הסרסורים בני-זונות, אוקיי? אבל יש בן-זונה סימפתי ויש בן-זונה לא-סימפתי. אז הסרסור במכון היה בן-זונה סימפתי – לא מתחרקש איתך, לא מנסה לזיין אותך, את יודעת. [לעומת זאת], ההוא של הליווי – הייתי גרה אצלו, כי לא היה לי לאן ללכת, כי לא היה לי

כסף להשכיר דירה, כי הייתי שורפת אותו על הסמים – כל פעם היה בא, אומר לי:

”או שתעשי ככה וככה או שאני אזרוק אותך מהבית”. (ש', בת 30)

את יחסו של הסרסור אל האישה בזנות ניתן לְדמות ליחסו של אדם לסוס-מירוץ שרכש – כאשר ה"סוס" נשחק, ימצא הסרסור "סוס" חדש שיכניס לו כסף (Williamson, 2002). המרואיינות חשות כי יחסם של הסרסורים כלפיהן משפיל. הן מרגישות כמעין סחורה ישנה שנזרקת ברגע שמישהי חדשה נכנסת. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: **"למשל, תבוא עכשיו מישהי חדשה – זהו, אז כבר זרקו אותך אחורה. יש מישהי חדשה, מתלהבים, את כבר לא כזה מי יודע מה. היחס שלהם מאוד מגעיל"** (ל', בת 33).

יחסם של הסרסורים, הנשען על האינטרס הכספי בלבד, רואה בנשים בזנות רק מקור לכסף, ומתאפיין בראש ובראשונה בניצול תוך שליטה והשפלה. מאפיינים אלה, בסדר שונה, מתקיימים גם ביחסם של הלקוחות.

היחס מצד הלקוחות

אישה להשכרה. (מ', בת 44)

יחסם של הלקוחות לנשים בזנות הינו משפיל. הלקוחות מרשים לעצמם להתנהל בגסות ובבוז כלפי האישה בזנות, ולעיתים אף לנקוט כלפיה אלימות. מכיוון שהם שילמו בעבור שירותיה המיניים, הם חושבים שהם קיבלו חזקה על גופן (Tomura, 2011; Wong et al., 2011). המרואיינות מציינות כי הלקוחות מרשים לעצמם להתייחס אליהן באופן משפיל מפני שהם שילמו בעבור שירותיהן המיניים. לטענתן, הלקוחות חושבים שמעצם התשלום הם רכשו מעין בעלות עליהן, ולכן הם מרשים לעצמם לעשות בהן מה שהם רוצים. אחת המרואיינות אמרה: **"תדעי לך, מי שעובדת בזנות זה מאוד לא קל. זה בכלל לא קל. כי משפילים אותך ותעשי ככה... בשביל 100 שקל הם חושבים כאילו זהו, הם קנו אותך כאילו... הם יכולים לעשות מה שהם רוצים"** (א', בת 26). מרואיינת אחרת שיתפה: **"לא כולם מתייחסים יפה למישהי שנותנת להם שירותי זנות... חלק מהם רוצים לבזות אותך, להשפיל אותך... חלק מהגברים חושבים שאם משלמים לאישה, הם פשוט קנו אותה"** (מ', בת 44). בהמשך ציינה אותה מרואיינת כי היחס המשפיל של הלקוחות כלפיה התבטא מבחינתה בכך שהתשלום שהם נתנו לה היה ארוחה – ארוחה שמחירה נתפס על-ידיה כנמוך באופן משפיל: **"אני הרבה פעמים כאילו הזדיינתי עם**

מישהו בשביל ארוחה. זה זנות, אבל תחשבי איזה ניצול לשכב עם מישהו בשביל 30 שקל. ארוחה עולה 30-40 שקל" (מ', בת 44).

ההשפלה שנשים בזנות חוות מצד הלקוחות באה לידי ביטוי גם באלימות מילולית, כגון הערות עוקצניות (Fick, 2005), ובאלימות פיזית (O'Neill, 1997; Sallmann, 2010; Tomura, 2011). המרואיינות תיארו את היחס המשפיל כלפיהן מילולית ופיזית, החל ברגע שהן נכנסות עם הלקוח לחדר ומקבלות את התשלום. הלקוחות מקללים אותן, צובטים אותן ונותנים להן סטירות. אחת המרואיינות שיתפה סיטואציות שגרתיות שונות בחייה הממחישות את היחס המשפיל והאלימים שחווה כאשר עבדה במכון-ליווי:

מרגע שאת נכנסת – כאילו לקחת את ה-200 ונכנסת לחדר – כאילו שקנו אותך. כאילו השפלה, מה זה השפלה? ... השפלות מילוליות, את יודעת? סתם דוגמה: "למה החזה שלך קטן? למה זה ככה? למה זה ככה?" את יודעת, משפילים. או שבאמצע האקט הוא יכול לשאול אותי איפה הבחורה היא – "רציתי אותה". אבל אתה פה איתי, את מבינה? ... בחדרים נורא קשה... הם עושים מה שהם רוצים כאילו. "אנחנו שילמנו, אנחנו נעשה מה שבא לנו." אם זה לקלל, אם זה לצבוט, אם זה לתת סטירה... כל הדברים האלה... זה משפיל... (ל', בת 33)

המרואיינות חוות כעלבון וכהשפלה את עצם העובדה שהלקוחות מתנהגים אליהן ככל העולה על רוחם ללא כל התחשבות בהן. מבחינתן, הלקוחות רואים בהן חפץ שמשכירים לפי זמן, ובזמן הזה הם מתנהלים מולן כפי שהם רוצים, כולל שימוש באלימות שמכאיבה להן, וכל זאת במגמה להשפילן. אחת המרואיינות תיארה סיטואציות קשות שונות עם לקוחות:

למרות שבפועל הם לא קונים אותך, הם שוכרים אותך, כי אם זה שעה, שעה וחצי, שעתיים – לא משנה כמה זמן זה – זה זמני. אבל עדיין הם חושבים שבזמן הקצוב הזה הם יכולים לעשות לך מה שבא להם... אנלי, או לגמור לך בפה, או לגמור לך על הפנים, או לגמור לך על החזה, או לתת לך פליקים בתחת, או לנסות לדחוף לך צעצועים באלימות לכל מיני מקומות, או למשוך לך בשיער... (מ', בת 44)

היחס המשפיל לנשים בזנות מצד הלקוחות נובע מהתשלום, היוצר הפרשי כוח בינם לבין הנשים בזנות (Campbell & Deacon, 2006) במצבים של חוסר ברירה מבחינתן (Fick, 2005). המרואיינות טוענות כי הפרשי כוח אלה מולידים לא רק השפלה, אלא גם ניצול. ההשפלה מתבטאת בכך שהן מרגישות כמו גוש של בשר שהלקוחות מוציאים עליו את כל התסכולים

שלהם, כמעין שק חבטות לשימוש מילולי ופיזי. הן מרגישות כמו חפץ שהלקוחות משכירים לזמן מסוים ועושים בו שימוש לכל מה שהם רוצים. שימוש זה הינו ניצול בעיניהן מכיוון שהן נאלצות לעשות דברים ממקום של חוסר ברירה. כתיאורה של אחת המרואיינות: **"חלק מהם מבחינתם אישה זה חתיכת בשר... הם מוציאים את כל התסכולים שלהם. זה כמו אישה להשכרה, והניצול הוא קיים... לעשות דברים שאת לא רוצה, או למשל, תקופות שהיו אנשים שרצו לגמור לי בפה, ולא הייתה לי ברירה, והסכמתי (מ', בת 44).** אותה מרואיינת תיארה גם את הניצול מצד הלקוחות המתבטא בכך שהם לא תמיד משלמים לה: **"לא תמיד שילמו לי... היו אנשים ששכבתי איתם ולא שילמו לי (מ', בת 44).**

הניצול מצד הלקוחות נשען לא רק על החשש שלהן מפני חשיפת זהותן כנשים בזנות, המונע אותן מלהגיש תלונה במשטרה, אלא גם על חששן להתנגד ללקוחות בגלל הסכנה שהן עלולות להיחשף אליה אם לקוחות יגיבו באופן אלים או כוחני, קרי, הפחד שמא יאונה להן רע. אחת המרואיינות תיארה סיטואציה עם לקוח שהיא חששה ממנו:

יום אחד מישהו עצר, וכאילו אמר: "אני רוצה מציצה". אמרתי סבבה, זה עם קונדום, הכול טוב ויפה. הוא אומר לי: "אני רוצה באמצע הנסיעה". טוב, הוא שילם לי. עשיתי לו, גמר, פתאום הוא עצר באמצע כביש מהיר, אומר לי: "תחזירי לי את הכסף". מהפחד כי הוא היה שתוי ועברייני כזה, החזרתי לו את הכסף, והוא הוריד אותי באמצע כביש מהיר, ממש בשוליים. עד שעצרתי מונית והיה לי סרט.

(א', בת 26)

את היחס האלים של הלקוחות תיארה מרואיינת נוספת, שסיפרה כיצד הן צריכות להתווכח לעיתים על תשלום של 50 שקל, ואף מקבלות לפעמים מכות על כך: **"הם רוצים את הכסף חזרה, 50 שקל... צריך לריב בשביל לקבל את ה-50 שקל... את יכולה לקבל מכות" (ס', בת 45).**

נשים בזנות חוות אלימות פיזית קיצונית מצד לקוחות כעניין שבשגרה (Farley, 2004b; Fick, 2005). מלבד נושא התשלום בעבור שירותי המין, היחס האלים כלפי הנשים בזנות נובע מכך שהלקוח תופס את הנשים בזנות – בהתאם לסטריאוטיפים המקובלים – כנשים נחותות הראויות ליחס אלים (Wong et al., 2011). על רקע זה קיימת נורמליזציה של פגיעה בנשים בזנות כל עוד לא נגרם להן נזק חמור (Sallmann, 2010). המרואיינות מתארות את האלימות הפיזית מצד הלקוחות כמעין שגרה בחייהן. הן מספרות כי גם לקוחות שנראים נורמטיביים לסביבתם הקרובה, כגון משפחתם, חבריהם ועמיתיהם בעבודה – כלומר, גם לקוחות שמתנהגים כמצופה

בחברה ואשר נתפסים כמקובלים – ברגע שהם עם אישה בזנות מתעורר בהם צד אחר: הצד שאיש בחברה אינו רואה אותו ואשר מתגלה רק לאישה בזנות; הצד הגרוע שלהם, הצד המגעיל, שבמסגרתו הם מתנהלים באלימות מילולית ופיזית ללא מעצורים. חשיפת הצד האפל של הלקוחות דווקא לנשים בזנות נתפסת בעיניהן כנובעת מכך שהם רואים אותן כנחותות ולכן מרשים לעצמם לשחרר צד זה ולפרוק אותו עליהן. כפי שתיארה אחת המרואיינות: **”גברים שבאים לזונה או מזמינים זונה, הם אומנם אנשים נורמטיביים, אבל כשהם מתנהלים מול זונה, כל הגועל-נפש שלהם יוצא, כי הם רואים אותך כתת-אדם. הם רואים אותך כנחותה, אז הם מרשים לעצמם להתפרק, אין להם ברקסים”** (ש', בת 30).

האלימות המינית שנשים בזנות חוות כוללת אילוץ לעשות דברים בעל-כורחן (Fick, 2005). המרואיינות מתארות את האלימות שהן נאלצות לספוג מלקוחות, כמו-גם כפיית דברים שהן אינן רוצות לעשות – למשל, לקבל סטירות בזמן קיום יחסי המין או לקיים יחסי מין ללא קונדום. מבחינתן, חדירה לגופן ללא קונדום היא בגדר אונס. לא הגיוני בעיניהן שמישהו יעשה בהן ככל העולה על רוחו מבלי להתחשב בהן כלל. אחת המרואיינות שיתפה סיטואציות שונות שאותן חוותה עם לקוחות:

היה אחד שתוך כדי סקס התחיל להוריד לי סטירות. לא הבנתי מה זה צריך להיות... כאילו, תשאל אולי אם אני בקטע הזה או לא. מה זה? ... היה אחד שתוך כדי הסקס הוריד את הקונדום בלי שאני אשים לב והמשיך לזיין אותי בלי קונדום. הנבלה הזה... איזה חוצפה זה, לחדור לי לגוף בלי קונדום. זה כמו אונס, כאילו זה לא הגיוני. (מ', בת 44)

קיימים מיתוסים הכוללים אמונות חברתיות שנשים בזנות הן "לא נחשבות" ושמגיע להן יחס אלים (Sallmann, 2010). התווית השלילית והסטיגמטית של הנשים בזנות מהווה מעין הֶכְשֶׁר לאלימות המופנית כלפיהן. נמצא קשר בין התפיסות השליליות והדחייה החברתית כלפי נשים בזנות לבין השיעור הגבוה באופן עקבי מקרבן (עד כ-93.5%) שנחשפו לאלימות פיזית או להתעללות מינית מצד לקוחות וסרסורים (Sallmann, 2010). חלק מהמרואיינות תיארו מכות שהן מקבלות מלקוחות סתם כך, ללא סיבה. כפי שתיארה אחת המרואיינות: **”נתן לי אחד בוקס – בוקס אחול שרמוטה... לא יודעת, הוא אמר לי 'קחי ת'כסף', והוא נתן לי בוקס והלך. חשבתי ייקח לי את הכסף... כאב לי בפנים...”** (ד', בת 40). מרואיינת נוספת סיפרה על האלימות הקשה שחוותה עם לקוח בידיעה שהוא לקוח אלים:

היה איזה קטע שמישהו אחר הביא לי כסף בשביל לשמור עליו, ואז זה נפל לי באוטובוס... 200 ש"ח. ואני, "Oh My God, מה אני אעשה?" הלכתי לבן-אדם הזה [לקוח], אמרתי לו: "טוב, מה אתה רוצה שאני אעשה?" הוא הפשיט אותי והרביץ לי במשך כמה זמן. (ה', בת 20)

מרואיינת אחרת טענה כי יחס הלקוחות האלים כלפיהן נובע מכך שהם אינם רואים אותן כבנות-אדם, אלא כמשהו שאינו אנושי, ללא רגשות, ללא נשמה. מבחינתם של הלקוחות, כל ייעודן הוא לשמש לסיפוק צורכיהם הגבריים ותו לא, ולכן הם מרשים לעצמם להתפרק עליהן בכל דרך אפשרית, כמו על חפץ דומם. "הם לא חושבים שיש לך רגשות, הם לא חושבים שיש לך נשמה, הם חושבים שאת קיימת כדי לספק את הצרכים שלהם, וכאילו מצידם תמותי אחר כך, זה לא מעניין אותם" (מ', בת 44).

נשים בזנות המנסות לשים גבולות להשפלה מצד הלקוחות טוענות כי קשה מאוד ליישם זאת (MacKinnon, 1993). המרואיינות ציינו כי הן מודעות ליחס המשפיל של הלקוחות, וכי הן מנסות אפילו להתנגד ליחס זה ולהציב ללקוחות גבולות, על-מנת שיבינו למה הן מסכימות ולמה לא. אולם מדובר בתהליך ארוך שנדרש לו זמן, כפי שהסבירה אחת המרואיינות:

לקח לי המון זמן להבין שאני לא מוכנה שיתייחסו אליי בצורה כזאת ולהגיד להם. וזה באמת, זה לוקח לך המון זמן להעמיד אנשים במקום, ולהגיד להם "אני לא עושה את הדברים האלה, זה לא אכפת לי כמה כסף אתה הולך לתת לי". (מ', בת

(44)

חלק מהמרואיינות טענו כי גם אם הן שמות גבולות ללקוחות, הן אינן מצליחות לשמור על גבולות אלה, מכיוון שאת הלקוח לא מעניין מה האישה בזנות חושבת ואם יש לה גבולות או לא; הוא שילם, ולכן מבחינתו הוא יכול לעשות מה שבא לו. המרואיינות הדגישו כי ללקוח לא אכפת מהן כלל, אפילו בדברים עקרוניים וחשובים כגון שימוש בקונדום. כפי שהסבירה אחת המרואיינות:

גם אם את תציבי לעצמך גבולות, אז את לא תצליחי לשמור עליהם לאורך זמן. כי אנשים שמולך לא ממש אכפת להם מהם הגבולות שלך. כי הם כאילו שילמו עליך, והם רוצים את הסחורה שלהם, והם רוצים שזה יהיה טוב. לא אכפת להם. כאילו נגיד, אם את מתעקשת על קונדום, המון פעמים זה מרתיח את הדם שלהם, מחרפן

אותם. (ה', בת 20)

היחס האלים והשלילי של הלקוחות כלפי האישה בזנות נתפס על-ידיהן כסטייה, כיחס חריג ושלילי המופנה רק אליהן, ולא לנשים אחרות (Tomura, 2011). המרואיינות מודעות לכך שההתנהגות האלימה מופנית כלפיהן רק משום שהן נשים בזנות. אחת המרואיינות תיארה סיטואציה עם לקוח שזרק עליה אבן, והסבירה שרק לנשים בזנות ניתן להתנהג כך: **"הוא שכב איתי ורצה עוד, ועצרתי את זה... [אז הוא] זרק עליי אבן [והתלונן] למה הפסקתי את הזיון שלו באמצע... רק לנערת-ליווי אפשר לעשות את זה" (ד', בת 40)**. יחס זה נתפס על-ידיהן כסטייה מכיוון שכלפי נשים אחרות, שאינן בזנות, הם לא יתנהגו כך, ולו מפאת החשש שהם יוגדרו כסוטים. כפי שהסבירה אחת המרואיינות:

אני רואה... איך שהוא מדבר, אז בטוח הוא לא מדבר ככה לאשתו. ודברים שעושה, הוא בא לעשות בשביל דברים שהוא לא עושה עם אשתו, את מבינה?... זה סוטים, אנשים שיש להם כל מיני סטיות... אצל ישראלים, גבר שהולך להיות עם זונה יש לו בעיה. למה הוא צריך ללכת לזונה? למה אין לו חברה? למה אין מאהבת? תחשבי על זה. (ס', בת 45)

לסיכום, יחסם של הלקוחות מאופיין בראש ובראשונה כיחס משפיל, הן מילולית והן פיזית, ומתבטא בהפגנת אלימות, ניצול, שליטה, כפייה ואילוף, אשר נשענים על חוסר האונים של הנשים ומוצדקים בשם הכסף ששולם להן בעבור שירותיהן המיניים. יחס משפיל זה הוא מנת-חלקן של הנשים בזנות לא רק במגעיהן עם הסרסורים ועם הלקוחות, אלא גם בקשריהן עם מכרים וקרובים.

היחס מצד מכרים וקרובים

חושבים שאם את זונה, וואלה – אפשר לעשות לך הכול. (מ', בת 44)

נשים בזנות חוות יחס משפיל גם מצד מכרים וקרובים (Fick, 2005), ובכלל זה מצד מי שהיו ידידים טובים אך החלו להסתכל עליהן בעין שונה מרגע שנודע להם דבר היותן נשים בזנות (Tomura, 2011). ברגע שנודע למכרים כי מדובר באישה בזנות, יחסם אליה נהפך אוטומטית ליחס מזלזל, והם מרשים לעצמם לנגוע בגופה של האישה ולא לכבד את רצונה כאדם, כאישה (Wong et al., 2011). המרואיינות הלינו כי מכריהן מתנהגים אליהן בצורה שהם לא היו מרשים לעצמם להתנהג לנשים אחרות, וזאת רק מעצם ידיעתם כי הן נשים בזנות. מרגע שהן שיתפו אותם בעובדה שהן נשים בזנות, אותם מכרים חשבו שהדבר מקנה להם את הזכות לעשות בהן

כרצונם. הן נתפסות כנשים שניתן לעשות בהן הכול, ולהתייחס אליהן בזלזול ובצורה מבזה ומשפילה. אחת המרואיינות תיארה סיטואציות עם ידידים שהיו לה:

אני חושבת שגם ככה הייתי יותר מדי פתוחה בנושא... היו ידידים שהייתי איתם במערכות יחסים מיניות שפשוט חשבו שאם אני עובדת בזנות אז עכשיו אני יכולה לעשות איתם הכול. היה איזה אחד... בחור צעיר שהייתי איתו בקשר, ואני זוכרת שהוא ממש צילם אותנו בטלפון. הוא צילם אותי יורדת לו, והוא החליט שהוא גומר לי בפנים וכאילו... היו אנשים שבאותו רגע הרשו לעצמם להתייחס אליי כאילו אני זבל. ככה הרגשתי. וזה שוב, זה באמת העניין הזה של ישראל והפרימיטיביות והטיפשות של אנשים פה, שבאמת חושבים שאם את זונה, וואלה – אפשר לעשות לך הכול. (מ', בת 44)

היחס המשפיל של מכריהן, המרשים לעצמם להתנהג ככל העולה על רוחם בכל זמן נתון, מופגן גם כאשר הם נמצאים במקומות ציבוריים פומביים. אותם מכרים נוגעים בגופן גם בפרהסיא, ללא כל התחשבות בהן וברצונן. כפי שתיארה אחת המרואיינות:

אני מסבירה להם: "מחוץ ל-XXX זה לא ככה". מקודם רבתי עם ידיד טוב שלי... שהוא התחיל לשלוח ידיים. אמרתי לו: "שמע, הסברתי לך, אתה עכשיו לא גר ב-XXX". ובאו אחרי זה עוד שניים לגעת. אמרתי לו: "אתה יודע, לא כל הבחורות זונות. וזה לא אומר... אתה לא יכול לגעת בי ככה, אתה פשוט לא מכבד". הוא לא הפסיק... (ס', בת 45)

נוסף על היחס המשפיל מצד מכרים היודעים כי הן נשים בזנות, חלקם גם מנצלים אותן. ניצול זה בא לידי ביטוי, בין היתר, בלקיחת כסף, מכיוון שהם יודעים שהן לא יתלוננו עליהם כדי לא לחשוף את זהותן כנשים בזנות, וזאת בגלל התווית השלילית. אחת המרואיינות סיפרה על אישה בזנות שכל כספה נלקח על-ידי מישהו שהיא הכירה וסמכה עליו:

אני מכירה גם מישהי, בחורה צעירה... ילדה בת עשרים ואחת, שהכירה מישהו, אוקיי, והוא יודע שהיא עובדת. כל לילה היא באה, נותנת לו כסף, שומר לה כאילו. סכומים יפים של חמש, שש מביאה לו, שמונה אלף היא מביאה לו. היא באה אליו איזה יום, היא אומרת לו: "אני צריכה את הכסף". הוא אומר לה: "איזה כסף נתת לי?" (ל', בת 33)

בצד היחס המשפיל שהנשים בזנות חוות מצד מכריהן וחבריהן, הן נתקלות לא פעם גם בניתוק יחסים ובהדרה, שהם פועל יוצא מהבושה שאנשים חשים מקיום קשר עם מי שעוסקות במה שנתפס על-ידי החברה כמשהו לא-מוסרי ולא-מכובד (Scambler, 2007). מרגע היוודע עובדת היותן נשים בזנות, חלק מהאנשים הקרובים להן – חברים ומכרים – מנתקים עימן קשר על-מנת שלא יקשרו אותם אליהן. התווית השלילית הסטיגמטית שיש לאישה בזנות משפיעה גם על הסובבים אותה, ולכן אנשים מתנתקים ממנה ואינם מעוניינים להיות איתה בקשר. אחת המרואיינות סיפרה שאנשים שהכירה ניתקו את הקשר עימה ברגע שנודע להם כי היא בזנות, וחיוותה את דעתה לגבי הסיבה לאותו ניתוק: **"יש הרבה כאלו שמחליטים לנתק את הקשר. בגלל שלא תעבור איתי ברחוב ויגידו לה 'מה, היא מסתובבת עם מישהי שהייתה עובדת'..." (ל', בת 33)**. ניתוק הקשר מהאישה בזנות יכול להתרחש אפילו בעקבות שמועה בלבד – חשד ותו לא – שהאישה היא בזנות (Pheterson, 1990). המרואיינות שיתפו לגבי כוחה של שמועה, בספרן כי חבריהן התנתקו מהן ברגע ששמעו שהן נשים בזנות, אף מבלי לוודא ששמועה זו נכונה. עצם העובדה שהם נחשדות כנשים בזנות מובילה לניתוק ולא-רצון להיות בקשר איתן. אחת המרואיינות, אשר חוותה ניתוקים מחבריה הקרובים שאיתם גדלה רק בעקבות השמועה עליה, סיפרה: **"פשוט התנתקו ממני. יש אנשים ששמעו שמועות ופשוט התנתקו ממני. כאילו הם לא עונים לך. אני מדברת איתך כאילו על אנשים שגדלתי איתם בשכונה ביחד..." (ש', בת 30)**. המרואיינות מודעות היטב לעובדה שניתוק הקשרים איתן מקושר לשמועה שהן נשים בזנות, וזאת מתוך השוואה שהן עורכות ליחסים עם חבריהן ולחיי החברה שהיו להן לפני שהן נכנסו לזנות. כך סיפרה אחת המרואיינות:

יש הרבה אנשים שהתנתקו ממני גם, כשהם שמעו שאני פה ושם... משמועה, והחליטו להתרחק... לפני הייתי מקובלת, הכול היה... אנשים לא רצו להתרחק ממני. להפך, תמיד הייתי בחברה... מקובלת והכול. אז הבנתי. עכשיו אחרת קצת... אני קצת יותר לבד כאילו, זאת אומרת, לא בקשר כבר עם כל האנשים שהייתי. (ל',

בת 33)

לסיכום, מרגע היוודע דבר היותן נשים בזנות, היחס מצד מכרים וחברים של המרואיינות משתנה. הן חשות כי היחס נהפך למשפיל ולמנצל, וחלקן אף חוות ניתוקים של קשרים חברתיים.

להבדיל מיחסם של המכרים והחברים, היחס מצד בני משפחתן של הנשים בזנות מתאפיין יותר בהתעלמות ובחוסר תגובה בהתנהלות מולן.

יש התעלמות מוחלטת על כל הנושא הזה... (מ', בת 38)

זנות, על-פי התפיסה החברתית, אינה נורמטיבית (Fick, 2005). חלק מהמרואיינות ציינו כי מה שאינו נורמטיבי נתפס כרע בעיני משפחתן. כפי שסיפרה אחת המרואיינות: **"קודם כול, כל דבר שלא נורמטיבי הוא רע בעיני ההורים שלי" (ה', בת 20)**. חלק מהמרואיינות רואות את התפיסה השמרנית של משפחתן כדעה קדומה ופרימיטיבית על הנשים בזנות, לא כמו במדינות כהולנד וגרמניה, שם מקבלים כיום את הזנות בצורה ליברלית יותר, לא כדבר מביש. כפי שאחת המרואיינות ציינה: **"קודם כול המשפחה שלי פרימיטיבית, ואנחנו בישראל – זה לא הולנד, זה לא גרמניה... [כאן] רואים את הזנות בתור משהו שהוא בושה" (מ', בת 44)**.

היחס מצד משפחתה של האישה בזנות מתבטא באופנים שונים. נשים שמשפחתן יודעת כי הן בזנות מציינות כי קיימת התעלמות מצד משפחתן בכל הקשור לנושא (Tomura, 2009). חלק מהמרואיינות ציינו כי משפחתן מתעלמת מהעובדה שהן נשים בזנות, כלומר, לא משוחחים על זה, לא מדברים על זה, מתחמקים לחלוטין מלגעת בנושא. לדעתן, ההתעלמות נובעת מאי-הנעימות הכרוכה בסוגיית הנשים בזנות, מן התפיסה החברתית כי זנות היא בושה ומן הסטריאוטיפים השליליים הקיימים ביחס לנשים בזנות – סטריאוטיפים הנשענים על הקשר עתיק-היומין בין בושה למיניות. כל אלה מקשים על אנשים לשוחח על הנושא. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: **"יש התעלמות מוחלטת על כל הנושא הזה. אני חושבת שלאנשים ממש לא נעים להתעסק עם זה, לשאול את זה... האחיות שלי הן נורא מתביישות, ומאוד-מאוד מתקשות לדבר על זה" (מ', בת 38)**.

נשים בזנות מציינות כי קיימת תופעה של "יודעים ושותקים", כמעין סירוב לדבר על כך (Tomura, 2009). חלק מהמרואיינות ציינו כי ההתעלמות מאפיינת גם מצבים שבהם הנשים לא סיפרו למשפחתן אבל איכשהו המשפחה יודעת ומבינה כי הן נשים בזנות, אבל מעדיפה לא לדבר על זה ולא להעלות את הנושא. השתיקה נובעת מרצונה של המשפחה לא לפגוע בהן ולהביש אותן. אחת המרואיינות סיפרה שמשפחתה ידעה אבל לא אמרה לה דבר קרוב לעשרים שנה כדי לא לפגוע בה: **"הם ידעו בשקט, ולא גילו לי... שאני לא אפגע... עכשיו אני באתי וגיליתי, אמרו לי 'ידענו את זה כשהיית קטנה, יעני, לפני עשרים שנה, כשלא גילית לנו. לא דיברנו על זה**

בחיים'...'' (ד', בת 40). חלקן התייחסו ל"יודעים ושותקים" כאל חוסר תגובה של משפחתן, כמו שלושת הקופים החכמים: "לא ראיתי", "לא שמעתי", "לא דיברתי". התפיסות והסטריאוטיפים השליליים גורמים לכך שמשפחתן מגיבה באופן המוגדר על-ידיהן כחוסר תגובה. בני משפחתן לא ממש רוצים לדבר איתן על הנושא, מפאת בושה או מבוכה, ולכן הם שותקים. אחת המרואיינות תיארה את השיחה עם אמה, אשר הבינה לבדה כי בתה נמצאת בזנות, ואשר לא הגיבה גם כאשר היא סיפרה לה על כך:

לאימא שלי לא סיפרתי, היא הבינה לבד, כי עשיתי לידה שיחות ללקוחות. היא לא שאלה אותי. דיברנו על זה אחר כך, זאת אומרת, כשאמרתי לה, כבר תקופה מאוד ארוכה אחר כך, אמרתי לה: "אני עובדת בזנות". אז היא אמרה שהיא יודעת. ואימא שלי, האמת, הגיבה נורא מוזר, היא לא ממש דיברה על זה... זה היה נורא מוזר – התגובה שלה או חוסר התגובה שלה. (מ', בת 44)

המרואיינות הדגישו את החשש מלשאול על הנושא, הנתפס כגורם בושה ומבוכה. שום שאלה אינה נשאלת, ואין אפילו הבעת צער כלשהו מצד בני המשפחה על כך שבזמן הכי קשה של בנותיהן הם לא היו שם לצידן. העובדה שהן נשים בזנות היא בלתי-נתפסת בעיני בני המשפחה, עד כדי כך שהם חושבים שהן משקרות להן על-מנת למשוך תשומת-לב או בשביל להשיג מהם דברים. אחת המרואיינות שיתפה שגם כיום, שנים אחרי שסיפרה להוריה, היא חושבת שהם אינם מאמינים לה:

אני חייבת להגיד לכם... שההורים שלי... לא עשו שום דבר עם המידע הזה, כלום. כאילו סיפרתי להם, והם פשוט ישבו שם. הם לא שאלו אותי שאלות, הם לא אמרו לי שהם מצטערים שהם לא היו בשבילי – כלום, פשוט שמעו וזהו. אפילו הייתה לי תחושה שהם חושבים שאני משקרת להם בשביל להשיג מהם דברים או בשביל שיהיה לי סיבה להיות קורבנית או מסכנה או... כאילו ממש תחושה שאפילו לא מאמינים לי שזה אמיתי. (ר', בת 45)

אצל נשים בזנות קיים חשש שהמשפחה לא תקבל אותן או תתכחש להן בגלל היותן נשים בזנות (Huschke et al., 2014). חלק מהמרואיינות אמרו כי לדעתן, ברגע שהמשפחה שלהן תדע שהן נשים בזנות, היא לא תקבל אותן, לא תסייע להן ולא תעזור להן בשעת צרה, בגלל הבושה שעלולה לעטוף את כל המשפחה, וכן בגלל אי-הקבלה של מעשיהן, הנחשבים לא-נורמטיביים, לא-מכובדים ולא-מוסריים. כפי שסיפרה אחת המרואיינות: "המשפחה לא תקבל אותי בחזרה... הם

יפנו לי עורף" (ר', בת 45). על-פי תפיסות שמרניות, נשים בזנות הן חוטאות (Koken, 2012), מופקרות ולא-הגונות (Tomura, 2009). המרואיינות ציינו כי תכונות אלה מתנגשות בערכים משפחתיים וחינוכיים שעליהן הן גדלו ואשר על-פיהן חינכה אותן משפחתן. מבחינת המשפחה, להיות נשים בזנות זה דבר אסור, שלילי ורע. כפי שתיארה אחת המרואיינות: **"כי את גודלת על ערכים שזה אסור, ואם קורה לך דבר כזה, אז את לא בסדר, והילדה שהולכת עם גברים – לא בסדר, היא ככה וככה"** (ר', בת 38). מרואיינת נוספת ציינה: **"אבא שלי לא גידל אותי כך" (ס', בת 51).**

תגובתן של משפחות דתיות על הגילוי שבת משפחתן היא אישה בזנות מאופיינת בעיקר כשוק, הלם וזעזוע (Tomura, 2009). המרואיינות שמשפחתן דתית שיתפו כי תגובת משפחתן על הידיעה שהן בזנות הייתה קיצונית מאוד, כסוג של זעזוע נפשי ללא מילים. מבחינת בני המשפחה הן חוטאות, בגלל התפיסה הדתית האוסרת על אישה להיות מופקרת לכול ולחלל את קדושת גופה. כפי שתיארה אחת המרואיינות: **"אחות של אימא שלי, שגם הייתה מעורבת בכל הסיפור הזה, היא פשוט מזועזעת, היא דתייה חרדית. היא מזועזעת והיא בהלם, בלי מילים. כאילו כשאני מנסה טיפה לדבר איתה, היא כזה אה...אה... וזהו, כאילו היא מגמגמת"** (מ', בת 38). מרואיינת נוספת תיארה את תגובת השתיקה של בת-דודתה הדתייה כאשר שמעה על היותה אישה בזנות – שתיקה שאותה פירשה המרואיינת כתגובה של הלם וכעס: **"יש לי בת-דודה דתייה מצד אימא שלי שסיפרתי לה... האמת, הייתה שתיקה רועמת בטלפון. היא לא רצתה לדבר על זה... אני חושבת שהיא הייתה בשוק"** (מ', בת 44).

זנות היא מעשה מביש מטבעו, והאישה בזנות מוצגת תמיד באופן מביש (Frederiksen, 2012). המרואיינות ציינו כי הזנות נתפסת על-ידי בני משפחתן – גם כאשר הם אינם יודעים שהן נשים בזנות – כמבישה הן את האישה והן את משפחתה. אחת המרואיינות, שהוריה אינם יודעים כי עסקה בזנות מגיל צעיר, תיארה את דעתו של אביה על אישה בזנות: **"אבא שלי... חושב שזה בושה"** (ה', בת 20). בגלל הבושה הגדולה העוטפת את כל מי שנמצאת בזנות ואת מי שבקרבתה, הידיעה כי מישהי ממשפחתם היא אישה בזנות היא כה טראומטית מבחינת בני המשפחה. מרואיינת נוספת הסבירה מה קורה לבני המשפחה ברגע שנודע להם כי בת משפחתם היא אישה בזנות: **"אני חושבת שזה טראומה, אני חושבת שזה טראומה לכולם, זאת אומרת, אף אחד לא רוצה שהילד שלו יעבוד בזנות, אף אחד לא רוצה... זה כאילו בושה"** (מ', בת 44).

נשים בזנות מביעות חשש ודאגה מאפשרות של תגובה אלימה מצד בני משפחה שלא יהיו מוכנים לקבל את עובדת היותן נשים בזנות (Wong et al., 2011). אכן, אחת המרואיינות תיארה את חששה מתגובה של אלימות פיזית קשה מצד הוריה אם ידעו כי היא אישה בזנות:

אם אני מספרת להורים שלי? דברים רעים. דברים לא טובים. שני ההורים שלי... לא אנשים יציבים, ושניהם אנשים שכאילו, שלא בא לי לעצבן אותם. לאימא שלי יש התקפי זעם... כשהייתי קטנה יצא לה כבר לתפוס אותי מהאוזניים ולהטיח אותי בקיר תוך כדי צעקות ודברים כאלה... (ה', בת 20)

חלק מהמרואיינות תיארו תגובות אפשריות קיצוניות מצד בני משפחתן, עד כדי רצח, על-מנת להמחיש עד כמה הן חוששות מחשיפת היותן נשים בזנות. קיצוניות זו נובעת מהתפיסה המקובלת שזנות היא בושה וחרפה. חלק מהמרואיינות תיארו איך אנשים מקרבה ראשונה היו מגיבים לדעתן, על-סמך היכרותן איתם. אחת המרואיינות, שאביה נפטר כאשר הייתה צעירה, שיתפה כיצד לדעתה היה אביה מגיב על עובדת היותה אישה בזנות: **"אבא שלי נפטר כשהייתי בת ארבע-עשרה... נורא היה מעניין לדעת מה הוא חושב על זה... הוא היה כנראה הורג אותי. הוא היה רוצח אותי, לדעתי... אני לא חושבת שהוא היה נשאר איתי בקשר במצב כזה, זה בושה וחרפה" (מ', בת 44).** מרואיינת נוספת סיפרה כיצד היה בנה מגיב אילו ידע: **"אני חושבת שהילד שלי היה הורג אותי אם היה יודע" (ס', בת 51).** רק מרואיינת אחת שיתפה שכאשר סיפרה לבנה לאחר עשרים שנה כי היא אישה בזנות, הוא הגיב באופן אוהב ותומך, באומרו כי הוא מעריך את מה שעשתה למענו. מבחינתו, אמר, עדיף להיות אישה בזנות מאשר לגנוב ולשבת בכלא:

"אימא, אני מתגאה בך אפילו עד דיזינגוף, מחבק אותך. אני יודע מה עשית בשבילי. עבדת בשבילי." הוא מרגיש מה שעשיתי... "אימא, בסדר גמור מה שעשית, לא הייתה לך ברירה. מה רצית – לשבת בכלא? להיות גנבה? לא. אז עבדת בשביל לאכול, לשתות. לא גנבת." (ד', בת 40)

לסיכום, היחס של קרוביהן ומכריהן של המרואיינות מתאפיין בעיקר בהתעלמות מהנושא – לא מדברים על זה בנוכחותן ולא מדברים על זה כלל, כאילו זה לא קיים. חוסר התגובה נתפס בעיני המרואיינות כמוזר. חלקן הביעו חשש עמוק שהדבר נובע מהבושה הגדולה העוטפת כל מי שנמצא בקרבה משפחתית לאישה בזנות. אכן, לעיתים תגובת המשפחה עלולה להיות חמורה יותר – החל בנייתוק הקשר איתן ועד לתגובות אלימות קיצוניות, כגון מכות ואפילו רצח. לאלימות

הקיצונית יש משמעות חזקה המשפיעה על חייהן, ודרכה גם משתקף יחסו של הממסד כלפיהן מנקודת-מבטן.

תפיסת יחסו של הממסד

חלק זה יתמקד בתפיסתן של הנשים בזנות בנוגע ליחסו של הממסד אליהן. במונח "ממסד" בהקשר זה הכוונה לגופים כגון המשטרה, המוסד לביטוח לאומי וארגונים שמספקים שירות לנשים בזנות. את תפיסתן האמורה של הנשים בזנות ניתן להסיק מתיאור אירועים פליליים בחייהן, שחלקם קיצוניים מאוד.

יחסו של הממסד

המערכת והמדינה הזאת תייגו אותי מספיק. (ש', בת 30)

נשים בזנות מודעות לסכנות שהן חשופות אליהן בעולם הזנות, אשר החמורות מביניהן כוללות שוד, אונס ואף רצח (Brewis & Linstead, 2000). המודעות לסכנות אצל המרואיינות באה לידי ביטוי בכך שהן מציינות כי לקוחותיהן הם חולי נפש מבחינתן, העלולים לפגוע בהן, ואף מודות כי נשקפת סכנה לחייהן, אשר עלולה להתממש בכל רגע נתון. כפי שציינה אחת המרואיינות: "יש אנשים פסיכופטים... אני נכנסת איתו לבית-מלון, אני לא יודעת אם אני אצא חיה או מתה, אני יודעת? אני יודעת מי הוא, מה הוא?" (ס', בת 51). מרואיינת נוספת ציינה: "לדעת שזה מסוכן, לדעת שיכולים ליפול עלייך פסיכים" (מ', בת 44).

למרות ההיחשפות הרבה לסכנות, נשים בזנות אינן מגישות כמעט תלונות ואינן פונות כמעט לקבלת עזרה במקרי אלימות, שרובם קיצוניים ומהווים איום על חייהן. קיימות כמה סיבות לכך שנשים בזנות אינן מתלוננות. הסיבה העיקרית לכך היא התווית השלילית והסטיגמטית שיש לגבי נשים בזנות. החשש מפני היחשפותן כנשים בזנות מרתיע את הנשים בזנות מלדווח על עבירות שבוצעו נגדן, כגון תקיפות, שוד ואונס (Huschke et al., 2014). המרואיינות הסבירו כי הן אינן מגישות תלונות כי אצלן זה לא אותו דבר כמו אצל אנשים אחרים הנחשפים לעבירות פליליות. השוני נובע מהסטריאוטיפים השליליים של האישה בזנות, שבעטיים הן מרגישות שונות, אחרות, חסרות ערך ושוליות, לא כמו נשים "רגילות" המגישות תלונה במשטרה. אחת המרואיינות שיתפה כי נאנסה כמה פעמים על-ידי לקוחות, שהיו אלימים וכוחניים בצורה שלא אפשרה לה להתמודד מולם:

היו פעמים שזה היה בלי תמורה, אבל זה היה פשוט כי הם כאלה כוחניים
ואלימים, ופשוט לא רציתי לבוא ולעמוד מולם. אותו בן-אדם, נגיד, ספציפית...
הוא פשוט כזה תפס אותי ועשה מה שבא לו, ואני התנגדתי ונורא לא רציתי, אבל
כאילו לא היה לי מה לעשות – בן-אדם גדול וחזק, ואז פשוט אחר כך פשוט
הלכתי... (ה', בת 20)

כאשר נשאלה אותה מרואיינת מדוע היא לא הגישה תלונות במשטרה על מה שחוותה, היא
ענתה: "כי זה שונה" (ה', בת 20).

ההחלטה לחשוף ולבקש עזרה מאחרים כמו חסומה בפניהן, בגלל החשש מתגובה שלילית או
מהתייחסות מזלזלת של המשטרה או של הרשויות (Overstreet & Quinn, 2013). המרואיינות
ציינו כי המשטרה אינה מתייחסת לתלונותיהן, מכיוון שמבחינת השוטרים עבירות כלפי נשים
בזנות אינן נחשבות. אחת המרואיינות תיארה אירוע פלילי שחוותה עם לקוח: "יום אחד עליתי
עם קליינט, והוא פשוט הוציא עליי סכין ובה לדקור אותי" (א', בת 26). כאשר נשאלה מדוע לא
התלוננה במשטרה, היא ענתה:

הם לא מגיבים, הם לא מגיבים בכלל. הם לא מתייחסים, כי יש להם מספיק
בעיות. למה שיתייחסו לדברים האלה? הם לא מתייחסים... היה לי גם שיחה עם
איזה קליינט שהוא במקרה שוטר, הוא אמר לי: "נראה לך שבאמת המשטרה
מתייחסת לדברים האלה? יש להם ככה וככה על הראש". (א', בת 26)

כאשר נשאלה מה המשטרה עושה בכל-זאת בסביבה, היא ענתה: "הם [השוטרים] באים
לראות שאין בלגן...".

לכוחה של התווית השלילית בחיי היומיום של הנשים בזנות ובאינטראקציות שלהן עם
המשטרה יש השפעה שלילית על ביטחון (Wong et al., 2011). סיפורי המרואיינות מדגישים את
הקבלה החברתית של סטריאוטיפים שליליים אלה, וחושפים את הנורמליזציה הקיימת לגבי
פגיעה בנשים בזנות. אפילו במקרים של ניסיונות אונס קשים, וגם כאשר אנשים אחרים מזמינים
את המשטרה, היחס לאירועים אלה הוא שולי. התוקף מקבל אזהרה להתרחק, לא נגבים ממנו
פרטים מזהים, והוא לא נלקח אפילו למעצר זמני, מה שמאפשר לו לחזור אחרי דקות אחדות,
ולחמשיך לנסות לתקוף את אותה אישה. המרואיינות מדווחות על הפקרות מצד רשויות האכיפה,
שאמורות להגן עליהן ועל חייהן. כך סיפרה אחת המרואיינות שחוותה ניסיון אונס קשה שבו
הוכתה באכזריות:

יום אחד בדירה, דירת קרקע, בא גם-כן אחד שהוא אתיופי, שלוש שעות מנסה לאנוס אותי ומכות-רצח וזה. מכות-רצח, אני אומרת לך. לוקח אופניים, שובר [עלין]. לא הצליח. הגיעו משטרה כי השכן בסוף התקשר. גם הוא קיבל קצת כאפות. ו...א...הגיעו, אמרו לו: "תתרחק ממנה, ברור?"... הבן-אדם התרחק. תוך חמש דקות הם הלכו. הוא חזר, והצלחתי באיזשהי צורה לברוח, ונרדמתי על איזה ספסל בסוף, ושדדו את כולי... (ס', בת 45)

מרואיינת אחרת סיפרה סיפור דומה בהקשר של המעורבות המשטרית וההתייחסות השולית:

יום אחד... שכב איתי כושי, תפס לי את התיק ומשך אותי. לקח אבן, זרק עליי. באה משטרה. אמרתי לו: "הוא זרק עליי אבן". הוא אמר: "הנה הקונדום, תראי איזה צחוק זה (מראָה לי ביד), אני לא שפכתי שפיך, בגלל זה אני זורק עליה אבן"... אז השוטר אומר: "תעיף לי את זה מהעיניים, את הקונדום מהעיניים שלי, ויאללה לך מפה". (ד', בת 40)

כאשר נשאלה אם השוטר עשה משהו נוסף, היא ענתה: "לא עשה לו כלום" (ד', בת 40). היחס של הממסד כלפי נשים בזנות הינו יחס מבזה ומשפיל, הבא לידי ביטוי בחוסר היענות לתלונותיהן (סנטו וברגר, 2015). המרואיינות תיארו פשעים אלימים וברוטליים כלפיהן, ובכלל זה שוד, אונס, השפלה מינית ומכות-רצח, אשר באופן רגיל נשפטים עליהם למאסר של שנים רבות. אלא שזכותן להגיש תלונה נחסמת בפניהן באופן פיזי כמעט. הן אינן יכולות להיכנס לתחנת משטרה ולהגיש תלונה, שכן כל מה שהן יקבלו בתגובה יהיה יחס של זלזול, בוז ולעג. אחת המרואיינות תיארה פשע ברוטלי ואלים שבוצע נגדה שבוע לפני הריאיון עימה:

שבוע שעבר שני אריתראים באו, צעירים בני עשרים, ופשוט השפילו אותי... אחד בא, ואז בא השני, והם גנבו אותי והשפילו אותי... הם אנסו אותי והם גנבו לי את הטלפון, ת'כסף, הכול... והם עשו לי השפלה מינית. הם... ממש אנסו אותי בכוח, דפקו לי את הראש בקיר. (ס', בת 45)

כאשר נשאלה אותה מרואיינת אם התלונה במשטרה, היא ענתה: "הם לא נותנים להיכנס לתחנה להגיש תלונה. על מה את מדברת? מי יקשיב לי בכלל? 'מה? זיין אותך ולא שילם?' יתחילו לצחוק עליי: 'תשמעי, זה מאסר כבד דבר כזה'" (ס', בת 45). כאשר נשאלה אם ביקשה

עזרה אחרת, כגון תמיכה מארגונים המסייעים לנשים, היא ענתה: "חוסר האמפתיה הזו, חוסר ההומניות שיש שם, כאילו אנחנו רובוטיות, ואין שום יוצא מהכלל" (ס', בת 45).

במדינות שבהן הזנות אינה חוקית תיוגה של האישה בזנות מציב אותה במעמד מסוכן הרבה יותר, מכיוון שהיא עלולה להיאסר, ולכן מלכתחילה קיים אצלה רצון להימנע מאינטראקציה עם המשטרה (Wong et al., 2011). המרואיינות שנמצאות במכון-ליווי ציינו את הירתעותן מלהתלונן מפאת חששן שהן ייאסרו בשל העובדה שהן עוברות על החוק בסוגיית הזנות. נוסף על כך, עצם היותן נשים בזנות מציבה אותן במעמד שבו אין למילה שלהן משקל מול המילה של הלקוח. כך תיארה אחת המרואיינות מדוע הנשים במכון שחוות אלימות אינן מתלוננות:

כי אומרים להן שהעבודה הזו לא חוקית, [אז] הן לא יכולות, איך הן יתלוננו? כי... זה באמת, אומרים שהעבודה הזו לא חוקית, אסור, כאילו... כי אני בעצם פותחת על עצמי. [הרי] איפה זה היה? פה [במכון]. [אז] הוא יכול לפתוח עליי גם, את מבינה? אני יכולה להגיד שעשיתי מסז', הוא יכול להגיד שזה היה מעבר. את מבינה? זה מילה שלי נגד המילה שלו. (ל', בת 33)

קשר עם הממסד

החשש מחשיפה בגלל התווית השלילית והסטיגמטית הינו עוצמתי, ובא לידי ביטוי אפילו במקרים של ניסיונות לרצח. המרואיינות מתארות אירועים קשים עד-מאוד, ואינן מציינות כל פנייה שלהן למשטרה או אפילו לתמיכה. אחת המרואיינות שיתפה סיטואציה נוראה שבה חוותה ניסיון רצח ואיש לא ניסה להתערב או אף לקרוא לעזרה – לא אנשים ששמעו את צעקותיה ואף לא הסרסור, אשר לדעתה ידע אך נמנע מלהתערב ואף תכנן לברוח. איש מהם לא התקשר למשטרה. למרות התיאור הקשה לא ציינה המרואיינת כל פנייה שלה למשטרה:

נכנסתי אליו, זה ליווי – הם מתקשרים, ואת מגיעה אליהם הביתה למלון... הוא בא לנסות לגעת בי. הזזתי לו את היד, אמרתי לו: "חמוד, קודם כול הכסף". אז הוא אמר לי "אוקיי", יצא מהחדר וחזר עם 300 שקל. עכשיו, הוא היה אמור להביא לי 1,000 שקל, כי זה היה מרחק נסיעה וזה. אז אמרתי לו: "מה? מה זה?" אז הוא אמר לי: "לא, לא, רגע, תסתובבי רגע, אני אוציא את הכסף". אני מסתובבת... פתאום, פתאום הרגשתי משהו לוחץ לי על הגרון... אז האינסטינקט שלי היה פשוט להזיז את לו היד, ואז ברגע שהזזתי לו את היד, אז ראיתי את הסכין. ואז כשראיתי את הסכין, הסתובבנו והתחלנו להיאבק על הסכין... ואני זוכרת את עצמי

עומדת על הרצפה וידיים ורגליים עפות, ואני צורחת. אני אומרת לעצמי בראש "תצרחי, תצרחי מה ש... תצרחי שהשכנים ישמעו, שמישהו פאקינג יזמין ניידת, שמישהו ישמע". אף אחד לא הזמין ניידת. הסרסור בטח לא בא להציל אותי. לא רק שהוא לא בא להציל אותי, [אלא ש]כשיצאתי החוצה, קלטתי אותו... יד אחת על ההגה, יד שנייה על המפתח. כאילו הבן-זונה מוכן לברוח אם קורה לי משהו. כאילו לא רק לא באת לעזור לי, אתה בקטע של "ויברח"? אני ילדת שכונה, אני יודעת מה זה "ויברח". (ש', בת 30)

התווית השלילית והסטיגמטית של הנשים בזנות מניאה נשים בזנות שהן אימהות מלפנות לרשויות, שכן שירותי הרווחה עלולים להצהיר עליהן כאימהות לא-כשירות (O'Neill, 1997). אחת המרואיינות שיתפה את חווייתה לגבי יחסו של הממסד בהקשר של בנה, אשר נלקח ממנה למשך שנים מספר:

תראי, זה נורא מורכב, גם הסיבות, כלומר, גם הרווחה בעצמה לא בטוחה מה הסיבות. כי בהתחלה הם טענו שאני לוקחת אותו איתי לעבודה [בזנות]. עכשיו, זה בחיים לא קרה, אין דבר כזה. אני אדפוק את עצמי עד העצם, אני אזמבר את עצמי, אבל אין סיכוי שהילד יראה שום דבר. בהתחלה ביקשתי מהם עזרה בגן, הם לא רצו לתת לי... באתי ואמרתי: "תקשיבו, אני רוצה את העזרה שלכם... אני רוצה לראות מה אתם יכולים לעזור לי". ובמקום לעזור לי, הם אמרו לעצמם: "אה, יש לנו עליה קלף". וכשהם הגיעו הביתה, הם אמרו שבאו לקחת לי את הילד – הם קיבלו תלונה ש"את נרקומנית". אמרתי: "אוקיי, אז בואי עכשיו יד ביד נלך לבדיקת דם"... עם הילד אני כבר לא עושה [סמים]. האמת, שבאותה תקופה לא עשיתי, ולכן גם היה לי את הביטחון המלא לבוא להגיד לה "בואי, תעשי לי בדיקת דם". היא אמרה לי: "אין לנו צורך לבדוק". אני התחלתי לצעוק, להתנוכח, זה וזה. ואז היא אמרה לי: "בואי, אנחנו יודעות במה את עובדת (בטון של זלזול)"... וזהו, ואז השתתקתי, כי בזמנו לא הכרתי את החוק. והייתי בטוחה שאם אני זונה, אני לא ראויה לגדל ילד. היום אני יודעת שזנות היא לא סיבה לקחת ילד. זה לא חוקי לקחת ילד בגלל זנות. ולכן הם סיפרו את הסיפור שאני הייתי לוקחת אותו לעבודה... (ש', בת 30)

התווית השלילית הסטיגמטית של הנשים בזנות, הקיימת גם במישור יחסו של הממסד אליהן, יוצרת חסם משמעותי בכל הקשור לפנייה בבקשת תמיכה כמו-גם לקבלת תמיכה בפועל (Fick, 2005). חלק מהמרואיינות מוכנות לוותר על זכויותיהן ובלבד שלא יאלצו להיחשף להשלכות של תיוגן השלילי על-ידי הממסד שאמור לדאוג להן. כפי שציינה אחת המרואיינות: "אני יכולה להגיד לך... מי ששורדת זנות זכאית לקצבה מביטוח לאומי. אני יכולה להגיד לך שאני לא הולכת לקבל אותה, כי המערכת והמדינה הזאת תייגו אותי מספיק, ולא בא לי שתהיה להם עוד אסמכתה" (ש', בת 30).

יחס הממסד כלפי הנשים בזנות, מנקודת-מבטן, הינו יחס מפלה, הבא לידי ביטוי בתגובות שליליות או בהתייחסות מזלזלת. אלה משפיעות לרעה על ביטחונן ועל חייהן. היחס המבזה והמשפיל מתייג אותן, ועלול להזיק להן או לשמש נגדן. עד כה תוארו תפיסותיהן של הנשים בזנות לגבי היחס אליהן מצד החברה, הסביבה הקרובה והממסד. החלק הבא יתמקד בעולמן הפנימי, בתפיסותיהן של הנשים בזנות בנוגע לעצמן ובהתייחסות שלהן כלפי עצמן.

התפיסה העצמית

חלק זה עוסק בשאלות כיצד הנשים בזנות מעריכות את עצמן, מה הן מרגישות וחשות מבפנים, וכיצד הן מתייחסות לעצמן. שתיים מן ההשלכות הפסיכולוגיות של הפנמת התווית השלילית, אשר בולטות במיוחד אצל הנשים בזנות, הן הערכה עצמית נמוכה ותחושת בושה (Fick, 2005). חלק זה יתמקד בשלוש קטגוריות מרכזיות במסגרת תפיסתן העצמית של נשים בזנות: הערכה עצמית נמוכה; רגשות ותחושות שליליים, ביניהם בושה כרגש מרכזי; ויחס שלילי לעצמן.

הערכה עצמית נמוכה

לכולן יש הערכה עצמית נמוכה, כולן מרגישות כישלון, מרגישות רע עם עצמן. (מ',

בת 44)

נשים בזנות מתאפיינות בהערכה עצמית נמוכה (Fick, 2005; O'Neill, 1997). המרואיינות מודעות להערכתן העצמית הנמוכה, אשר באה לידי ביטוי בכמה אופנים. אחד הביטויים שבלטו אצל המרואיינות הוא השימוש במילים המתארות את עצמן כלא-כלום, כאין, כאפס. כפי שהצהירה אחת המרואיינות: "אני כלום ואפס וכישלון..." (ה', בת 20). ההערכה העצמית

הנמוכה של נשים בזנות מתבטאת בכך שהן חשות כי הן כישלון (Fick, 2005). המרואיינות לא רק אומרות שהן כישלון, הן גם מרגישות שהן כישלון במובן העמוק והכוללני של המילה, ושהן שוות פחות מאנשים אחרים. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: **"אני מרגישה כישלון... אני מרגישה שכאלו אנשים אחרים יותר טובים ממני"** (מ', בת 44). המרואיינות חשות שהן אינן טובות מספיק, ובגלל תחושה זו הן מרגישות שהן לא כמו כולם, שהן שונות. אחת המרואיינות שיתפה את תחושתה: **"אבל יש תמיד איזשהו תחושה כזאת בפנים שאת לא מספיק טובה. את לא כמו כולם"** (ר', בת 38). נשים בזנות חשות שהן חריגות, שהן שונות מאחרים, כתוצאה מההערכה העצמית הנמוכה שלהן. דבר זה בא לידי ביטוי באינטראקציות חברתיות יומיומיות עם אנשים שהן מכירות (Fick, 2005; O'Neill, 1997). המרואיינות ציינו כי הן חשות שהשונות נובעת מההרגשה שלהן שהן יוצאות-דופן מעצם היותן נשים בזנות. הרגשה זו באה לידי ביטוי במפגשים חברתיים. למשל, אם אחד החברים מספר בדיחה על אישה בזנות, הדבר מציף אצלן מייד את ההרגשה שהן שונות. בכלל, כל מה שחברים מעלים בקשר לנשים בזנות מדגיש אצלן את התחושה שהן שונות. אחת המרואיינות תיארה את אשר היא חשה במפגשים עם חברים שאינם יודעים על דבר היותה אישה בזנות: **"תמיד עדיין בישיבות עם חברים, או לא יודעת מה, תמיד אני ארגיש אאוטסיידרית, כי תמיד תהיה איזה בדיחה על הזונה, תמיד יהיה איזה משהו. תמיד יהיה משהו שיזכיר לך שאת הזונה בחבורה. ככה זה מתקבל אצלי"** (ש', בת 30).

חלק מהמרואיינות מודעות לכך שהתחושה הפנימית של השונות נובעת מההערכה העצמית הנמוכה שלהן, מהתפיסה השלילית שלהן ביחס לעצמן; שלא נדרש בהכרח שמישהו יגיד משהו על כך או יעלה את הנושא בשיחה כדי שהן ירגישו שונות, חריגות, יוצאות-דופן. אחת המרואיינות סיפרה כיצד ההערכה העצמית הנמוכה מנהלת אותה בחיים:

זה קופץ כל פעם, באיזו שהן סיטואציות עם אנשים. עם פורום גדול של אנשים... או שאת עושה איזשהו טעות. אז הרבה פעמים אני מרגישה לבד כזה... זה משהו שלי; זה לא מישהו יגיד משהו, זה שלי. זה קצת ביטחון עצמי יורד, לא להגיד משהו, לא להתנהג איזשהו שונה. (ר', בת 38)

ביטוי נוסף של ההערכה העצמית הנמוכה הוא הדימוי העצמי הנמוך של הנשים בזנות (Wong et al., 2011). המרואיינות חשות כי הן לעולם לא ירגישו נשים יפות או מושכות. דימוין העצמי בנוגע לחיצוניותן הוא נמוך מאוד, וזאת גם בגלל ההערכה העצמית הנמוכה שלהן. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: **"כאלו נוצר בי איזה מין מקום כזה בבפנים שלי [שמרגיש ש]אני אף-פעם,**

אף-פעם, אף-פעם בחיים, נראה לי, לא אצליח באמת להרגיש יפה. אף-פעם לא אצליח להרגיש באמת מושכת, סקסית" (ר', בת 45).

ביטויים אחרים להערכה העצמית הנמוכה של הנשים בזנות הם חוסר האמון שלהן בעצמן (Young et al.,) (Campbell & Deacon, 2006; O'Neill, 1997) וחוסר ביטחון לגבי עצמן (Young et al., 2000) ולגבי היכולות שלהן מעבר לתחום הזנות. חוסר האמון בעצמן בא לידי ביטוי אצל המרואיינות בכך שחלקן אינן רואות את עצמן עובדות במה שהן מגדירות עבודה "רגילה", כלומר, על-פי תפיסתן, בכל עבודה אחרת שאינה זנות. חוסר האמון בעצמן חזק עד כדי כך שהן יכולות לראות את עצמן רק בזנות. כפי שאמרה אחת המרואיינות: "אני לא רואה את עצמי כאילו... עובדת בעבודה רגילה. לא רואה את עצמי בשלב הזה עובדת בעבודה רגילה" (א', בת 26). חלק מהמרואיינות מרגישות חוסר ביטחון לגבי היכולות שלהן מכיוון שהן לא למדו שום מקצוע. אחת המרואיינות סיפרה והתבדחה על הנושא: "אני לא יודעת שום מקצוע. לא למדתי מקצוע, רק לפתוח רגליים למדתי (צוחקת). הייתי בבית-ספר 'פקולטה לפתיחת רגליים' קראנו לזה (צוחקת)" (ד', בת 40). חוסר הביטחון שלהן נובע גם מהמראה החיצוני שלהן, שלדעתן פוגע בסיכוייהן לעבוד בכל עבודה אחרת. אחת המרואיינות הסבירה מדוע היא אינה יכולה לעבוד בעבודה אחרת: "תראי אותי, השיניים שלי שבורות, אני עם כל העקיצות שלי (מראה לי את הידיים שלה) – איזה עבודה תיקח אותי? איפה ייקחו אותי? את מבינה?" (ס', בת 45).

חוסר הביטחון של המרואיינות וחוסר האמון שלהן בעצמן פוגעים ביכולתן להחזיק במקומות עבודה לאורך זמן. חלק מהמרואיינות ציינו כי גם אחרי שהן עברו טיפול, כגון קבוצות-תמיכה או עזרה מקצועית אחרת ועבודה עצמית שלהן עם עצמן, הן מרגישות עדיין שהן אינן ראויות לעבודה שהיא לא בזנות, ושכל מקרה הן לא יצליחו בעבודה כזו. ההערכה העצמית הנמוכה גורמת לכך שהן אינן מאמינות בעצמן. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: "אני לא עובדת כרגע... נורא קשה לי להחזיק במקומות עבודה. כי עדיין, למרות כל העבודה שעשיתי על עצמי ועזרו לי לעשות על עצמי ועשינו ביחד, עדיין יש לי איזשהו מקום שלא מאמין שאני שווה את זה, שלא מאמין שאני אצליח" (ש', בת 30).

הביטחון העצמי הנמוך שלהן וחוסר האמון שלהן בעצמן מתחברים גם לחוסר האמון שלהן באנשים אחרים (Farley et al., 1998; O'Neill, 1997), אשר נובע, בין היתר, מניסיון האישי ומחוויתן עם האנשים שהן באות איתם במגע. המרואיינות מציינות כי ההתנהלות של האנשים כלפיהן – בעיקר של הגברים – היא שלילית עד כדי כך שהדבר משפיע על האמון שלהן בגברים בכלל ובמערכות יחסים זוגיות בפרט. חוסר האמון בגברים מחבר אותן בחזרה, כמו לולאה, אל

ההרגשה שלהן שהן שוות רק בשביל סקס, ושזה כל מה שיש להן להציע. הן מתנהלות בחברה הגברית דרך הסקס, והן מודות שהן לומדות עדיין כיצד להסתדר עם נשים. כפי ששיתפה אחת המרואיינות:

את רואה את כל החרא. את יודעת שלא משנה כמה חברים שלו [של הלקוח] אומרים "איזה חמוד, איזה בן-אדם מוצלח, איזה יופי" – את ראת את הבסיס שלו, ואת יודעת כמה זבל יש שם. אז איך כאילו תרצי להיות בחברת גברים? אז מערכות יחסים זה משהו שהוא לא קיים אצלי. גם אם הוא קיים, הן מבוססות על סקס, שזה בעצם מתחבר למקום הזה שאת מרגישה שזה מה שאת שווה וזה מה שיש לך לתת... אני לא מאמינה באנשים. אני לא מאמינה באנשים... אני לא יודעת איך להסתדר עם נשים. אני רגילה להסתדר עם גברים – את באה עם מחשוף ומכרכרים סביבך, את לא צריכה לעשות יותר מדי. אז אני לא רגילה לסביבה נשית. אז זה דברים שעדיין אני לומדת איך להסתדר בחברה. זה דברים שאני ממש עדיין לומדת כאילו... (ש', בת 30)

ההערכה העצמית הנמוכה על כל היבטיה – הדימוי העצמי הנמוך, חוסר האמון בעצמן, חוסר הביטחון וחוסר האמון באנשים – מהווה אצלן תחושה תמידיית וקבועה, תחושה שאינה מוגבלת בזמן (Tomura, 2011). חלק מהמרואיינות שיצאו ממעגל הזנות משתפות כי ההערכה העצמית הנמוכה נמצאת שם תמיד, גם לאחר תהליכי שיקום או לימודים – אותה תחושה פנימית שהן לא יצליחו להגיע לרמה שבה הן ירגישו טובות מספיק וכמו אנשים אחרים. אחת המרואיינות, שיצאה ממעגל הזנות לפני יותר מעשור, תיארה: "את אף-פעם לא יכולה להגיע לאיזשהו רמה, גם אם תלמדי, גם אם תעשי, תשקמי וזה... יש תמיד איזשהו תחושה כזאת בפנים שאת לא מספיק טובה. את לא כמו כולם" (ר', בת 38).

הפנמת התווית השלילית, היוצרת אצל הנשים בזנות הערכה עצמית נמוכה, מלווה רגשות ותחושות עמוקים וחזקים המשפיעים עליהן מאוד (Farley, 2004a). מדובר ברגשות של בושה, כאב נפשי, פחד, מצוקה, חרדה ולחץ, כמו-גם בתחושות של לכלוך פנימי, שינוי פנימי ואף מוות פנימי, שהן מאמינות כי ילוו אותן כל חייהן.

רגשות ותחושות שליליים

הכאב הנפשי... בושה שאני זונה. (מ', בת 38)

הרגשות העמוקים והחזקים של הנשים בזנות ביחס לעצמן נובעים בעיקר מהתפיסות ומהסטריאוטיפים של אנשים אחרים ביחס אליהן (Farley, 2004a; Fick, 2005). רגש מרכזי שעולה אצל נשים בזנות הוא הבושה, הקשורה לדימוין השלילי מבחינת המוסר החברתי. הבושה לובשת צורות רבות, המתחלקות לבושה מבחינת הנורמות והעמדות שלהן עצמן כנשים ולבושה מבחינת ההתנהגות והעמדות של החברה (Månsson & Hedin, 1999). חלק מהמרואינות ציינו את הבושה שלהן כנשים בזנות. הבושה שהן נשים בזנות מעוררת בהן בחילה. אחת המרואינות תיארה כי היא מרגישה "את הגועל-נפש, את הבושה. בושה שאני זונה" (מ', בת 38). הבושה שלהן בעצמן באה לידי ביטוי גם בדימוי שלהן כלפי עצמן (Wong et al., 2011). למרות התפיסה שנשים בזנות חופשיות יותר מבחינה מינית ומומחיות למין (Pheterson, 1996), המרואינות שיתפו כי הן מתביישות בעצמן, מתביישות להסתכל על גופן, מתביישות שמישהו נוגע בהן, אפילו בן-זוגן, וכי הדבר משפיע על הזוגיות שלהן, על המיניות שלהן. הן מתביישות בגוף שלהן עד כדי כך שהן אינן יכולות להסתכל על עצמן במראה. כפי שתיארה אחת המרואינות:

כמוכן גם זה משפיע על זוגיות, על מיניות. עם דימוי גוף שלך. לא יודעת, אני מרגישה... יש לזה בושה. חושבים שאולי בגלל שהייתי בזנות וראיתי הכול מהכול, אז זה צריך להתבטא בחופשיות במיטה או בחופשיות עם הבן-זוג, [אבל] לא, ההפך. יש איזו בושה כזאת שנוגעים בך, שמסתכלים עלייך, שאת אפילו רואה את עצמך אחרי מקלחת במראה... דברים כאלה. (ר', בת 38)

הבושה מבחינת ההתנהגות והעמדות מצד החברה, הכוללות תפיסות וסטריאוטיפים שליליים, באה לידי ביטוי בתגובותיהן של המרואינות על השאלה מדוע לא סיפרו על עובדת היותן נשים בזנות לאנשים בסביבתן הקרובה, כגון משפחה וחברים:

התביישתי מאוד. (ר', 38)

התביישתי, מהמשפחה. מי לא מתבייש מהמשפחה? (ד', בת 40)

זה בושה גדולה להיות זונה, מה קורה לך... בטח שזה בושה, בחייך. (ס', בת 45)

התביישתי, התביישתי, יש לי ילד גדול, אני סבתא. כי זה בושה. (ס', בת 51)

התביישתי מאוד. כי זה משהו ש... כאילו איפה יש יותר נמוך? (ר', בת 38)

אני חושבת שהבושה תישאר בושה, ואת יכולה לראות את זה במדינות שמיסדו את

הזנות. הנשים עדיין נשארות עם בושה. (ש', בת 30)

אחת המרואיינות ציינה כי מבחינה אישית היא אינה מרגישה בושה: "זה לא מבייש אותי..." (ה', בת 20). עם זאת, היא הודתה כי לא תשתף במידע שהיא אישה בזנות אלא אם כן תהיה לכך סיבה טובה: "אם זה יכול לעזור, אני אספר. בין אם זה יכול להרגיש יותר טוב, בין אם זה יכול לבסס משהו... רק אם זה רלוונטי" (ה', בת 20). עצם העובדה שהשיתוף במידע שהיא אישה בזנות תלוי מבחינתה בתועלת שהיא תפיק מכך מעידה על הבושה הגלומה בכך שהיא אישה בזנות.

נשים בזנות מפנימות את הדימוי השלילי, ובעקבות זאת מרגישות ביחס לעצמן מה שאנשים אומרים עליהן (Tomura, 2009). רגשות אלה מתוארים על-ידי המרואיינות ככאב נפשי. הן מרגישות כנשים בזנות מעצם העובדה שאחרים מגדירים אותן ככאלה, על כל המשתמע מהתווית השלילית והסטיגמטית של האישה בזנות. הפנמת התווית השלילית גורמת להן כאב נפשי. כפי שיתפה אחת המרואיינות: "זה נורא כואב, כי את... את בעצמך מגדירה את עצמך בתוך המעגל הזה, את בעצמך מגדירה את עצמך כזונה. את בעצמך מאבדת כל משמעות אחרת. אז גם כשהסביבה הקרובה שלך באה ואומרת לך את זה... קשה, קשה לבלוע" (ש', בת 30).

מרואיינת נוספת שיתפה שהמחיר של להיות אישה בזנות הוא לשאת כאב נפשי. הכאב הנפשי מבחינתה הוא להיות בזנות ללא סמים, ולהתמודד עם הרגש השלילי הכואב בגלל קבלת הדימוי השלילי: "אני רוצה להפסיק, כאילו אני מוכנה לשאת את הכאב הנפשי של העבודה בצורה של לא מסטולה, כאילו לא להיות תחת סמים כל היום" (מ', בת 38).

רגש נוסף שעלה הוא הפחד – הפחד הנובע מהיחס האלים של הלקוחות, המתייחסים אליהן באלימות פיזית מכיוון שהן נתפסות כנשים שראויות לאלימות ואשר ניתן לעשות להן הכול (Sallmann, 2010). המרואיינות ציינו את פחדן התמידי מהלקוחות, העלולים גם לעקוב אחריהן לכל מקום, משום שהן נחשבות טרף קל בגלל התווית השלילית הנוראית. אחת המרואיינות שיתפה את הפחדים בחייה השגרתיים וכיצד היא מתנהלת:

אני נזהרת, רואה פרצוף [ש] לא נראה לי – לא עולה... אני גרה עם שומר כי אני פרנואידית, אני מפחדת שקליינט סתם יכול לעקוב אחריי לדפוק לי בדלת. לא רוצה את הדברים האלה. כשאני נוהגת, כל הדרך אני מסתכלת אחורה במראות, ואם אני מרגישה שמשו לא בסדר, אני עוצרת באיזה מקום, עושה קניות וחוזרת, הולכת בדרכים שלי... (מ', בת 50)

הפנמת התווית השלילית והסטיגמטית על-ידי הנשים בזנות גורמת להן תחושה שהן מלוכלכות מבפנים (Tomura, 2011). בגלל התווית השלילית הזו, המתייגת את הנשים בזנות כמלוכלכות משום שהן שוכבות עם מספר רב של גברים וללא כל ברירה, הן חשות מלוכלכות מבחינה חיצונית ומבחינה פנימית כאחת. הדבר בא לידי ביטוי בכך שהן מתקלחות פעמים מספר ביום. לכאורה מטרתן היא לנקות את הלכלוך שדבק בהן, לטענתן, בגלל הלקוחות שנוגעים בהן, אך הן מודעות לעובדה שהתחושה היא פנימית. הן חשות שהן אינן יכולות לנקות את נפשן מבפנים, ולכן התחליף הוא ניקיון אובססיבי של הגוף. כפי שתיארה אחת המרואיינות:

את מרגישה מטונפת. זה שבע-שמונה מקלחות ביום. גם בגלל הקליינטים, וגם כי פשוט לא ידעתי איך להוציא ממני את הלכלוך. את מרגישה שהטינופת שלהם מזהמת אותך. מרגישה מלוכלכת נפשית, אבל את לא יכולה לנקות את הנפש, אז את מנקה את הגוף. (מ', בת 44)

הלכלוך הפנימי שנשים בזנות חשות נובע גם מהתפיסה שהן מוכרות את כבודן בעבור כסף בכך שהן משכירות את גופן לאינטרסים גבריים (Pheterson, 1996). המרואיינות ציינו כי גם הכסף שהן מקבלות נתפס מבחינתן כמשהו מלוכלך, לא נקי, שבא על-חשבון הגוף שלהן. מצד אחד הן רואות את הכסף שהן מקבלות כקל להשגה, אך מצד אחר הן מעדיפות להיפטר ממנו כי מבחינתן זה כסף מלוכלך. כפי שהסבירה אחת המרואיינות: **"כל הבחורות שהיו בזנות נכנסות לחובות. זה כסף שהוא כביכול מהיר. את כל הזמן עם מזומנים, ויוצא מצב שבאמת את מבזבזת, כי זה כסף מלוכלך, את רוצה להעיף אותו..." (מ', בת 44).** כאשר נשאלה מדוע לדעתה הכסף נחשב מלוכלך, היא ענתה: **"את יודעת שזה מהזנות, אז בתת-ההכרה את יודעת [ש]מבחינתך זה מלוכלך, ובגלל זה הכסף הזה היה עף. וזה לא רק אני, זה עשרות על-גבי עשרות של בחורות שהכרתי..." (מ', בת 44).**

הכסף נתפס כמלוכלך גם מכיוון שמבחינתן הן לא הרוויחו אותו בכבוד. זהו ביטוי נוסף של ההפנמה של התווית השלילית – הן נשים ללא כבוד משום שהן בזנות, ולכן הכסף הוא לא כסף שהן הרוויחו בכבוד, אלא כסף שהן מכרו את גופן בעבורו, ומבחינתן זה זלזול בגופן. כפי ששיתפה אחת המרואיינות: **"לא הרווחתי את הכסף בכבוד..." (ס', בת 51).** כאשר נשאלה אם היא חושבת שאישה בזנות אינה מרוויחה את הכסף שלה בכבוד, היא ענתה: **"לא, לא, היא לא מרוויחה את הכסף בכבוד. לא... כי היא... זה סתם... למכור את הגוף שלה. זה סתם לזלזל בגוף שלה ששווה ערך, שהוא... ש...אף-אחד לא שווה את זה" (ס', בת 51).**

הכסף שהן מרוויחות – הנתפס מבחינתן כמלוכלך, ככסף שלא הורווח בכבוד – הוגדר על-ידי חלק מהמרוויחות ככסף שאין בו ברכה. כוונתן בכך היא שאי-אפשר לחסוך ממנו, שזהו כסף שמבוזבז מהר: **”שכל הכסף שמרוויחים אי-אפשר לחסוך אותו... כסף שעף. אין ברכה בכסף הזה, אין ברכה. זה לא רק אני, גם עוד חברות שלי שהן אומרות ממש ככה... אני עושה כסף, ואני לא מצליחה לאסוף כסף, אין ברכה”** (ל', בת 33).

הפנמת התווית השלילית על-ידי נשים בזנות משפיעה עליהן באופן שלילי מאוד מבחינה רגשית (Wong et al., 2011). חלק מהמרוויחות תיארו את ההשפעה השלילית של הפנמת התווית השלילית כשינוי פנימי שחל בהן מרגע שהן נכנסו למעגל הזנות. שינוי פנימי זה מתבטא בכך שלפני שהן נכנסו לעולם הזנות הן היו נשים רגילות לתפיסתן, ואילו כיום הן רואות את עצמן באופן שונה, כלא-רגילות, כפי שהתווית מסווגת אותן. אחת המרוויחות תיארה את עצמה לפני שנכנסה למעגל הזנות במילים: **”הייתי בן-אדם רגיל”**. כאשר נשאלה אם כיום היא אינה בן-אדם רגיל, היא ענתה: **”אני רואה את עצמי אחרת. את נכנסת בן-אדם אחד, את יוצאת בן-אדם אחר”** (ל', בת 33).

השפעה שלילית נוספת היא שנשים בזנות מרגישות כי הן פגומות בתוכן פנימה (Fick, 2005). המרוויחות תיארו את הפגם הזה כעצב, כדיכאון נוראי, כאובדן שמחת-החיים, ככניסה למצבי דיכאון עמוקים שהן אינן מצליחות לצאת מהם. לפני הכניסה למעגל הזנות הייתה להן שמחת-חיים, והן הרגישו מאושרות, גילו אכפתיות לאנשים אחרים והיו מלאות אנרגיה. אחת המרוויחות שיתפה כיצד היא מרגישה כיום, ומה היא זוכרת שהרגישה בעבר, לפני שנכנסה לעולם הזנות:

אני מרגישה שמהו פגום אצלי... אני מאוד עצובה, מדוכאת רוב הזמן, לא בא לי לעשות כלום... וזה פשוט דיכאון. את ממשיכה להיות בדיכאון, את לא מצליחה לצאת מהדיכאון... אני זוכרת שהייתי בן-אדם מאוד שמח, הייתה לי המון שמחת-חיים, תמיד הייתי מחייכת, תמיד הייתי מאושרת, תמיד עזרתי לאחרים, כאילו, הייתי מאוד מלאת אנרגיה ושִׁמְחָה והכול... כן, דעכתי... (מ', בת 44)

רגש נוסף שעלה אצל המרוויחות דרך התבטאויות שונות ניתן להגדרה כ”מוות נפשי”. אחת המרוויחות ביטאה כיצד היא מרגישה מבפנים כאישה בזנות: **”בא לך למות, בא לך למות מבפנים”** (ש', בת 30). מרוויחת נוספת השתמשה אף היא באותו נוסח בתארה מה היא חשה כאשר נשאלה על-ידי קרוביה היכן היא עובדת: **”איפה את עובדת’ – בא לי למות. מה אני אגיד –**

בבית-זונות? בא לי למות... " (ד', בת 40). מרואיינת אחרת, שזוהתה על-ידי אחד מלקוחותיה, שיתפה: "הלכתי למות מבושה" (ס', בת 51). ה"מוות" שהמרואיינת מתארות הוא פנימי, ואינו בא לידי ביטוי כלפי חוץ. הן משתפות שכלפי חוץ הן נראות אחרת, עם חזות שמשדרת חוזק ועוצמה, אבל בפנים הן מרגישות מתות. המוות הנפשי מתחבר אצלן לריקנות קיצונית מאוד – ריקנות שהן אינן מבינות כל-כך למה היא קיימת, ואשר משפיעה עליהן ועל שאלת קיומן. כפי שתיארה מרואיינת באופן ברור מאוד:

יש מי שפוגשים אותי ככה [כאילו] שאני יודעת שאני אישה מאוד-מאוד מרשימה וחזקה ועוצמתית ויפה והכול, מודעת להכול... [אבל] בפנים אני מתה. מתה... זה תחושה של ריק מאוד-מאוד-מאוד-מאוד קיצוני, שבו בן-אדם מרגיש [ש]אין סיבה למה. אין לי מושג למה אני חיה היום, תכלס. זה בדיוק מה שקורה שם... זה להיות מת מהלך, זה מה שקורה שם. (ר', בת 45)

מרואיינת נוספת שיתפה כי המוות הנפשי הוא נפש אשר מתה. מבחינתה, כאשר הנפש מתה, גם הגוף מת. הזנות הורגת נפשית ופיזית. כפי שהסבירה:

הנפש שלך מתה באיזשהו שלב... הזנות היא... קטלנית. היא קטלנית פשוט, נפשית זה הורג אותך, פיזית זה הורג אותך. את לאט-לאט נגמרת, את נגמרת. (מ', בת 44)

רגש אחר המאפיין נשים בזנות הוא המצוקה הנפשית בגלל היותן בזנות (Young et al., 2000). מצוקה נפשית זו נוצרת אצלן בגלל הבושה, אשר אינה רק חוויה שלילית מבחינתן, אלא גם משקפת תחושות איום תמידי של הוצאה מן הכלל (Frederiksen, 2012). הלחץ להסתיר את זהותן כנשים בזנות (Fick, 2005) יוצר חרדה מתמדת (Tomura, 2011). הפחד והחרדה מלווים את המרואיינות לכל מקום. אחת המרואיינות סיפרה כי היא כל הזמן בפחד שמא מישהו יגלה את זהותה כאישה בזנות: "זה מאוד מפחיד הדברים האלה... שכאילו מישהו פתאום יראה אותי ויקלוט עם כאלה שלא יודעים עליי... זה מאוד מפחיד. לי זה מאוד מפחיד. אני בפחד כל הזמן" (א', בת 26). מרואיינת נוספת תיארה כיצד הגיבה כאשר אחד הלקוחות זיהה אותה בזמן שהייתה עם גבר שלא ידע על זהותה כאישה בזנות: "נלחצתי ברמות, שלרגע הוא לא יפתח את הפה, שלרגע הוא לא יגיד משהו. נלחצתי ברמות" (ס', בת 51). מרואיינת אחרת, אשר סיפרה למשפחתה על היותה אישה בזנות רק לאחר שנים ארוכות, הודתה כי בשלב מסוים היא לא יכלה

עוד להסתיר זאת בגלל תחושת החרדה התמידית שליוותה אותה כל הזמן: "אמרתי בגלל...
[ש]פחדתי, בגלל זה סיפרתי לאימא שאני זונה, לחבר שאני זונה. למה? שלא יזהו אותי ויגידו
'הנה הזונה, הנה הייתה נערת-ליווי'" (ד', בת 40).

חלק מהמרואיינות התייחסו לתחושת המצוקה הנפשית כאל פגיעה נפשית קשה ובלתי-הפיכה,
אשר שום טיפול לא יוכל לרפא. אחת המרואיינות שיתפה את מצוקתה הפנימית והשוותה אותה
לחויית השואה. מבחינתה, הפגיעה הנפשית כאישה בזנות היא כמו לעבור את השואה, והתחושה
תמיד תהיה שם לעולם: "זה פגע בי נפשית כל-כך קשה. אני לא חושבת ששום טיפול – לא
משנה כמה זמן הוא ימשך – יעזור. את פצועה מבפנים, את שרוטה מבפנים... אי-אפשר לתאר
את זה. בגלל זה אני רואה בזה שואה. זה היה שואה..." (מ', בת 44).

נשים בזנות מתארות את הרגשות הקשים והעמוקים גם כצלקות, ככתמים שאי-אפשר להסיר
(Fick, 2005). המרואיינות תיארו כי הן מרגישות מצולקות מבפנים, שכן הן מרגישות שונות
מאחרים בכל מקום שהן נמצאות בו. כפי שתיארה אחת המרואיינות: "את מרגישה מצולקת, את
מרגישה שונה מכולם בכל מקום (ש', בת 30). חלק מהמרואיינות התייחסו לצלקת הפנימית כאל
כתם בלתי-ניתן להסרה הנובע מעצם היותן נשים בזנות: "זה מכתים אותי" (מ', בת 44); "זה
איזשהו קטע בלתי-מתנקה (ר', בת 38). המרואיינות ציינו כי את הכאב הנפשי הנלווה להיותן
נשים בזנות – בין שהוא נחוה כבושה, כצלקת או ככתם – הן נושאות איתן כל יום: "זה משהו
שאני גם סוחבת אותו... אני סוחבת את זה ביומיום איתי, כל הזיכרונות, כל מה שעברתי" (ל',
בת 33). המרואיינות תיארו רגשות אלה כחקוקים בנפשן, כמותירים בהן סימן במובנים שמילים
אינן יכולות להסביר. לא משנה כמה חזקות או עוצמתיות הן יהיו, התחושה המתעוררת בהן
לנוכח העובדה שגבר נוגע בהן תמורת תשלום אינה ניתנת לתיאור במילים. אחת המרואיינות
ניסתה להסביר את השפעתו העוצמתית והתמידית של הכאב הנפשי על חייה:

יש משהו בחוויה שנצרבת בבן-אדם, שהיא כל-כך עוצמתית וחזקה שמילים, מלל
לא מספיק להסביר את זה, וזה לא משנה כמה כריזמטית ו...משפיעה אני אהיה.
אני חושבת שחשוב שתנסו להבין... הקטע הזה שבו גבר נוגע בי בעד כסף, המשהו
הזה שקורה שם... אני לא יכולה להסביר את זה במילים. אני לא יכולה. (ר', בת

(45)

עדות נוספת לרגשות הללו כדבר תמידי שאי-אפשר לרפא או להעלים מצויה בדבריה של מרואיינת אחרת, שתיארה את הרגשות כפצע נצחי, כטראומה נוראה שחמורה אף יותר מהמשקעים הקשים הנותרים אצל ילדים שעברו התעללות, אם פיזית ואם מינית:

אני חושבת שאי-אפשר להיפטר מהתחושה הזאת. אני לא חושבת שזה נעלם. אני חושבת שגם בגיל שבעים אני אזכור את התקופה הזאת ו... זה פשוט יכרסם בי... זה באמת פגיעה נוראית. זה פצע, זה טראומה, זה משהו... זה כמו אלימות, סוג של אלימות. כי כשנניח מתעללים בילד, בין אם זה משהו ניצול מיני ובין אם זה התעללות שהיא מכות, אני חושבת שזה אותו דבר. אני חושבת שאפילו לפעמים מכות זה פחות גרוע. (מ', בת 44)

ההערכה העצמית הנמוכה והרגשות השליליים והעמוקים – אשר יהיו שם תמיד מבחינתן של הנשים בזנות בגלל התווית השלילית והסטיגמטית שהן הפנימו – הינם עוצמתיים, ומשליכים על יחסן של הנשים לעצמן (Månsson & Hedin, 1999), המתאפיין בשיפוט, בהאשמה, בשנאה, בכעס ובסלידה עצמיים.

יחס שלילי לעצמן

מאוד קשה להתחיל לאהוב את עצמך אחרי שאת יודעת שאת היית בזנות... (ר', בת 38)

נשים בזנות שופטות את עצמן הן בגלל התווית השלילית והסטיגמטית מצד החברה והן בגלל מה שהן חושבות על עצמן מתוך ההפנמה של אותה תווית (Fick, 2005). המרואיינות ציינו כי הן חשות שהן "כלום", שום דבר, מפני שהן שוכבות עם גברים שונים שברוב המקרים הן סולדות מהם, וזאת בתמורה לכסף המשמש לאוכל ולתשלום חשבונות. אחת המרואיינות תיארה זאת כך:

זו התחושה, את מרגישה כל-כך כלום, את למטה, עצם זה שהייתי צריכה לשכב עם אנשים שברוב המקרים לא מושכים אותי ואפילו דוחים אותי. הייתי צריכה לשכב עם אנשים בשביל כסף, כדי שיהיה לי מה לאכול ואיך לשלם שכירות וחשבונות... (מ', בת 44)

כחלק מהשיפוט העצמי נשים בזנות מאשימות את עצמן על כך שהן מוכרות את גופן (Farley et al., 1998; Fick, 2005). המרואיינות ציינו כי הן מרגישות שהבעלות על גופן נשללה מהן. מבחינתן זה שעבוד למכור את גופן לגברים זרים. מתוך כך הן כועסות על עצמן, מכיוון שהמחיר

העצום שהן משלמות – בדמות אובדן הערך היקר של גופן – "לא שווה את זה". אחת המרואיינות שיתפה מדוע היא כועסת על עצמה :

בטח שאני כועסת על עצמי... זה סתם... למכור את הגוף. זה סתם לזלזל בגוף ששווה ערך... אף אחד לא שווה את זה. שאישה תמכור את הגוף שלה... לא להיות משועבדת... לא למכור את הגוף שלי ל...גבר זר... ל...מישהו שאני לא מכירה בכלל, להיכנס איתו למיטה. (ס', בת 51)

הכעס העצמי אצל המרואיינות נובע גם מהרגשתן שהן מוכרות את עצמן בזול – במחיר שכל אחד יכול להרשות לעצמו: **"כל אחד יכול לקנות... ולך יש מחיר, מחיר זול, שאת זולה, מוכרת את עצמך בזול" (ר', בת 38)**. מרואיינות שיצאו ממעגל הזנות כועסות על עצמן על כך שהן היו בזנות וחוו דברים איומים, מצבים בלתי-נסבלים, ובעבור לא-כלום. הן מרגישות שהן חוו את כל הסבל שבחיי הזנות לחינם, מכיוון שחייקן אינם טובים. כפי ששיתפה אחת המרואיינות :

זה כל-כך מטומטם כי זה תחושה של סתם הייתי בזנות ולא יצא מזה שום דבר. זה פיגור, זה אחד הדברים שהכי מתסכלים אותי. גם ככה התלכלכתי, סבלתי, עברתי גיהינום, לפחות אם הייתי יכולה להגיד [ש]עכשיו אני חיה טוב. ולא, אני לא חיה טוב, זה נורא, זה פשוט נורא מתסכל. (מ', בת 44)

ההאשמה העצמית והכעס העצמי של הנשים בזנות מובילים לבוז כלפי עצמן, היוצר שנאה עצמית של הנשים וחוסר כבוד ארוך-טווח שלהן כלפי עצמן וגופן (Coy, 2009; Farley et al., 1998). חלק מהמרואיינות הדגישו כי הן שונאות את עצמן: **"את שונאת את עצמך כל-כך" (מ', בת 44)**. חלקן ציינו כי מכיוון שהן שונאות את עצמן, הן דוחות את עצמן ואינן מקבלות את עצמן כנשים. כל זאת משום שהן מכרו את גופן בעבור סכום זעום של כסף. מרואיינות שיצאו ממעגל הזנות מסבירות את הקושי הרב לאהוב את עצמן מחדש, מכיוון שהן זוכרות את מה שהן עשו בזנות, אף מעבר למכירת גופן. כפי שתיארה אחת המרואיינות :

בסופו של דבר את שונאת את עצמך וזהו. ושם זה נשאר כזה, את שונאת את עצמך. את דוחה את עצמך הרבה פעמים. מאוד קשה בעצמך לקבל את עצמך. הגוף שלי היה שייך לכל אחד שמשלם 200 שקל, 100 שקל. ואת אומרת... את זה לעצמך. מאוד קשה להתחיל לאהוב את עצמך אחרי שאת יודעת שאת היית בזנות ועשית דברים... מאוד קשה (ר', בת 38)

נשים בזנות חסות חוסר כבוד ואף סלידה פיזית כלפי גופן כתוצאה מהשנאה העצמית שלהן ומההתקפות הפיזיות המתמשכות שהן חשופות להן (Coy, 2009). חלק מהמרואיינות תיארו כי הן חשות שהגוף שלהן אינו שייך להן, וכי הן מתייחסות אליו כאל מעין חפץ – חפץ שכל אחד יכול להשתמש בו. הן ציינו כי לא אכפת להן מגופן, וכי הוא אינו נחשב על-ידיהן כמשהו שהוא שווה-ערך. כך תיארה אחת המרואיינות את התייחסותה לגופה:

הגוף שלי כל-כך... משהו שלא אכפת לי ממנו שאין לי בעיה לתת, למסור למישהו אחר שישתמש בו. פשוט איזשהו חפץ, אז לא אכפת לי. כן, זה איזשהו חפץ שאת יכולה לתת לאנשים להשתמש בו... ולכן זה היה שווה את זה, כי זה כאילו מבחינתי זה בסדר, זה כלום, זה לא נחשב... יש אנשים ש"גופי הוא שלי, והוא מקדש". אני לא, אני ההפך מזה כאילו, אין לי שום חיבה לגוף שלי... (ה', בת 20)

לנשים בזנות יש נטייה לפגיעה עצמית, לגרימת נזק לעצמן (Coy, 2009). חלק מהמרואיינות תיארו את הפגיעה העצמית כהרס עצמי שבמסגרתו גם אם הן מנסות להגיע למטרה כלשהי, או כבר החלו בתהליך לקראת הגשמתה, הן חוזרות תמיד אחורה אל המצב הגרוע שבו היו, בגלל ההערכה העצמית הנמוכה והחשש מכישלון. כך הסבירה אחת המרואיינות את העובדה שהיא לא מימשה את החלטתה ללכת ללמוד על-מנת לצאת ממעגל הזנות: **"אני יודעת שיש לי נטייה להרוס דברים, בגלל הערכה עצמית המאוד-מאוד-נמוכה, ואני חוששת להיכשל בדברים" (מ', בת 44).**

נשים בזנות נוטות לפגוע בעצמן או לגרום לעצמן נזק באמצעות התנהגויות הרסניות, כגון שימוש בסמים והידרדרות גופנית (Coy, 2009). חלק מהמרואיינות הודו בשימוש מופרז בסמים ובאלכוהול, עד כדי אובדן חושים. התנהגות הרסנית זו, ללא שליטה בגופן ובכמות הסמים והאלכוהול שהן מחדירות לתוכן, עלולה לסכן את חייהן. אחת המרואיינות שיתפה לגבי הסמים והאלכוהול ומדוע התחילה להשתמש:

אז החלטתי שיאללה, אני הולכת ומתמסטלת תחת, אבל תחת, ואני הולכת למכון. בדיוק מה שהיה. מה שבא ליד [ב]אותו לילה... (ש', בת 30)

חלק מהמרואיינות הודו כי הכניסה לעולם הזנות הקצינה את השימוש שלהן בסמים – הן מבחינת הכמויות והן מבחינת המעבר לשימוש בסמים קשים. חלקן הודו כי השימוש בסמים היה הדרך שלהן לבטל את עצמן. השימוש בסמים כהתנהגות הרסנית קיצונית שנועדה להתמודד עם

החיים בזנות מצביע על הקושי העצום שלהן. אחת המרואיינות שיתפה בנוגע להתמודדות האישית שלה עם החיים בזנות:

זה זָרם להכי קיצוניות שיכָל להיות כאילו... זה כבר לא היה הרפיה, זה היה סקס מלא. זה היה סקס בלי קונדומים... הייתי שותה כמו מטורפת, עושה סמים... זה התחיל מסמים, אפילו מאוד קשים... הייתה לי סקרנות לעשות הכול – אם זה אקסטות, אם זה בסטים, אם זה... קריסטל. כל דבר שהיה רציתי לנסות... היה לי מאוד קשה להתמודד, קשה מאוד מאוד מאוד (עוצמת עיניים בחזקה), והסמים היו דרך למחוק את עצמי. (מ', בת 38)

פגיעה עצמית הינה תמה חזקה ביחסן של נשים בזנות אל גופן, והיא מתקשרת לחוויה של התעללות מינית (Coy, 2009). חלק מהמרואיינות מודעות לכך שהן פוגעות בעצמן בעצם העובדה שהן מזמנות לעצמן סיטואציות עם גברים אלימים ומאפשרות להם בכך לפגוע בהן פיזית. הן מודעות לכך שהדבר קשור למקום שבו הן נמצאות, שאינו חיובי מבחינתן, ואף מגדירות זאת כפגיעה עצמית. חלקן רואות את ההתנהגות הזו כמבחן של גבולות הכאב שהן מסוגלות לעבור. הן מבינות שהסיטואציה הזו אינה מתיישבת עם ההיגיון והשכל הישר, אבל הן רואות זאת כשליטה שלהן על עצמן – שליטה עד אשר באופן פיזי ממש הן מתעלפות ומאבדות את ההכרה, עד כדי סכנת חיים ממשית. אחת המרואיינות תיארה חוויה אישית קיצונית של פגיעה עצמית שחוותה:

**את מזהה את הגברים האלה... שקשה להם והם מחפשים... היה מישהו שהיה לו נורא חרא בחיים שלו, עם אשתו ועם הילדים שלו, והוא שנא אותם – גם את הילדים שלו וגם את אשתו. ואז פשוט נתתי לו פורקן כזה. זה היה מקום לא-חיובי שלי מול עצמי. בסופו של דבר זו פגיעה עצמית, אז את באמת נפגעת, את יודעת. פשוט כזה להלקות את עצמי, משהו כזה... אני נורא חיפשתי שליטה. זו הייתה הדרך שלי לתפוס שליטה, א...אם כמה שזה נשמע אבסורדי. זה היה שליטה על עצמי. כאילו שליטה כזה כנגד עצמי, לראות עד כמה את יכולה להמשיך לסבול בלי לזוז, בלי כלום. אני כאילו ראיתי את העולם כמו דרך איזו שמשה נורא-נורא עבה ומאובקת, ושם היה לי את הנקודות האלה של הכאב הטהור הזה, עד שאת כבר...
אשכרה לא מצליחה לראות כלום. (ה', בת 20)**

לסיכום, תפיסתן העצמית הנמוכה של הנשים בזנות באה לידי ביטוי בהערכה עצמית נמוכה, בדימוי עצמי נמוך, בחוסר ביטחון בעצמן ובחוסר אמון בעצמן ובאנשים סביבן. לכל אלה מתלווים

רגשות ותחושות שליליים עמוקים, הגורמים למצוקה נפשית, אשר מתבטאת בחרדה ובלחץ תמידיים, ואף מוליכה לפגיעה בגופן ובעצמן. על רקע זה נשים בזנות מפתחות אסטרטגיות התמודדות שונות.

אסטרטגיות התמודדות

על רקע תפיסותיהן בנוגע ליחסם של החברה, הסביבה הקרובה והממסד אליהן, ולנוכח תפיסתן ויחסן שלהן בנוגע לעצמן, נשים בזנות משתמשות באסטרטגיות התמודדות שונות על-מנת להתנהל עם התווית השלילית והסטיגמטית האופפת אותן (Fick, 2005). אסטרטגיות אלה כוללות, בין היתר, הסתרה, שקרים לאחרים ולעצמן, התייחסות שולית לאירועים אלימים, שימוש בסמים ובאלכוהול, ודיסוציאציה.

הסתרה

אני מסתירה. (מ', בת 50)

זהות תעסוקתית מהווה חלק גדול מחייהם של אנשים, ועולה כעניין שבשגרה כמעט בכל שיחה חברתית (Tomura, 2011). נשים בזנות מסתירות את זהותן התעסוקתית (Fick, 2005; Tomura, 2011). המרואיינות העידו כי הן מסתירות את זהותן כנשים בזנות בגלל התפיסות השליליות והסטריאוטיפים השליליים המביישים, אשר יש להם השלכות קשות וחמורות. הן מדגישות כי איש כמעט אינו יודע על היותן נשים בזנות, אפילו לא בני משפחתן או חברים קרובים: "קודם כול יש המון-המון הסתרה. לא מדברים על זה בגלוי, כאילו זה לא משהו שמישהי תבוא ותגיד בראש מורם 'אני זונה'. רוב הסיכויים שהמשפחה לא תדע, או אפילו כאילו החברים הקרובים כמעט ולא ידעו" (מ', בת 38). ההסתרה, גם אם לא נאמרה בראיונות במפורש, באה לידי ביטוי בתגובותיהן על השאלה אם הן סיפרו את עובדת היותן נשים בזנות לסביבתן הקרובה, כגון משפחה וחברים:

לא רוצה להגיד את זה, לא רוצה לספר את זה. (מ', בת 50)

לא, לא, לא, לא סיפרתי לאף אחד. (ס', בת 51)

לא, אוי ואבוי, מה קרה לך. אם דוד שלי ידע, אם מישהו ידע, מה קורה לך. (ס', בת

(45)

לא, הם לא ידעו, ממש לא. (ה', בת 20)

אחת המרואיינות שנשאלה אם היא תשתף את חברותיה בנוגע להיותה אישה בזנות אמרה באופן נחרץ: **"אין סיכוי" (ש', בת 30).**

ההסתרה משמשת לגבי הנשים בזנות אסטרטגיה להתמודדות עם התפיסות והסטריאוטיפים השליליים, אשר יש להם השלכות קשות על חייהן (Tomura, 2011). הסתרת זהותן כנשים בזנות מאלצת אותן להתמודד יום-יום בדרכים שונות על-מנת שזהותן לא תיחשף. הן בוררות בקפידה את מי הן משתפות במידע על זהותן, ועושות זאת רק עם אלה שנתפסים בעיניהן כאנשים אוהדים ומבינים, אף שהן מבינות כי גם את אלה הן מעמידות בדרך-כלל במצב של הלם ראשוני, וכי לעיתים נדרש לאנשים זמן כדי להתרגל לרעיון (Tomura, 2011). המרואיינות ציינו את הסיכון שעל-פיו הן מחליטות מי יהיה ידיד או חבר שאותו הן יכולות לשתף. אנשים שייחשבו על-ידיהן חברים טובים הוגדרו כאנשים חושבים, במובן זה שהם לא יגיבו באופן אימפולסיבי גם אם המידע עליהן יעורר בהם דחייה, אלא יחשבו לפני שיגיבו באופן קיצוני ומעליב. כך תיארה אחת המרואיינות את האופן שבו היא בוררת את ידידיה:

אנשים שקרובים אליי עוברים סינון, אוקיי? כאילו, מה זה עוברים סינון? אנשים שאני אחשיב כידידים הם מלכתחילה אנשים שהם אנשים חושבים. גם אם זה יגעיל אותם וזה, אז הם יֵשבו לחשוב על זה. הם לא... הם לא יגידו "איכס, מה זה, זה לא מקובל חברתית" וכל מיני כאלה. (ה', בת 20)

חלק מהמרואיינות הדגישו כי הן אינן משתפות אנשים חדשים שנכנסים לחייהן בדבר היותן נשים בזנות, וזאת מתוך בחירה שלהן ולנוכח ניסיון העבר שלהן עם תגובות חברתיות שליליות. לדעתן, זה לא עניינו של איש לדעת שהן נשים בזנות. הן רואות זאת כפצע שלהן, כטראומה שלהן, שהן מעדיפות לשמור לעצמן. אחת המרואיינות שיתפה מה עמדתה לגבי הסתרת זהותה כאישה בזנות:

אני מספרת למי שקרוב אליי, ואני בוחרת למי לספר. זה בחירה. אני עשיתי החלטה שאנשים חדשים שנכנסים לי לחיים לא צריכים לדעת. אנשים סתם – לא, הם לא יֵדעו. הם לא צריכים לדעת, זה לא עניינם. אני חושבת שזה פצע שלי, זה טראומות שלי, אני שומרת את הדברים האלה... (מ', בת 44)

חלק מהמרואיינות חילקו את האנשים שבקרבתן לשתי קבוצות: אלה שאינם יודעים כי הן נשים בזנות, מה שמאפשר להן ללכת איתם למקומות ציבוריים פומביים; ואלה שיודעים כי הן נשים בזנות, שאיתם הן יֵצאו רק לבתי-קפה סולידיים, למקומות שבהם הן מרגישות מאוימות

פחות מחשיפה. אחת המרואיינות סיפרה כיצד היא מתנהלת אל מול אנשים שיודעים על זהותה ואל מול אלה שאינם יודעים :

אני לא יוצאת לבלות בחיים [למקומות ציבוריים המוניים] עם מישהו [שיודע עליי]... לא יוצאת, אין חיה כזאת. כאילו, אם הוא יודע עליי, אני יוצאת איתו לבד לקפה... לאכול משהו, אם הוא יודע עליי. אבל לא לצאת למועדון, שכאילו אנשים מכירים אותי ויודעים שאני יוצאת ומבלה וכאלה (א', בת 26)

החשש מהחשיפה וחשיבותה של ההסתרה מבחינת הנשים בזנות מאלצות אותן להיות כל העת בכוננות ולגלות ערנות מתמדת (Tomura, 2011). המרואיינות ציינו כי על-מנת להבטיח שהן לא יחשפו את עצמן, הן צריכות להיות דרוכות וערניות לכל התרחשות סביבן. קיים קושי נוראי לשמור בסוד את עובדת היותן נשים בזנות, מכיוון שבכל רגע מישהו עלול לזהות אותן ולחשוף את זהותן – דבר העלול לפגוע במיוחד במקרים שבהם האדם שהן מסתובבות איתו אינו יודע על זהותן כנשים בזנות. אחת המרואיינות סיפרה כיצד התמודדה במקרה שבו זיהה אותה לקוח, ומה חשבה באותו רגע :

היה מקרה כזה שמישהו היה איתי, והוא זיהה אותי. ואני סימנתי לו ככה עם העיניים (פותחת את העיניים) שלא ידבר... הייתי עם גבר שנורא רציתי, שמאוד רציתי, ולא רציתי שהוא ידע שעסקתי בזה. אז סימנתי לו ככה שכאילו לא מכירים. (ס', בת 51)

חלק מהמרואיינות ציינו כי בצד הדריכות והכוננות המתמדת הן משתמשות גם בטכניקות של הסתרת הפנים או בריחה במקרים שבהם קיים חשש לחשיפת זהותן כנשים בזנות. אחת המרואיינות סיפרה: **"פתאום אני רואה מישהו שנראה לי שאני מכירה אותו – אני מסתירה את השיער או רצה לכיוון אחר" (א', בת 26)**. מרואיינת נוספת תיארה באופן דומה כיצד בכוננותה להתנהל במקרים שבהם משפחתה תהיה נוכחת והיא תראה מישהו שעלול לזהותה כאישה בזנות: **"אם אני אהיה עם ההורים שלי, עם אחותי, עם אחי, אז אני פשוט אתחמק, אני אמנע מלפגוש את האנשים האלה, אני אלך לשירותים, כל מיני דברים כאלה" (ה', בת 20)**.

ההסתרה נהפכה אצל נשים בזנות לטבע שני. הן חשות כי חייהן מפוצלים לשניים – הן חיות חיים כפולים (Tomura, 2011). המרואיינות ציינו כי הן מתחפשות על-מנת שלא יזהו אותן, כך שבלילה הן לבושות בצורה נועזת וחשופה ושמות פאה, ואילו ביום הן מתלבשות באופן צנוע יותר, כגון ג'ינס וטי-שירט. אחת המרואיינות הדגישה את הניגוד בחוויה האישית שלה בין הלילה ליום :

”אני מסתירה... בגלל זה אני גם מתחפשת כל החיים שלי. אני שמה פאה כל החיים שלי. מתחפשת... מפצלת את עצמי בין היום ללילה, בואי נגיד. ביום אני ככה מתלבשת, ביום אני מאוד צנועה, בערב אני כמו זונה” (מ’, בת 50).

נשים בזנות ציינו כי הצורך שלהן בהסתרה מונע אותן מלהשתתף בפעילות ציבורית, מפאת החשש הכרוך בחשיפה יתרה, היוצרת חרדה מפני גילוי עובדת היותן נשים בזנות. עקב החשש והחרדה הן בְּרִירָנוּת מאוד בבחירת האנשים שיהיו שותפים לסודן (Tomura, 2011). המרואיינות ציינו את רצונן להיות פעילות אקטיביסטיות בארגונים שונים, בעיקר כאלה הקשורים לזנות, אך החשש מהחשיפה מונע אותן מלעשות זאת, מכיוון שהן אינן מעוניינות שהציבור הרחב יתייג אותן בפומבי לא רק כנשים בזנות, אלא אפילו כנשים המקושרות לזנות. לכן הן נאלצות להיות זהירות ובְּרִירָנוּת, על-מנת לא להיחשף. כפי שתיארה אחת המרואיינות:

בגלל שאני מאוד פמיניסטית, ובגלל שאני מאוד רוצה, את יודעת, יותר, באיזשהו שלב, יותר להכניס מודעות, מעבר לראיונות. הבעיה [היא] שאני לא רוצה להיחשף בישראל, אז זה קצת עוצר אותי. אני לא רוצה שהציבור הרחב ידע את השם שלי, שאני מקושרת לזנות. (מ’, בת 44)

נשים בזנות משקיעות מאמץ קפדני על-מנת להסתיר ממשפחתן את עובדת היותן בזנות. הן עושות זאת מסיבות שונות. חלקן מסתירות זאת על-מנת להגן על המשפחה מפני הכאב והבושה האופפים את דימויה של האישה בזנות כתוצאה מהתפיסה החברתית השלילית מאוד לגבי קיום יחסי מין תמורת כסף (Tomura, 2011). המרואיינות שיתפו כי הן מסתירות מבני משפחתן את העובדה שהן נשים בזנות על-מנת למנוע מהם את הכאב הנפשי והבושה הכרוכים בתווית השלילית והסטיגמטית, הדבקה לא רק בנשים עצמן, אלא גם במשפחתן. החשש מלהכאיב לאחרים החשובים להן מניא אותן מלשתף את סודן, ויוצר אף ניתוק בקשרים המשפחתיים. אחת המרואיינות שיתפה מדוע לא סיפרה לאמה:

כי זה משהו ש... כאילו איפה יש יותר נמוך? גם להכאיב לאימא להגיד ילדה שלך זונה... אני גם הייתי על הקצה, היה בא לי לספר, אבל לא רציתי להכאיב לה... ככה היא לפחות לא תדע כלום, כאילו. ואמרתי לעצמי אני אפסיק להתקשר אליה, זה יותר טוב מלגלות כל מה שקרה לי – שאני נרקומנית ושאני זונה. מה אני אגיד לה? מה אני אגיד לה? והפסקתי להתקשר. (ר’, בת 38)

חלק מהמרואיינות שיתפו כי הן מסתירות את עובדת היותן נשים בזנות גם בתוך מערכות היחסים הזוגיות שלהן, שכן ברור להן כי הידיעה שהן בזנות תפגע מאוד בבני-הזוג. חלקן שיתפו כי גם במקרים שבהם נודע הדבר לבני-הזוג לא באופן ישיר, אלא בצורה עקיפה, הידיעה על כך גרמה לבני-הזוג תחושה רעה, ואף השפיעה על מערכת היחסים. אחת המרואיינות שיתפה כיצד הידיעה שהיא אישה בזנות הגיעה לבת-זוגה, וכיצד מערכת היחסים שלהן מתנהלת בעקבות זאת:

לא יצא לי לדבר איתה [עם בת-הזוג שלה] על זה. לא יצא לי לספר לה שום דבר לעומק או משהו כזה... אני נורא בזהירות עם היחסים מולה כי... אין לי עניין לפגוע בה... היא שמעה אותי, אני סהרורית... וזה אומר שגם יוצא לי ללכת מתוך שינה, אבל גם חלומות שאני חולמת אז את יכולה לשמוע אותי מדברת תוך כדי, עושה דברים תוך כדי. אז היא כאילו שמעה אותי חולמת על כל מיני דברים, וזה נורא, כאילו היה לה רע כי כשישנו ביחד ו... היא כאילו קלטה מה חלמתי עליו, וזה ממש עשה לה ממש-ממש רע כאילו... היא כזה אמרה "חלמת על ככה וככה", והייתה ממש ברע כל פעם שזה קרה. התרחקתי, כאילו דאגתי לא לישון לידה בזמנים מסוימים. (ה', בת 20)

לנשים בזנות יש חשש רב מהבושה הגדולה העלולה לפגוע במשפחתן מבחינת המוניטין החברתי (Wong et al., 2011). אחת המרואיינות ציינה את הבושה הגדולה העלולה לפגוע חברתית במשפחתה, מכיוון שהיא דמות ידועה וקל לזהותה: "אני לא יכולה להגיע לאזורים של המלונות לעשירות, כי אני דמות מוכרת. עכשיו, אם מישהו היה עובר, אני מאוד מוכרת, וזה המשפחה שלי... זה בושה גדולה להיות זונה, מה קורה לך." (ס', בת 45).

המרואיינות העלו גם את החשש מהמחשבות שיעברו לקרוביהן בראש ברגע שייודע להן דבר היותן נשים בזנות, ותהו על מה הם יחשבו מאותו רגע, ואם הם ינסו לתאר לעצמם סיטואציות שונות שהן חוות. המרואיינות מודעות לכך שמחשבות אלה אינן פשוטות כלל ועיקר, בוודאי לא לאימהות שחושבות על בנותיהן ועל מה שהן עוברות בזנות. אחת המרואיינות סיפרה מדוע היא מסתירה מאמה את עובדת היותה בזנות:

היא הייתה מגיבה ממש לא טוב. לא יודעת אם היא לא הייתה מגיעה למצב של התקפת לב אם הייתה שומעת שאני עשיתי את זה, שעברתי את הדבר הזה בעצם. אני מפחדת מהתגובה. כי אימא שלי תגייד "מה?"... תתאר את זה לעצמה כאילו בראש "מה? איך זה?"... זה לא קל לאימא לדעת דבר כזה. (ל', בת 33)

נשים בזנות שהן אימהות מסתירות את טיב עיסוקן גם מכיוון שהן רוצות להגן על ילדיהן, שלא ייפגעו מהתווית השלילית של ילדים שאמם היא אישה מלוכלכת, מגעילה ודוחה שמוכרת את גופה תמורת כסף (Tomura, 2011). המרואיינות חושבות שילדיהם אינם צריכים לדעת שהן נשים בזנות, מפני שהם עלולים להרגיש זולים ולא-שווים בגלל התווית השלילית והסטיגמטית שאמם נושאת עימה. אחת המרואיינות תיארה את עמדתה בנוגע לשיתוף ילדתה בדבר עברה בזנות, ואיך בתה תרגיש לדעתה אחרי שתדע:

**אני חושבת [ש]ילדה לא צריכה לדעת דברים האלה. אולי כשתהיה גדולה...
כשתהיה בעצמה אימא, שזה לא ישפיע על ה"פסיכיקה" שלה. כי היא יכולה
להרגיש את עצמה גם כן זולה ולא-שווה, ו"אני בת של זונה" וכל הדברים כאלה,
אז היא לא צריכה לדעת את זה בגלל זה. (ר', בת 38)**

עצם ההסתרה מונעת מהילדים גם כאב נפשי שהמרואיינות מבקשות למנוע מהם. מדובר בכאב נפשי מייסר, שעלול להטיל עליהם עומס נפשי כבד, ולכן עדיף לדעתן לא לספר לילדים ולא לאלצם להתמודד עם הידיעה שהן נשים בזנות. אחת המרואיינות, שיצאה ממעגל הזנות לפני כחצי שנה, מספרת מה בתה הגדולה תרגיש, לדעתה, ביום שבו היא תספר לה:

**אני חושבת שביום שאני אספר לה נורא יהיה לה כואב, כאילו "מה אימא שלי
עשתה בשבילי?", כאילו "מכרה את הגוף, נכנסה עם כל-כך הרבה גברים
בשבילי". היא תקבל את זה ממש... אני חושבת שהיא תעריך אותי יותר גם... מצד
אחד, זה יעשה לה בלגן בראש נוראי, זה יעשה לה כאב. יכול להיות שאני גם לא
אספר אם לא יהיה צורך. אז למה להעמיס עליה? גם ככה אני עמוסה עם זה, אז לא
צריך, אני חושבת. (ל', בת 33)**

המרואיינות ציינו את דאגתן מההשלכות של התווית השלילית והכאב הנפשי על ילדיהן, ואת חששן הרב שהם עלולים לפתח בעיות נפשיות עד כדי סכנת התאבדות. כפי שהתבטאה אחת המרואיינות, שיצאה מעולם הזנות כבר לפני יותר מעשרים שנה: **"אם הבת שלי יודעת על זה, נראה לי היא תתאבד בעצמה רק מהבושה" (ר', בת 45)**. מבחינת המרואיינות, אם כן, ההסתרה שומרת על יקיריהן מפני פגיעה שעלולה לעלות בחייהם.

לסיכום, ההסתרה היא אחת הדרכים של הנשים בזנות למנוע את חשיפתן כעוסקות בזנות. היא מתבטאת בהתנהגויות שונות של הימנעות, ובעיקר הימנעות שלהן מגילוי הסוד באמירה מילולית מפורשת והימנעות מהסתובבות עם חברים ובני משפחה במקומות ציבוריים שבהן זרים

עלולים לזהותן. להבדיל מהסתרה, שקר הוא אמירה מפורשת שאין בה אמת, והוא מהווה אסטרטגיה נוספת המשמשת נשים בזנות למניעת גילוי היותן נשים בזנות.

שקרים

כל פעם ממצאה, שקרים. (ד', בת 40)

השקר, כחלק מרכזי באינטראקציות חברתיות יומיומיות של נשים בזנות, בא לידי ביטוי בכך שהן מציגות את עצמן כעוסקות במקצועות שונים (Tomura, 2011). זאת, על-מנת להימנע מהתווית השלילית המבישה המוצמדת לנשים בזנות ומהשלכותיה החברתיות והמשפחתיות. המרואיינות דיווחו כי כאשר אנשים שאינם יודעים על דבר היותן נשים בזנות שואלים אותן לגבי עיסוקן, הן משקרות. חלקן מציגות את עצמן כעוסקות בעיסוק שהן אכן התמקצעו בו בעבר, כגון מסז' מקצועי. הן משתמשות במקצוע שרכשו בעבר על-מנת להציגו בחברה, כדי להימנע מלחשוף את זהותן כנשים בזנות ומלהיחשף להשלכות החברתיות הקשות הכרוכות בזהות זו. אחת המרואיינות, שעסקה בעבר כמסז'יסטית מקצועית, ציינה: **"לא הצגתי את עצמי בצורה כזו [כאישה בזנות] אף-פעם. פשוט: 'מה את עושה בחיים?' 'מסז'יסטית'... עד היום יש לי חברות שזה מה שהן יודעות" (מ', בת 38)**. חלק מהמרואיינות משקרות ומגדירות את עיסוקן כמשהו שנראה להן מתאים. אחת המרואיינות סיפרה כי היא מספרת שהיא בנדל"ן, משום שבאמת יש לה כמה דירות והיא מבינה בתחום: **"כשאני ביומיום, אני אומרת שאני עוסקת בנדל"ן. כי באמת יש לי – לא הרבה דירות, אבל יש לי פה ושם דירה" (מ', בת 50)**.

נשים בזנות נאלצות לשקר גם לאנשים הקרובים אליהן, כגון משפחתן, בגלל הבושה (Tomura, 2009). חלק מהמרואיינות הודו כי הן מכחישות שהן בזנות גם כאשר בני משפחתן מתעמתים איתן בעקבות שמועות ששמעו וחשד שהתעורר אצלם שהן נשים בזנות. אחת המרואיינות שיתפה לגבי חשדו של אחיה: **"אחי האמצעי שמע שמועות, והוא חושד, אבל אני מכחישה בתוקף" (ש', בת 30)**. המרואיינות מספרות כי אין להן ברירה אלא להסתיר את עובדת היותן נשים בזנות, בגלל הבושה הנוראית, ולכן הן נאלצות להמציא שקרים שהן עובדות בכל מיני עבודות. מרואיינת שיתפה מה ענתה למשפחתה כאשר נשאלה מה היא עושה למחייתה: **"אמרתי אני מנקה מדרגות... להגיד בבית-זונות אני עובדת?... איפה עובדת? במכולת אני עובדת... איזה שקרים" (ד', בת 40)**. המרואיינות ציינו כי הן נאלצות לאלתר שקרים על-גבי שקרים לאורך שנים – לגבי מקום העבודה, לגבי סכום מזומנים רב שיש בידיהם וכדומה. כך נוצרת מסכת שקרים סבוכה שהן

נאלצות לתחזק ולנהל אל מול המשפחה ששואלת שאלות. אחת המרואיינות שיתפה כיצד שיקרה לאמה:

אימא שלי לא הבינה, את יודעת. זה חלף לה כזה, כאילו, את יודעת (מחייכת).
"מאיפה יש לך כסף? מאיפה יש לה כל-כך הרבה כסף?" אני אמרתי שהייתי
עובדת במסעדה, כל הארבע שנים, אמרתי לאימא שלי שאני עובדת במסעדה. אני
עובדת בלי תלוש ו... בעל המסעדה אוהב אותי, והוא נותן לי קצת כאילו לפעמים
קצת יותר. (ל', בת 33)

חלק מהמרואיינות שיתפו את האנשים בסביבתן במידע חלקי על עבודתן, שיצר תמונה כוזבת. השימוש במידע החלקי נועד למנוע את הבושה ואת הפגיעות שעלולות להתלוות אליה, בדמות ניתוק היחסים עימן, למשל. הידיעה מה הן עושות בפועל עלולה להשליך באופן שלילי על מערכות יחסים, כגון זוגיות. אחת המרואיינות שיתפה מה בן-זוגה יודע עליה: "בהתחלה לא אמרתי לו על ההרפיות, בהתחלה בהתחלה. אמרתי לו שזה עיסוי בלי כלום. אחרי תקופה... כבר סיפרתי שיש הרפיות... נצמדתי לשקר הזה עד לפני כמעט חצי שנה" (מ', בת 38).

השימוש בשקרים מתבטא לא רק בדיבור על עיסוקן, אלא גם בחיי השגרה שלהן, בדיווח על פעילויות יומיומיות שהן עושות כביכול על-מנת לתרץ יציאות ללקוחות בזמן עבודה וכדומה. כך תיארה זאת אחת המרואיינות, שעובדת בעסק המשפחתי ויוצאת מדי פעם להפסקות: "לא, הם לא יודעים, מה פתאום. אני אומרת להם 'רגע, אני הולכת להביא כסף וחוזרת' (מחייכת)" (ס', בת 45).

הצורך בהסתרת זהותן כנשים בזנות, על-מנת לא להיפגע ממכלול ההשלכות של התווית השלילית והסטטיגמטית, מעיק עליהן מאוד. נשים בזנות חוות קושי רב בשמירה היומיומית על סודן במסגרת יחסיהן עם בני משפחה וחברים (Fick, 2005). חלק מהמרואיינות סיפרו כי קשה להן לשקר לקרוביהן במשך תקופה ארוכה. מכיוון שהן אינן יכולות להשתמש באותם שקרים לאורך זמן, הן ממציאאות שקרים על-גבי שקרים, שוב ושוב, כמעין מעגל אינסופי של שקרים. גם יודעות לגבי מה הן אינן יכולות לשקר משום שברור כי במוקדם או במאוחר יתגלה השקר. אחת המרואיינות תיארה את שקריה בהתחלה, וכיצד היא ניסתה להתמודד עם משפחתה: "בהתחלה אמרתי שזה מישהו מבוגר שאני חיה איתו. ובכל-זאת – כמה את יכולה להסתיר אותו? את מבינה? אז [אמרתי ש]נפרדתי והכרתי מישהו אחר, וככה לאט-לאט ופה ושם. עסק כבר לא יכולתי להגיד, כי רוצים לראות, את מבינה?" (מ', בת 50). חלק מהמרואיינות מעידות כי

הן אינן מסוגלות לשקר לאורך זמן, וכי לאחר תקופה מסוימת של שקרים הן נשברו וסיפרו את האמת. אחת המרואיינות סיפרה כי אמה "בהתחלה לא ידעה, אבל כן חשדה, ובאיזשהו שלב לי פשוט נמאס להסתיר" (ש', בת 30).

השקר בא לידי ביטוי גם בכך שהן משקרות כביכול גם לעצמן בניסיון להפחית את תחושת הבושה הכרוכה בתווית השלילית. הן שופטות את המציאות שלהן אחרת, ומאמינות בגרסת האמת הנוחה להן – גרסה שמתאימה יותר לסביבה החברתית – על-מנת לא להיפגע מהתווית הנוראה של אישה בזנות. חלק מהמרואיינות ציינו כי הן אינן רואות את עצמן כנשים בזנות. אישה בזנות נתפסת ומוגדרת על-ידיהן כאישה שמקבלת לקוחות כל הזמן. אחת המרואיינות הסבירה זאת על-ידי השוואה בינה לבין נשים אחרות בזנות:

אני זונה? אני לא זונה, נשמה, אני לא זונה. זונה זה זונה, אני לא זונה... זונה [זה מישהי] שתעבוד עשרים וארבע שעות בזה שלה, בעבודה. אני לא זונה, אני הולכת עושה אחד שניים בשביל הכסף – מאתיים שקל, מאה וחמישים – והולכת... (ד', בת 40)

חלק מהמרואיינות רואות את עצמן כמי שאינן נחשבות עדיין נשים בזנות מכיוון שעל-פי תפיסתן, על-מנת שמישהי תיחשב אישה בזנות, היא צריכה לעסוק בזה שנים. אחת המרואיינות טענה כי היא עוסקת בזה רק שנה, ולכן "אני לא נחשבת עוד זונה..." (ס', בת 45). הקטנת התווית השלילית באמצעות השקר העצמי באה לידי ביטוי אצל חלק מהמרואיינות בניסיונות לשכנע את עצמן כי הן עושות דברים שאינם נחשבים זנות, כגון הרפיה. כך, הן משכנעות את עצמן שהן אינן עוסקות בזנות מכיוון שאין מדובר בעבודה במכון-ליווי הכוללת חדירות וכדומה. מרואיינת שהייתה מודעת לשקר העצמי שלה הסבירה כיצד היא מסבירה לעצמה את מה שהיא עושה: "בהצטדקות, כאילו אני לא זונה כבר, אני... אני עובדת כאילו בהרפיות... אני לא עובדת במכון... כאילו זה כל הזמן הצטדקות בראש. כאילו זה לא היה קיים באמת בהכרה, בתודעה מלאה" (מ', בת 38). הקטנת התווית השלילית באמצעות השקרים העצמיים באה לידי ביטוי גם בהענקת משמעות חיובית להיותן נשים בזנות ובהצגת צדדים שנתפסים על-ידיהן כחיוביים יותר, כגון ראיית עצמן כסוג של פסיכולוג ללקוחות המגיעים אליהן. הן משכנעות את עצמן שתפקידן הוא יותר להבין את הלקוחות. כפי שאחת המרואיינות הגדירה את עצמה: "אנחנו בתור צורה של פסיכולוגיות, כאילו לוקחות את זה בקטע של פסיכולוג, להבין... עם רוב הלקוחות" (מ', בת 50). אותה מרואיינת רואה את עצמה כמספקת מעין פתרון לצורך המיני הגברי למען אלה שהם לבד או שמשעמם להם בנישואים או שמאסו באישה ובא להם להתנסות בחוויות מיניות אחרות.

מבחינתה, כך הדברים מתנהלים בעולם, זה טבע העולם: "כולם באים לחפש אותנו. אלו אנשים שבאים להתפרק, אנשים שהם בודדים, שאין להם זוגיות למשל, שהאישה שלהם לא כל-כך כבר מעניינת. אין מה לעשות, זה דרך העולם. אין מה לעשות, נכון או לא? והוא לבד, ואנחנו הפתרון" (מ', בת 50).

לסיכום, השימוש בשקרים הינו אחת הדרכים של הנשים למנוע את חשיפתן כעוסקות בזנות, והוא מתבטא בהצגת עיסוקן באופן שקרי כעיסוק נורמטיבי, כגון מסז' או נדל"ן. הן מכחישות כל קשר לזנות גם אם הן נחשדות בכך. הן מאלתרות שקרים על-גבי שקרים לאורך שנים, על-מנת להימנע מהבושה ומהפגיעות שעלולות להתלוות אליה – הן מצד החברה והן מצד המשפחה. מתוך כך הן מאמינות בגרסה הנוחה להן, ושופטות את המציאות אחרת, דבר אשר בא לידי ביטוי גם בהתייחסותן לאלומות כלפיהן.

התייחסות לאלומות

פעם סתם, מישהו... חטף אותי... (מ', בת 50)

אסטרטגיית התמודדות אחרת של נשים בזנות בהתנהלותן אל מול התווית השלילית והסטיגמטית היא התייחסות לאלומות שהן חוות כאל דבר שולי. האלימות והציפייה לה נתפסות אצלן כדבר ש"מגיע" עם הזנות (Sallmann, 2010). לגבי נשים בזנות, אלימות היא נורמה (Farley, 2004b). המרואיינות תיארו אירועים של אלימות פיזית קיצונית שהן חוות כחלק מהשגרה היומיומית של חייהן בזנות, והתייחסו לאירועים קיצוניים אלה בצורה שולית, מתוך קבלה שהחיים בזנות מלאים בסכנות מעצם טיבם, ושזה מובן מאליה שתקיפות מיניות ופיזיות הן חלק משגרת חייהן של נשים בזנות. הן מקבלות זאת כדבר לא-חשוב, לא-עיקרי, זניח ומשני בחייהן. כפי שתיארה אחת המרואיינות, כמעט כבדרך אגב: "פעם סתם, מישהו... חטף אותי... הסתכלתי על זה [במחשבה] שאין מה לעשות, [לפחות] ניצלתי..." (מ', בת 50). ההתייחסות לאלומות הקיצונית המופעלת כלפיהן כחסרת חשיבות מבחינתן באה לידי ביטוי בראיית תקיפה באגרוף כלא-רצינית. כפי שתיארה מרואיינת אחרת: "נתן לי אחד בוקס – בוקס אחול שרמוטה... לא יודעת, הוא אמר לי 'קחי ת'כסף', והוא נתן לי בוקס והלך. אני לא מתלוננת... רק נתן לי בוקס..." (ד', בת 40).

מכיוון שהן מקבלות את דימוין השלילי ותופסות את עצמן כנשים שראויות ליחס אליהם, הן מתייחסות באופן שולי לאירועים שבעיני כל אדם אחר בחברה היו נתפסים כחמורים מאוד. נוסף על כך, הן תופסות אירועים קשים וקיצוניים אלה כ"סיכונים מקצועיים", כפי שיש בכל עבודה

אחרת, וסבורות כי עליהן לנקוט פשוט "כללי בטיחות". ראייה זו מצביעה על קבלת האירועים הללו כמובנים מאליהם, אף כאשר מדובר בסכנת חיים של ממש הנשקפת להן. הן מודעות לסכנה לחייהן, ועם זאת מתייחסות לכך באדישות. הן נזהרות וחיות בפחד מתמיד, אך עדיין מקבלות זאת כחלק מחייהן. אחת המרואיינות הסבירה כיצד היא רואה את האלימות הקיצונית, וכיצד היא מתנהלת בתוך המציאות האלימה של החיים בזנות: **"תשמעי, יש דברים. בכל עבודה יש כמו תקראי לזה 'תאונת עבודה'... יש לכל אחת את הזהירות שלה... פועל בניין יחבוש לו כובע..."** (מ', בת 50).

לסיכום, התייחסותן השולית של הנשים בזנות לאלימות הפיזית כלפיהן מתבטאת בכך שהן מקבלות אותה כחלק מחייהן כנשים בזנות. הן מודעות לסכנות, שחלקן הן סכנות חיים ממשיות, ונזהרות. אך מבחינתן מדובר בעניין זניח, לא חשוב. הן חיות בפחד תמידי מפני האלימות, אך כשגרת חיים שהן מתמודדות איתה בעזרת אמצעי בריחה שונים.

בריחה

בגלל הסמים אני שורדת. (ד', בת 40)

אסטרטגיה אחרת של נשים בזנות להתמודדות עם התווית השלילית והסטיגמטית שלהן היא שימוש באמצעי בריחה, כגון אלכוהול וסמים. השימוש בסמים ובאלכוהול מאפשר לנשים בזנות לברוח מרגשות האשמה הנובעים מהתווית השלילית והסטיגמטית (Fick, 2005). הוא מהווה מבחינתן אמצעי להתמודדות עם ההיבטים השפלים של הזנות, ומאפשר להן לבטל עכבות הנוצרות בגלל המעשה הנתפס בעיניהן כמביש (Young et al., 2000). חלק מהמרואיינות הודו כי תחת השפעת האלכוהול הן מרגישות אחרת, הן אינן מתביישות. כך הסבירה אחת המרואיינות מדוע לא התביישה בזמן הפעילות בזנות: **"כשהייתי עושה את זה, לא... התביישתי, כי הייתי שותה, אלכוהול"** (ס', בת 51).

השימוש בסמים ובאלכוהול מאפשר לנשים בזנות להשתחרר מתחושות הבוז וההשפלה שהן חוות, ומקל עליהן (Brewis & Linstead, 2000). המרואיינות ציינו כי השימוש בסמים מקל עליהן את החיים בזנות, בצל התווית השלילית והסטיגמטית המייצרת אצלן רגשות שליליים קשים, המכבידים עליהן וגורמים להן לחץ תמידי. על-מנת להשתחרר מכל אלה, הן משתמשות בסמים. בעזרתם הן מרגישות משוחררות יותר, רגועות יותר ולא-לחוצות. כפי שהודתה אחת המרואיינות: **"האמת שהעישון עשה לי גם טוב בעבודה הזאת. יותר קל כזה. את באה יותר משוחררת, יותר רגועה. יותר קלילה, יותר רגועה"** (ל', בת 33).

השימוש בסמים עוזר לנשים להקהות רגשות הקשורים לזנות ולהתגבר על תחושת הדחייה שלהן מלקוחות. הוא מפחית את מעורבותן הרגשית, ומסייע להן ביצירת ריחוק רגשי מהסיטואציה המינית (סנטו וברגר, 2015). המרואיינות שיתפו בהבדלים בין תחושותיהן הפיזיות והנפשיות כאשר הן אינן משתמשות בסמים לבין תחושותיהן כאשר הן משתמשות בסמים. ללא סמים הן נגעלות מעצמן, בוכות ומגרדות את הגוף – בא להן למות. לעומת זאת, עם סמים הן אינן חשות כלום – לא את המגע ולא את הגועל; הן אינן "מזדעזעות", כפי שהן מגדירות זאת. לדבריהן, בזכות הסמים שהן התחילו לצרוך לאחר שנכנסו לעולם הזנות הן מצליחות לשרוד. השימוש בסמים גם מאפשר להן לשכוח את הלקוחות. הן אינן זוכרות עם מי הן היו ושכבו. בזכות הסמים נוצר חישכון (blackout) מוחלט בכל הקשור ללקוחות. אחת המרואיינות סיפרה מדוע התחילה עם הסמים, ומה היא חשה כאשר היא צורכת אותם:

הלכתי בהתחלה עם מישהו בלי סמים. התחלתי לבכות, ומגרדת את הידיים, "איכסה, מה שכבתי?" – רציתי למות. אז חברה שלי אמרה: "קחי אקסטה ותעשי את זה – לא תמותי"... אני לקחתי בגלל שהתחלתי זנות. לא יכולתי שהבן-אדם ייגע בי, אז לקחתי סמים. [ככה], אם הם נוגעים בי, [אני] לא מזדעזעת... כן, בגלל הסמים אני שורדת. לא קרה כלום. אני לוקחת סמים כדי לשכוח, לא לזכור אותם.
(ד', בת 40)

מעבר לסמים ולאכזוהול, אמצעי בריחה נוסף המסייע לנשים להתמודד עם התווית השלילית והבושה הוא תהליך של דיסוציאציה מהגוף (Tomura, 2011), המהווה הגנה פסיכולוגית לנשים בזנות (Coy, 2009). ניתוק המודע מתחושות, מרגשות ומזיכרונות יוצר פגיעה זמנית, קלה או חמורה, בקשר של המודע שלהן אל המציאות הפיזית או התחושתית שלהן. בדומה לסמים ולאכזוהול, מטרתו של ניתוק זה היא ליצור מצב של אובדן שליטה מוחלט, שבו הן אינן רואות את הלקוחות ואינן זוכרות אפילו איך הם נראו או עם כמה לקוחות הן שכבו. הן רק סופרות את הכסף בסוף היום, ולפי זה משערות עם כמה גברים הן שכבו. כפי שתיארה אחת המרואיינות:

**הייתי במצב של כאילו... לא באמת ראיתי את הלקוחות, אלא ראיתי את הכסף.
כאילו אחרי יום עבודה לא זכרתי בכלל מי היה אצלי, כאילו זכרתי לפי הכסף כאילו
כמה עשיתי. (מ', בת 38)**

אצל חלק מהמרואיינות הניתוק מתבטא באובדן תחושת הזמן – הן אינן חשות בזמן החולף, והאקט נתפס כמשהו קל, מהיר ובלתי-מורגש. כפי שציינה אחת המרואיינות: **”את לא מרגישה שזה קורה... הוא נכנס, יוצא, זהו – נגמר, את מבינה? וזה מה זה בקלות כאילו...”** (ס', בת 45).

לסיכום, הנשים ציינו כמה אסטרטגיות התמודדות אל מול יחסה של הסביבה – הרחוקה והקרובה כאחת: הן מסתירות את זהותן בכל דרך אפשרית, משקרות לאחרים ולעצמן, מתייחסות באופן שולי לאירועים פליליים קיצוניים שהן חוות, משתמשות בסמים ובאלכוהול כאמצעי בריחה, ומתנתקות מתחושות ומרגשות.

דיון

מטרת המחקר הייתה לאתר את הקלון החברתי במציאות חייהן של הנשים בזנות בישראל, ולבחון את טיבו, מאפייניו והשלכותיו מנקודת-מבטן, תוך התמקדות בעולמן החברתי, המשפחתי והאישי בתוך מעגל הזנות ומחוץ לו. כעולה מן הממצאים, ובהשוואה למחקרים מהספרות העולמית בנושא חוויית הנשים בזנות, מצאתי כי קיים קלון חברתי אשר אופיו כמס מכביד שאין מפלט ממנו, הפוגע בכל היבטי חייה של האישה בזנות. בפרק זה אדון בקלון חברתי זה, ובהמשכו אציג את תרומת המחקר ואציע כיווני פעולה עתידיים.

מן הממצאים עולה כי לקלון החברתי של הנשים בזנות יש השלכות חיצוניות, הנובעות מיחסם של החברה, הממסד והסביבה הקרובה כלפיהן, וכן השלכות פנימיות, המשקפות את העובדה שהנשים בזנות מפנימות את יחסה של החברה כלפיהן. אל מול השלכות אלה, החיצוניות והפנימיות, קיימות אסטרטגיות התמודדות שבעזרתן נשים בזנות מתנהלות בחיי היומיום, ואשר אף הן משפיעות עליהן חיצונית ופנימית. כל אלה יחד מייצרים להן מחסומי תמיכה פורמליים ולא-פורמליים.

אתייחס תחילה להשלכות החיצוניות של הקלון החברתי על הנשים בזנות. מהראיונות עולה כי השלכות אלה נובעות מתפיסות וסטריאוטיפים שליליים ומבישים, שהינם גורפים וחלים על כל אישה ואישה בזנות, ללא יוצא מן הכלל. תפיסות וסטריאוטיפים אלה, המשתקפים גם במחקרים אחרים שדנים בחוויותיהן של נשים בזנות ואשר מתמקדים באופן שבו הן רואות את הדעה השלילית הרווחת עליהן בחברה (Pheterson, 1996; Sallmann, 2010; Tomura, 2011; Wong et al., 2011), מייצרים קלון חברתי, אשר מופעל אוטומטית, מנציח את זהותן כנשים בזנות והופך אותה לזהותן המרכזית. מחירו של קלון זה כבד מנשוא, והנשים בזנות נושאות אותו כל ימי חייהן. מצאתי כי התפיסות והסטריאוטיפים השליליים הם גורם-הליבה לקלון החברתי ולהשלכותיו החיצוניות, כפי שאפרט לאורך כל הדיון.

מן הממצאים עולה כי ההשלכות החיצוניות של הקלון החברתי מתייחסות לשלוש סביבות של הנשים בזנות: סביבה חיצונית – החברה והממסד; סביבה קרובה – חברים ומשפחה; וסביבת הזנות – סרסורים ולקוחות. כמו-כן, השלכות אלה, כפי שאתאר בהמשך, מכפיפות את הנשים בזנות ביחסי-הגומלין שלהן עם כל סביבה, ובאות לידי ביטוי – באופן דומה אך גם שונה – ביחס כלפיהן מנקודת-מבטן.

בשלוש הסביבות זוהה היחס המשפיל כלפי נשים בזנות, אשר בא לידי ביטוי בכל סביבה באופנים שונים. באשר לחברה ולממסד עולה מן הראיונות כי יחסן של המשטרה והרשויות השונות כלפי נשים בזנות הוא מזלזל ומשפיל, ומתוך כך הוא מעצים את תחושתן כמופלות וכמבוזות. יחס זה הוא ביטוי להשלכה מרכזית הנובעת מהקלון החברתי – תפיסתן של נשים בזנות כשוליות וכחסרות ערך בחברה, אפילו על-ידי הגורמים האמורים להגן עליהן – והוא פוגע בכבודן, במעמדן ובזכויותיהן. באשר לסביבתן הקרובה עולה מהראיונות, בדומה למחקרים אחרים (Fick, 2005; Tomura, 2011), כי הנשים בזנות חוות יחס משפיל גם מצד חבריהן, שנקשר ישירות לעצם הידיעה שהן נשים בזנות, ואשר נובע מהתפיסה כי לנשים בזנות ניתן לעשות הכול. מכאן שהקלון החברתי פוגע קשות במערכות יחסיהן הקיימות ובאפשרות שלהן ליצור מערכות יחסים בעתיד, ומגביל את פעילותן החברתית. היחס המשפיל אינו פוסח גם על סביבת הזנות, שבה נשים בזנות מושפלות על-ידי אלה אשר מעורבים בחייהן ויודעים כי הן נשים בזנות, קרי, סרסורים ולקוחות. יחס זה, של אובייקטיביזציה תוך כדי ניצול, נמצא גם במחקרים נוספים בנושא (Campbell & Deacon, 2006; Fick, 2005), ונקשר ישירות למס הקלון החברתי, אשר רומס ומכלים אותן כנשים וכבנות-אדם באופן שאינו אנושי.

ניצולן של הנשים בזנות עלה מתוך הראיונות כהשלכה חיצונית נוספת, שזוהתה אף היא בשלוש הסביבות. ניצול נשים בזנות נובע ממצוקותיהן, ומתחלק לרבדים השונים המרכיבים את חייהן (סנטו וברגר, 2015). בהקשר של הממסד הניצול בא לידי ביטוי, לפי הממצאים, במפגש עם רשויות דוגמת שירותי הרווחה, אשר משתמשות לעיתים בזהותן כנשים בזנות כסיבה לנטילת ילדיהן ממשמורתן. מחירו של הקלון החברתי הנשען על הסטריאוטיפ הרווח בחברה שלפניו נשים בזנות הן אימהות לא-כשירות – בדומה לסטריאוטיפ שנמצא במחקרים אחרים הדנים בסוגיה של אימהות שהן נשים בזנות (O'Neill, 1997) – הוא כפול ואכזרי. הקלון החברתי, ככלי המשמש להוצאת ילדיהן מחזקתן, הוא חסר רחמים הן כלפיהן והן כלפי ילדיהן. באשר לסביבה הקרובה, נשים בזנות בישראל מעידות כי קיים ניצול מצד חבריהן, הבא לידי ביטוי, בין היתר, בנטילת כספן. הקלון החברתי פוגם ביכולתן לתת אמון באנשים, ויוצר אצלן חשדנות גם כלפי אלה שאמורים להיות קרובים להן. בסביבת הזנות ניצולן של הנשים בזנות בא לידי ביטוי, הן מצד הסרסורים והן מצד הלקוחות, בניצול כלכלי ובשליטה בהן.

ניתן להבחין מממצאים אלה כי אופי הניצול שונה בכל סביבה וסביבה, אך בשלוש הסביבות הוא נובע מהידיעה שהן נשים בזנות. הן הסרסורים, הן הלקוחות והן החברים יודעים כי הנשים בזנות לא יתורו אחר סעדים, מאחר שהן אינן מעוניינות לחשוף את זהותן המבישה והממייטה

חרפה. כתוצאה ישירה מכך, הקלון החברתי, כפי שהוא בא לידי ביטוי בסביבה החיצונית, בסביבה הקרובה ובסביבת הזנות, מעניק בפועל הכשר לניצולן של הנשים בזנות, תוך שהוא מקשה עליהן להתנגד לניצול זה ומציב אותן בעמדה של חוסר אונים וחוסר ישע. בכך הקלון החברתי קושר אותן לחיים של הישלטות על-ידי אחרים, כעין עבדות ללא תקווה להצלה ולישועה. הבחנה נוספת שעלתה מן הממצאים בעניין ההשלכות החיצוניות בסביבות השונות היא השוני ביניהן, אשר בא לידי ביטוי בכמה אופנים. דוגמה לכך היא הנידוי וההדרה שנשים בזנות חוות. אלה נקשרים לסביבה החיצונית ולסביבה הקרובה שלהן, ונובעים מחששם של אנשים להיראות במחיצתן (Huschke et al., 2014; Scambler, 2007). הקלון החברתי בהקשר זה בא לידי ביטוי באי-קבלתן בחברה ובבושה העוטפת ומקטלגת את האישה בזנות בתווית שלילית, תוך שהיא מייצרת אצל אנשים – אפילו קרובים – חשש להיראות במחיצתה, שמא תדבק תווית זו גם בהם. זאת ועוד, בסביבתן הקרובה קיים שוני בין הנידוי וההדרה שהנשים בזנות חוות בפועל מצד חבריהן לבין חששן שהן יודרו מהתא המשפחתי, המתבסס על השערותן כיצד ינהגו בני משפחתן אם ידעו על זהותן. חששן מהשלכות אלה מעיד על פגיעתו הרעה של הקלון החברתי, המהווה מקור לבושה הקשורה לחברה, למשפחה ולילדים, אם הקלון החברתי ידבק גם בהם. מנגנון הקלון החברתי פועל אם כן על הנשים בזנות בשני אופנים: הן מבודדות ומתבודדות; הן מנותקות מהחברה ומאנשים מבחירה ולא מבחירה. כתוצאה מכך נוצרת תשתית לאלימות כלפיהן, שהינה השלכה נוספת שעלתה מן הממצאים, בעיקר בסביבת הזנות, כפי שאפרט עתה.

מהראיונות עולה יחס אלים וברוטלי של הלקוחות כלפי הנשים בזנות. יחס זה הוא חלק ממצאות חייהן השגרתיות, והוא נקשר להדרתן החברתית כשונות, כאחרות. על-פי תפיסתן של הנשים בזנות, היחס האלים כלפיהן נובע מתפיסתם של הלקוחות – הנשענת על הסטריאוטיפים השליליים המאפיינים את הקלון החברתי – שלפיה נשים בזנות הן נשים נחותות הראויות ליחס אלים. מתוך כך, כעולה גם מהמחקרים בנושא, מתקיימת נורמליזציה של פגיעה בנשים בזנות (Sallmann, 2010). האלימות הפיזית היא אם כן השלכה קשה, המבטאת מחיר כבד של הקלון חברתי, המאלץ נשים בזנות להתמודד מדי יום עם סכנות חמורות של היחשפות לאלימות קשה ברמות שאדם מן היישוב אינו מסוגל לתפוס. באשר ליחס אלים בסביבה המשפחתית עלתה נקודה מעניינת, והיא חששן של הנשים בזנות שבני משפחתן עלולים לנקוט תגובות אלימות כלפיהן אם ידעו על זהותן. הקלון החברתי, על-פי תפיסתן, עלול להוביל לאלימות קיצונית מצד משפחתן, והדבר מעצים את חרדתן בסביבה שאמורה לתמוך בהן.

לצד החשש מאלימות מצד משפחתן, בלטה מהראיונות השלכה נוספת, הפוכה מאלימות ברובד החיצוני, והיא התופעה של "יודעים ושותקים" – סירוב מוחלט לדבר על היות האישה בזנות. תופעה זו זוהתה על-פי הממצאים רק בסביבתן המשפחתית, ובכך היא מבדילה אותה מהסביבות האחרות. חלק ניכר מהנשים שמשפחתן יודעת כי הן בזנות משתפות כי קיימת אי-נכונות מוחלטת מצד משפחתן לשוחח על הנושא (Tomura, 2009). סירוב זה נובע משתי סיבות עיקריות, הקשורות שתיהן באופן מובהק לקלון החברתי: האחת היא אי-הנעימות והמבוכה שהדיבור על זנות, הנתפסת כמבישה, מעורר אצל בני המשפחה; והאחרת היא רצונם של בני המשפחה לא לפגוע באישה, מתוך הנחה שהנושא מעורר בושה גדולה אצלה. התוצאה היא שהקלון החברתי יוצר התכחשות, התעלמות וחוסר תגובה מצד בני המשפחה, ויוצר חיץ בין הנשים בזנות לבין משפחתן.

ההשלכות החיצוניות של מס הקלון החברתי בסביבות השונות מאיימות לא רק על רווחת חייהן הפיזית של הנשים בזנות, אלא גם על רווחת חייהן הנפשית. אדון עתה בהשלכות הפנימיות של מס הקלון החברתי כפי שעלו מן הראיונות. בראיונות ציינו הנשים את ההשלכות הקשות של היותן בזנות על התפיסה העצמית שלהן, ואת הרגשות השליליים שלהן כלפי עצמן, שהבולט מביניהם הוא תחושת הבושה, הנובעת מהפגמת התווית השלילית שהחברה מייחסת להן. הפגמת יחסה של החברה כלפיהן מונעת מהנשים בזנות השתלבות בחברה, כפי שהן עצמן מעידות, וגוזלת מהן הזדמנויות חברתיות, כגון לימודים או אופקי צמיחה והתפתחות. הפגמת יחסה של החברה והבושה המתמדת המלווה את חייהן של נשים בזנות, כמשתקף גם במחקרים נוספים (Fick, 2005), הן ביטוי מובהק למס הקלון החברתי, אשר לא רק מציב אותן בעמדה מוחלשת, אלא גם נהפך לחלק מהשקפת-עולמן ומהווה מכשול נוסף בדרכן לצאת ממעגל הזנות ולשקם את חייהן. הפגיעה הנפשית הקשורה לקלון היא קשה ובלתי-הפיכה, מהווה מוות חברתי ונפשי, ומותירה בהן צלקת פנימית לכל חייהן.

הראיונות מתארים בפירוט את האיומים על רווחת חייהן הפיזית והנפשית כאחת של נשים בזנות, שנובעים מההשלכות החיצוניות והפנימיות של מס הקלון החברתי, ואשר הנשים נאלצות להתמודד עימם בדרכים שונות. מן הממצאים עולה כי דרכים אלה ננקטות לעיתים בו-זמנית על-ידי האישה בזנות, ומייצרות לא פעם השלכות נוספות, המשפיעות עליה באופן חיצוני ובאופן פנימי גם-יחד, כפי שאפרט.

אחת הדרכים המרכזיות שציינו הנשים היא ההסתרה: הן מסתירות את זהותן כנשים בזנות ממשפחתן וממכריהן. ההסתרה, כפי שהן מעידות וכפי שעולה במחקרים נוספים, נהפכת לטבע

שני שלהן, ומפצלת את חייהן לשניים. הן חיות חיים כפולים, תחת חרדה ולחץ תמידיים, מפאת החשש שזהותן כנשים בזנות תיחשף (Tomura, 2011). הן מסתירות את עובדת היותן נשים בזנות גם מתוך דאגה ליקיריהן, ביודען כי חשיפת העובדה עלולה לפגוע במשפחתן וביקיריהן בשל הקלון שהחברה צפויה להטביע גם בהם, ואשר עלול להשפיע עליהם קשות מבחינה נפשית. בגין הקלון החברתי הן עוטות מסכה נצחית המטשטשת את זהותן האמיתית ואת הגבולות בין עולם הזנות לעולמן האישי. המאמץ הכרוך בהסתרה ובהעמדת-הפנים מחליש אותן גם מבחינה נפשית.

דרך התמודדות נוספת שעלתה בראיונות היא השקר. גם ממצא זה עולה בקנה אחד עם מחקר אחר שמצא כי השקר הוא חלק מרכזי באינטראקציות היומיומיות של הנשים בזנות עם אנשים במעגלים החברתי והמשפחתי בחייהן (Tomura, 2011). נשים בזנות משקרות גם לסביבה וגם לעצמן. הן חיות, על-פי עדותן, בתוך מסכת סבוכה של שקרים, כדי להתמודד עם היחס החברתי והמשפחתי, העלול להתבטא בנידוי ובהדרה. בין היתר הן מנסות לשכנע את עצמן שהן אינן נשים בזנות או מנסות להציג את עצמן באופן שנתפס כחיובי יותר. גם השקר וההכחשה הם ביטוי למחיר של מס הקלון החברתי. השקר וההכחשה מהווים כלים שבאמצעותם הנשים מסתירות את זהותן כנשים בזנות כדי לחמוק מהקלון החברתי. הפחד והיראה מהקלון החברתי הופך אותן לשקרניות בשני מובנים: הן משקרות על-מנת למזער השלכות חברתיות ומשפחתיות שליליות לא-רצויות, כגון שיפוט, בוז ואובדן קשר; והן משקרות לעצמן באופן פתולוגי כדי לענות על צורכיהן הנפשיים.

דרך התמודדות אחרת שעלתה מן הראיונות היא הפחתה במשמעותם של אירועים אלימים. האלימות שהן חוות נתפסת על-ידיהן כחלק מהשגרה היומיומית של חייהן בזנות, ולכן הן מתייחסות לאירועים פליליים קשים כאל אירועים לא-חשובים. דרך זו – להבדיל מההסתרה ומהשקר, שהן דרכים להתמודדות עם ההשלכות החיצוניות בסביבות השונות – נוצרת כתוצאה מההשלכה הפנימית, הקשורה לכך שנשים בזנות מפנימות את יחסה של החברה אליהן. זוהי השלכה כבדה של הקלון החברתי, שבעטייה הנשים לא רק מוותרות על זכותן להתלונן או לפנות לעזרה, אלא גם מקבלות את האירועים הקשים כחלק בלתי-נפרד מחייהן, ואינן נוקטות צעדים להקטנת היחשפותן אליהם. גם כאן הממצאים מתיישבים עם מחקר אחר שממנו עולה כי האלימות המילולית והפיזית שנשים בזנות חוות נתפסת על-ידיהן כנורמה, ולא כחריג (Farley, 2004b).

עוד עולה מהראיונות כי הפנמת יחסה של החברה גורמת לתפיסה עצמית נמוכה של הנשים בזנות, וזו מובילה לפגיעה שלהן בעצמן ובגופן, אשר משתקפת גם במחקרים אחרים המצביעים כי לנשים בזנות יש נטייה לגרום לעצמן נזק בדרכים שונות (Coy, 2009). למעשה, מדובר בהפנמת הקלון החברתי באופן המוביל לניתוק מהעצמי ולהרס עצמי, בעיקר באמצעות שימוש בסמים ובאלכוהול. אלה מהווים נתיב בריחה מתחושות של אשמה, בושה, בוז והשפלה, וניסיון כושל להתמודד עם השלכותיו הקשות של הקלון החברתי.

ההשלכות החיצוניות והפנימיות המשפיעות על דרכי התמודדותן של הנשים בזנות בעולמן החיצוני והפנימי מהוות מעגל אינסופי. הקלון החברתי הוא לולאה אכזרית שהן אינן מצליחות לצאת ממנה, שכן הוא מונע קבלת עזרה ומקבע אותן שוב ושוב בתוך מעגל הזנות. בהקשר זה אפנה עתה להשלכה חשובה אחרת של הקלון החברתי העולה מהראיונות – חסימת גישתן של הנשים בזנות למקורות תמיכה והותרתן בודדות במערכה. את ההשלכה הזו, המאגדת בתוכה את ההשלכות החיצוניות והפנימיות של הקלון החברתי ואת דרכי ההתמודדות עימן, ניתן לחלק לשניים: חסימת גישתן של הנשים בזנות למקורות תמיכה פורמליים וחסימת גישתן למקורות תמיכה לא-פורמליים.

חסימת גישתן של נשים בזנות למקורות תמיכה פורמליים מתייחסת בעיקרה למסד, ובאה לידי ביטוי בחוסר הרצון שלהן לקיים אינטראקציה עם המוסדות השונים. על-פי דיווחן של הנשים בראיונות, הן נמנעות מהגשת תלונה ומפנייה לעזרה במצבי מצוקה וסכנת חיים, בגלל החשש מהפליה שקשורה להיותן נשים בזנות ולתיוגן כנחותות וכחסרות ערך (Fick, 2005). יתרה מזו, הן משתפות כי הן נרתעות מלדווח על עבירות פליליות שבוצעו נגדן מחשש לחשיפתן כנשים בזנות, חשיפה שעלולה לשמש נגדן ואף להזיק להן כאשר מדובר בזנות בלתי-חוקית, כגון זו המתקיימת במכוני-ליווי בישראל. גם במחקרים אחרים מצטייר באופן ברור חששן של הנשים בזנות להשתמש בזכויותיהן, שמא יאלצו להתמודד עם התווית השלילית המוצמדת אליהן כנשים בזנות (Huschke et al., 2014; Overstreet & Quinn, 2013; Wong et al., 2011). חסימת הגישה למקורות תמיכה פורמליים הינה ביטוי טרגי למחירו של הקלון החברתי. הקלון החברתי מציב אותן בעמדת חולשה קיצונית, ומונע מהן קבלת עזרה אפילו במקרים שבהם הן קורבן להתעללות קשה ולאלימות קיצונית עד כדי סכנת חיים ממשית. זאת ועוד, אחת מתוצאות-הלוואי הקשות של הקלון החברתי היא ויתור מראש של הנשים בזנות על זכויותיהן, ובלבד שלא יתויגו כנשים בזנות על-ידי המסד שאמור לדאוג להן.

לצד חסימת גישתן של הנשים בזנות למקורות תמיכה פורמליים עלה בראיונות שקיימת גם חסימה של גישתן למקורות תמיכה לא-פורמליים, ובראשם חבריהן ומשפחתן. היחס מצד חבריהן – שיכול ליהפך באחת, כפי שתואר לעיל, לנידוי וליחס משפיל מרגע שנודע להם דבר היותן נשים בזנות – גורם לכך שהנשים מסתירות את עובדת היותן בזנות מהמעגל הקרוב אליהן. ממצא זה תומך במחקרים אחרים שבהם נמצא כי מרגע היוודע דבר היותן נשים בזנות, חבריהן של הנשים נמנעים מקיום קשר עימן מפאת הבושה (Scambler, 2007). מצד משפחתן, כפי שתואר, ניכר סירוב לשוחח עימן על הנושא, והדבר מונע את הנשים בזנות מלפנות לקבלת עזרה מהם או אפילו מלשוחח איתם על חייהן. הנה כי כן, בגין הקלון החברתי, הכולא אותן בעולמו הסגור, הן נותרות לבדן, מבלי שיש להן מישהו קרוב לפנות אליו ולשתף אותו במצוקותיהן, אפילו בעיתות משבר. כאמור, נשים בזנות מרגישות חסומות ומנועות מלהשתתף בפעילויות אקטיביסטיות חברתיות ציבוריות, ומלפתח קשרי חברות למיניהם שבמסגרתם זהותן כנשים בזנות עלולה להיחשף וליהפך לזהותן היחידה, שממנה הן לא יוכלו לחזור לעולם אל זהותן הקודמת (אלמוג, 2015). הקלון החברתי משתיק אותן, אם כן, לא רק בתוך המעגל הפרטי-האישי והמעגל הממסדי, אלא אף בתוך המעגל הרחב הציבורי-הפוליטי.

לסיכום, כעולה במקובץ מהאמירות שנחשפו בראיונות, ואשר נתמכות גם במחקרים אחרים שעסקו בסוגיית חווייתן של הנשים בזנות, הקלון החברתי פוגע קשות באישה בזנות בכל אחד מהיבטי חייה ולאורך כל חייה. כל אישה שנחשדת כי היא בזנות חשופה באותה מידה לקלון החברתי.

סיכום

מחקר זה איתר את הקלון החברתי במציאות חייהן של נשים בזנות דרך חווייתן של המרואיינות, שהיו כולן נשים בזנות או נשים שיצאו ממעגל הזנות. מן הממצאים עולה השפעתו הקשה הגורפת של מס הקלון החברתי על איכות חייהן של הנשים בזנות, ומתבררים הנזקים שהוא מסב להן. ממצאים אלה, שתיעדו את מציאות חייהן של נשים בסוגי זנות שונים הקיימים בישראל, חושפים כי מחירו החברתי, הסביבתי, האישי והנפשי של הקלון החברתי המושג על נשים בזנות בישראל הוא קשה מנשוא. כעולה מן הממצאים, הקלון החברתי גורר בהכרח פיחות במעמדה החברתי של האישה בזנות, עד כדי הפיכתה לשולית ולמנודה.

הממצאים מעלים כי לקלון החברתי יש גם השלכה קשה הקשורה לגורמים אשר מעורבים בחייהן של הנשים בזנות ויודעים על דבר היותן נשים בזנות, קרי, סרסורים, חברים ולקוחות. מצד הלקוחות קיים גם יחס אליהם וברוטלי, המהווה מחיר כבד במציאות חייהן השגרתית. עוד עולה מן הממצאים כי הקלון החברתי מופנם על-ידי הנשים בזנות, והדבר משפיע על הדרכים שבהן הן מתקשרות עם העולם ומתנהלות בחברה. לקלון החברתי יש השלכות פנימיות חזקות מאוד על האישה בזנות, המתבטאות בתפיסתה העצמית הנמוכה ובהתייחסות פוגענית והרסנית לעצמה. נשים בזנות מדגישות את האופי רב הפנים של חייהן במאמץ למדר את עבודתן למקום מסוים שבו זהותן האמיתית לא תיחשף. הן משתמשות בסמים או באלכוהול ומתנתקות רגשית כאמצעי בריחה מתחושות הבוז וההשפלה שהן חוות בזנות.

ממצא נוסף נוגע בקשר שבין הקלון החברתי, שבעטיו הן מסתירות מאנשים בחייהן את דבר היותן נשים בזנות, לבין חסימת הגישה לשני סוגים של מקורות תמיכה – פורמליים ולא-פורמליים. למקורות הפורמליים – שירותי הבריאות, ביטוח לאומי ומוסדות אחרים האמורים לספק להן שירותים – הן נמנעות מלפנות עקב חוסר ההתייחסות אליהן. אפילו למשטרה הן אינן פונות כאשר מתבצעות נגדן עבירות פליליות – הן בגלל אי-ההיענות לתלונותיהן והיחס המשפיל והמבזה המופנה כלפיהן, והן משום שהעבירות המתבצעות כלפיהן נתפסות על-ידיהן כנורמה. באשר לתמיכה ממקורות לא-פורמליים, זו אינה מתקבלת משום שהחברים ובני המשפחה נוטים להתרחק מהן ולא להתייחס לעובדת היותן נשים בזנות, במעין התכחשות והתעלמות מהנושא.

הקלון החברתי המושת על הנשים בזנות הונכח במחקר זה כמשתקף מחוויותיהן ומניסיון האישי. קלון זה מקומם ומעורר זעם, והוא בלתי-מוצדק בעליל. עם זאת, אין להתעלם מקיומו ומרישומו הברור על חייה החברתיים, האישיים והמשפחתיים של כל אישה בזנות. הנשים בזנות מלינות על הקלון החברתי ועל השלכות הקשות והפוגעניות שלו, אך אין להן שומע. באמצעות המחקר הן מבקשות להשמיע את קולן ואת תביעתן שהחברה תתייחס אליהן כאל שוות, ולא כאל שונות או אחרות, ותכיר במצוקה שאליה הן נקלעו בגין הזנות ובנוק שנגרם להן בעטייה.

מחובתנו כחברה וכמדינה למגר או לכל-הפחות לצמצם את הקלון החברתי המושת על הנשים בזנות בישראל, וזאת באמצעות חקיקה, הסברה וחינוך שיובילו לשינוי במדיניות כלפי תופעת הזנות.

תרומת המחקר

המחקר חושף את עוצמתו הרבה והמזיקה של הקלון החברתי המושת על הנשים בזנות מנקודת-מבטן, ובכך מרחיב את הידע הקיים על אוכלוסייה זו בספרות המקצועית בישראל אל מעבר לשאלות מי הן אותן נשים, מהם הגורמים לכניסתן למעגל הזנות ומהן חוויותיהן בתוך מעגל הזנות. המחקר אף מוסיף פן המייצג את קולן של הנשים בזנות לא רק במעגל הזנות, אלא גם מחוץ לו. נוסף על כך, מבחינה מדגמית כלל המחקר נשים בסוגי זנות שונים הקיימים בישראל, ובכך גיוון ונתן פרספקטיבה רחבה יותר ביחס לאוכלוסייה זו. אל מול המחקר העולמי, ייחודו של מחקר זה טמון בהישענותו על המונח "קלון חברתי", שנמצא מתאים יותר לנזקים שתופעת הזנות גורמת לנשים, בעוד שאר המחקרים בעולם נשענים על המונח "סטיגמה", שהינו מונח כללי. מבחינה ציבורית וחברתית המחקר נותן במה לקולן של הנשים בזנות, תוך הצצה לעולמן כפי שהן חוות אותו. השמעת קול זה, אשר נוכחותו בשיח האקדמי והחקיקתי בישראל אינה ניכרת די הצורך, יוצרת אפשרות לעורר מודעות לקיומו של הקלון החברתי ולהשלכותיו הקשות.

כיווני פעולה עתידיים

חשוב להמשיך לחקור את תופעת הקלון החברתי דרך קולם של כל העוסקים בזנות, ובכלל זה גם קטינים וקטינות וכן בגירים גברים.

יצירת מרחב שבו יונכחו קולותיהם של כל העוסקים בזנות היא חשובה על-מנת להבין את ההתנסות החיה שלהם. השמעת הקול הינה משמעותית וחשובה לא רק כדי לקדם שינוי מדיניות וחקיקה נדרשת, אלא גם לשם מתן מענה ומציאת פתרונות הולמים לנזק המשמעותי והעוצמתי של הקלון החברתי. זאת ועוד, יש לחקור את הקלון החברתי גם מהיבטה של החברה, מנקודת-מבט של אלה הנמצאים מחוץ לזירת הזנות, על-מנת לסייע בביסוס מדיניות מקיפה יותר כלפי התופעה.

כיוון מחקרי נוסף שעלה מן המחקר הנוכחי, ואשר טרם נחקר תיאורטית בישראל, הוא בחינת הקושי באיתורם ובזיהוים של אנשים העוסקים בזנות. דגימה מאוכלוסייה נסתרת זו קשה הן בגלל הקלון החברתי המושת עליהם והן בגלל אי-חוקיותה של הזנות בישראל כאשר היא מתקיימת במכוני-ליווי ובבתי-בושת.

מקורות

- אוסטינובה, יי (2005). זנות בהיכל – זונות ונערות ליווי ביוון העתיקה ובפולחניה. **זמנים**, 90, 30–39.
- אלמוג, שי (2008). **נשים מופקות**. תל-אביב: משרד הביטחון.
- אלמוג, שי (2009). **זנות – לקראת המשגה משפטית של קלון חברתי** (נייר עמדה). אוניברסיטת חיפה והוצאת נבו.
- אלמוג, שי (2015). זנות כנזק: טראומה לצד קלון חברתי. בתוך מי אלברשטיין, ני דוידוביץ ורי זלשיק (עורכים), **בסימן טראומה – עיונים בזהות, זיכרון וייצוג** (עמ' 101–122). תל-אביב: הקיבוץ המאוחד ואוניברסיטת בר-אילן.
- אלפרט, ב' (2011). ממחקר איכותני לכתיבה איכותית: עניין, חקירה ויצירה. **שבילי מחקר**, 17, 150–144.
- גאסקל, ג' (2000). ראיונות אישיים וקבוצתיים. בתוך מ"ו באואר וג' גאסקל (עורכים), **מחקר איכותני – שיטות לניתוח טקסט, תמונה וצליל** (עמ' 49–68). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- גביון, ר' (1968). עבירה שיש עמה קלון כפסול לכהונה צבורית. **משפטים**, א, 176–184.
- גור, ע' (2004). **חוויתן של נשים שעסקו בזנות רחוב בישראל**. מכון תודעה. נדלה מתוך <http://todaango.org.il/wp-content/uploads/2012/12/74.pdf>
- גיל, ר' (2000). ניתוח שיח. בתוך מ"ו באואר וג' גאסקל (עורכים), **מחקר איכותני – שיטות לניתוח טקסט, תמונה וצליל** (עמ' 199–218). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- גרובר, מ' (2005). זונה וזנות בעולם המקרא. **זמנים**, 90, 20–29.
- דושניק, ל' (2011). ניתוח נתונים במחקר האיכותני: הצעה לארבעה עקרונות מנחים. **שבילי מחקר**, 17, 143–137.
- הרמל, יי, מאיר, א' וקופפר, ח' (2010). מדיניות הטיפול בנשים, צעירות ונערות המנוצלות במגל הזנות. בתוך **סקירת השירותים החברתיים 2010** (עמ' 385–405). משרד הרווחה. נדלה מתוך <http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/SocialServicesReview/Pages/ReviewOfSocialServicesIn2010.aspx>
- לבנקרון, ני (2007). **מיסוד הזנות: בין מיתוס למציאות – מחקר משווה בארבע מדינות**. מוקד סיוע לעובדים זרים.
- לוטן, א' (2006). **הזנות בישראל – סקירת התופעה ויחס הממסד אליה**. ירושלים: הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- לויצקי, ני (2009). איכותו של המחקר האיכותני: המקרה הנרטיבי. בתוך ע' ליבליך, א' שחר, מ' קרומר-נבו ומ' לביא-אג'אי (עורכים), **סוגיות במחקר הנרטיבי: תבחיני איכות, אתיקה** (עמ' 9–24). העמותה לחקר האדם הרב-מימדי, איגוד החוקרים האיכותניים, והמרכז הישראלי למחקר איכותני של האדם והחברה.
- לינדלופ, ת' (2010). איך נכנסים לשדה המחקר. בתוך ת' ליבס, מ' רגב וד' לוי (עורכים), **שיטות מחקר איכותניות – מקראה** (עמ' 61–90). תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

מאירס, ג' (2000). ניתוח שיחה ודיבור. בתוך מ"ו באואר וג' גאסקל (עורכים), **מחקר איכותני – שיטות לניתוח טקסט, תמונה וצליל** (עמ' 219–236). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

מזרחי, ש' (2013). **התוכנית הבין משרדית לטיפול בצעירות ונשים במעגל הזנות**. ירושלים: הכנסת, מרכז המחקר והמידע.

מרמלשטיין, א' (2007). **העיסוק בזנות כטראומה**. נדלה מתוך <http://www.tdil.org/index.php/2009-08-03-09-15-38/70-2009-08-31-20-33-47>

סחייק, ד' (2004). **מסמך רקע בנושא: העיסוק בזנות – סקירה השוואתית**. ירושלים: הכנסת, מרכז המחקר והמידע.

סנטו, י' וברגר, מ' (2015). **סקירת ספרות בנושא: תופעת הזנות במאה עשרים ואחת**. משרד הרווחה והשירותים החברתיים, והמשרד לביטחון פנים.

סנטו, י' וכרמלי, א' (2016). **הסקר הלאומי על תופעת הזנות בישראל**. משרד הרווחה והשירותים החברתיים, והמשרד לביטחון פנים.

סנטו, י' ופרידמן, א' (2015). **סקר עמדות הציבור כלפי תופעת הזנות בישראל**. משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

ספקטור-מרזל, ג' (2010). המחקר הנרטיבי כפרדיגמת מחקר פרשנית. **שבילי מחקר**, 17, 63–72.

פייג וישניא, ר' (2005). הקדמה: בנות אפרודיטה – זנות וזונות בעולם העתיק. **זמנים**, 80, 6–9.

צבר-בן יהושע, נ' (2016). הקדמה: תפיסות, אסטרטגיות וכלים מתקדמים. בתוך נ' צבר-בן יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני – תפיסות, אסטרטגיות וכלים מתקדמים** (עמ' 11–21). אוניברסיטת תל-אביב והמכללה האקדמית אחוה, מכון מופ"ת.

קופמן, א' (2009). **מהי הזנות: תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות – תאור מצב**. מכון תודעה. נדלה מתוך www.macom.org.il/definitions/topic_trafficking/todaa_what-is-prostitution/

רימלט, נ' (2010). על זנות, מגדר ומשפט פלילי: הרהורים על הצעת החוק להפלת צרכני זנות. **משפט וממשל**, יג, 439–491.

שקדי, א' (2003). **מילים המנסות לגעת. מחקר איכותני – תאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

פסקי-דין

ע"פ 236/65 אל-בנא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יט(2) 459 (1965).

ע"פ 1641/94 אסולין נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 1.12.1994).

ת"א (מחוזי י-ם) 571/94 סהר נ' מעריב – הוצאת מודיעין בע"מ (פורסם בנבו, 5.2.1996).

ת"א (שלום ת"א) 50267/05 פלונית נ' חדשות 10 בע"מ (פורסם בנבו, 29.10.2008).

ת"פ (שלום י-ם) 4063/06 מדינת ישראל נ' הנגבי (פורסם בנבו, 9.11.2010).

ת"פ (מחוזי חי') 176/01 מדינת ישראל נ' קובלנקו (פורסם בנבו, 31.10.2001).

Almog, S. (2010). Prostitution as exploitation: An Israeli perspective. *Georgetown Journal of Gender and the Law*, 11, 711–742.

- Brewis, J., & Linstead, S. (2000). The worst thing is the screwing: Consumption and the management of identity in sex work. *Gender, Work and Organization*, 7(2), 84–97.
- Campbell, C., & Deacon, H. (2006). Unravelling the contexts of stigma: from internalization to resistance to change. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 16(6), 411–417.
- Cornish, F. (2006). Challenging the stigma of sex work in India: Material context and symbolic change. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 16(6), 462–471.
- Coy, M. (2009). This body which is not mine: The notion of the habit body, prostitution and (dis)embodiment. *Feminist Theory*, 10(1), 61–75.
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Farley, M. (2004a). “Bad for the body, bad for the heart”: prostitution harms women even if legalized or decriminalized. *Violence Against Women*, 10(10), 1087–1125.
- Farley, M. (2004b). Prostitution is sexual violence. *Psychiatric Times*, 21(12), 21–30.
- Farley, M., Baral, I., Kiremire, M., & Sezgin, U. (1998). Prostitution in five countries: Violence and post-traumatic stress disorder. *Feminism and Psychology*, 8(4), 405–426.
- Farley, M., Cotton, A., Lynne, J., Zumbek, S., Spiwak, F., Reyes, M. E.,... Sezgin, U. (2004). Prostitution and trafficking in nine countries: An update on violence and posttraumatic stress disorder. *Journal of Trauma Practice*, 2(3–4), 33–74.
- Fick, N. (2005). *Coping with stigma, discrimination and violence: Sex workers talk about their experiences*. Cape Town: SWEAT.
- Frederiksen, M. B. (2012). Shameful separations and embarrassing proximities: Affective constructions of political (il)legitimacy in the Danish debate on prostitution. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 20(2), 78–93.
- Huschke, S., Shirlow, P., Schubotz, D., Ward, E., Probst, U., & Ní Dhónaill, C. (2014). *Research into prostitution in Northern Ireland*. Belfast: Department of Justice.
- Koken, J. A. (2012). Independent female escort’s strategies for coping with sex work related stigma. *Sexuality and Culture*, 16(3), 209–229.

- Lee, R. M. (1993). *Doing research on sensitive topics*. London: Sage
- Levine, K., & Mellema, V. (2001). Strategizing the street: How law matters in the lives of women in the street-level drug economy. *Law and Social Inquiry*, 26(1), 169–207.
- Lindeland, B. (2010). *Trauma Symptomatology in Female Sex Workers: A Review of Recent Literature* (Master's thesis, Pacific University). Retrieved from <http://commons.pacificu.edu/spp/132>
- MacKinnon, C. A. (1993). Prostitution and civil rights. *Michigan Journal of Gender and Law*, 1, 13.
- Månsson, S. A., & Hedin, U. C. (1999). Breaking the Matthew effect – On women leaving prostitution. *International Journal of Social Welfare*, 8(1), 67–77.
- O'Neill, M. (1997). Prostitute women now. In G. Scambler & A. Scambler (Eds.), *Rethinking prostitution: Purchasing sex in the 1990s* (pp. 3–28). London and New York: Routledge.
- Overstreet, N. M., & Quinn, D. M. (2013). The intimate partner violence stigmatization model and barriers to help seeking. *Basic and Applied Social Psychology*, 35(1), 109–122
- Pheterson, G. (1990). The category “prostitute” in scientific inquiry. *Journal of Sex Research*, 27(3), 397–407.
- Pheterson, G. (1996). The whore stigma: Crimes of unchastity. In G. Pheterson (Ed.), *The prostitution prism* (pp. 65–89). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Sallmann, J. (2010). Living with stigma: Women's experiences of prostitution and substance use. *Affilia*, 25(2), 146–159.
- Scambler, G. (2007). Sex work stigma: Opportunist migrants in London. *Sociology*, 41(6), 1079–1096.
- Tomura, M. (2009). A prostitute's lived experiences of stigma. *Journal of Phenomenological Psychology*, 40, 51–84.
- Tomura, M. (2011). *An interpretive phenomenological analysis of female prostitutes' lived experience of stigmatization*. Retrieved from http://www.academia.edu/1863385/A_Phenomenological_Analysis_of_Female_Prostitutes_Experience_of_Stigmatization
- Weitzer, R. (2005). New directions in research on prostitution. *Crime, Law and Social Change*, 43(4), 211–235.

- Weitzer, R. (2017). Resistance to sex work stigma. *Sexualities*, doi: 10.1177/1363460716684509.
- Williamson, C., & Cluse-Tolar, T. (2002). Pimp-controlled prostitution: Still an integral part of street life. *Violence Against Women*, 8(9): 1074–1092.
- Wong, W. C., Holroyd, E., & Bingham, A. (2011). Stigma and sex work from the perspective of female sex workers in Hong Kong. *Sociology of Health and Illness*, 33(1), 50–65.
- Young, A. M., Boyd, C., & Hubbell, A. (2000). Prostitution, drug use, and coping with psychological distress. *Journal of Drug Issues*, 30(4), 789–800.

נספחים

נספח 1

הנך מוזמנת להשתתף במחקר איכותני אשר מטרתו הינה ללמוד מנסיוןך, על חוויית החיים שלך. ממצאי מחקר זה ידווחו לאוניברסיטה הפתוחה למחלקה ללימודי דמוקרטיה ויתכן ויפורסמו במשרד הרווחה.

חשוב לי ללמוד להכיר אותך ולהבין את עולמך, לכן במחקר זה, הריאיון יתנהל באופן אישי, ויהיה מוקלט. אני אשאל אותך שאלות ובמקביל להקלטה ארשום את הערותיי ליד כל שאלה. להבטחת אנונימיות, לא יהיה צורך במתן פרטים מזהים (אפילו לא לי) אלא רק בנתונים החפים מכל זיהוי. ההקלטה שייכת לך ולי כך שאת רשאית להקשיב לה בתום הריאיון ואם יש דברים שיאמרו ולא תרצי שיחשפו ניתן למחוק אותם בכל שלב בריאיון. תהליך מחקרי זה הוא שיתוף פעולה שלך ושלי.

השתתפותך במחקר זה היא בהתנדבות בלבד. את רשאית לסרב להשתתף או לבחור להפסיק את השתתפותך בכל נקודת זמן במחקר, ללא חשש מהשלכות שליליות. יתר על כן, אינך נדרשת לענות על כל השאלות שישאלו במהלך הריאיון, את בהחלט ראשית לסרב לענות על שאלה שאינך מעוניינת לענות עליה. הליך המחקר יהיה כרוך בשאלות על חוויות אישיות אשר יתכן ויגרמו לך לאי נוחות. אעשה כל מאמץ כדי למזער זאת בעזרת מתן מרחב בכל שלב שבו תבקשי לעצור או להמתין עם תשובתך ורק לאחר אישורך נמשיך בריאיון. בכל זמן נתון אם במהלך הריאיון או לאחריו הנך רשאית לבקש למחוק קטעים מסוימים או משפטים אשר לא יכללו במחקר. **הנך מוזמנת ליצור עמי קשר בכל שאלה שתעלה לאחר הריאיון דרך הפרטים הרשומים מטה.**

תרומתך למחקר הינה חיונית. הליך זה ייתן לך במה להציג את חוויותיך האישיות והרגשות שלך. מחקר זה יתרום להבנה יותר עמוקה ולקבלת פרספקטיבה שטרם הוצגה בישראל. מחקר זה עשוי להוביל לשינוי בתחומי החקיקה, המשפט והחברה, שינוי אשר לך יתכן ויטיב חברתית ומשפטית.

הסכמה מדעת :

- א. הנני מסכימה להקלטת הריאיון.
ב. הנני מסכימה לשכתוב מלא של הריאיון.
ג. ידוע לי כי החוקרת לינוי אבן כסף תצטט קטעים מדבריי, תוך שמירה על חיסיון זהותי.

שם בדוי _____ תאריך הריאיון _____
גיל _____ חתימת המשתתפת _____

הצהרה על שמירת סודיות

- א. יושמטו/ישונו פרטים, מקומות, מבנה משפחתי, עיסוקים מקצועיים של בני משפחה נוספים.
ב. יערכו שינויים נוספים, במידה ואינם רלוונטיים במיוחד להבנת הספור כגון מצב משפחתי, שינויי מין של אחרים המוזכרים בסיפור.
ג. יעשה קיצור משמעותי של דבריו שיצוטטו בעבודה ושימוש רק בחלקים רלוונטיים לצרכי המחקר.

שם : _____ חתימה : _____
דואר אלקטרוני : _____ טלפון נייד _____

נספח 2

השאלות :

1. ספרי לי בבקשה על עצמך.
  2. איך את מגדירה את עיסוקך* היום?
  3. מה את חושבת על עיסוקך*?
  4. מה לדעתך אנשים חושבים על נשים העוסקות* במה שאת עוסקת?
  5. תארי לי בבקשה את מערכת היחסים שלך עם חבריך.
  6. תארי לי בבקשה את מערכת היחסים שלך עם משפחתך.
  7. האם עיסוקך* משפיע על חייך?
- * במידה והמילה זנות/זונה תועלה מיוזמת המשיבה, אוסיף אותה לשאלות. במידה ולא תעלה המילה אשתמש במושג שהיא תעדיף להגדיר.

נספח 3

נוסח המודעה שהופצה ברשתות חברתיות:

למחקר בתחום שירותי מין, דרושות משתתפות הנמצאות בתחום זה
הריאיון יערך כשעה והינו בתשלום 150 ש"ח
הריאיון הינו אנונימי ודיסקרטי ללא פרטים מזהים ויתקיים במיקום על פי בחירת
המרואינת
למעוניינות להשתתף במחקר נא ליצור קשר לנייד: XXXXXXX

Abstract

Prostitution is a phenomenon that causes much damage to women in prostitution. Apart from the individual's various damages that are experienced by every one of these women, there exists significant damages for all of them and this is the social infamy tax. The social infamy tax is a term coined by Shulamit Almog (Almog, 2008) in order to conceptualize the difficult social cost that comprises and integral part of lives of women in prostitution's reality as damages imposed on every woman in prostitution. This research asks to identify the social infamy of woman in prostitution's reality, and to identify its effects and damages that it causes them, based on their personal experiences. This study focuses on the social, spiritual and personal family inside and outside the prostitution circle and included semi structured in-depth interviews with 12 women currently in prostitution or who have experienced it in the past. This study found that the social infamy is a central component of the life experiences, and it is a product of negative social concepts and stereotypes, that has a difficult effect on women in prostitution that harms both their body and mind. As described, it is our responsibility as a society to develop an awareness to the social infamy and its outcomes through the voice of women, which is of central importance in coping with the phenomenon and the policy changes in relation to it, and in order to meet this obligation is how the research seeks to contribute.